

ANTI-LUCRETIUS,

SIVE

DE DEO ET NATURA.

TOMUS SECUNDUS.

ANTI-LUCRETIUS:
SIVE
DE DEO ET NATURA,
LIBRI NOVEM;

EMINENTISSIMI S. R. E. CARDINALIS

MELCHIORIS DE POLIGNAC

OPUS POSTHUMUM;

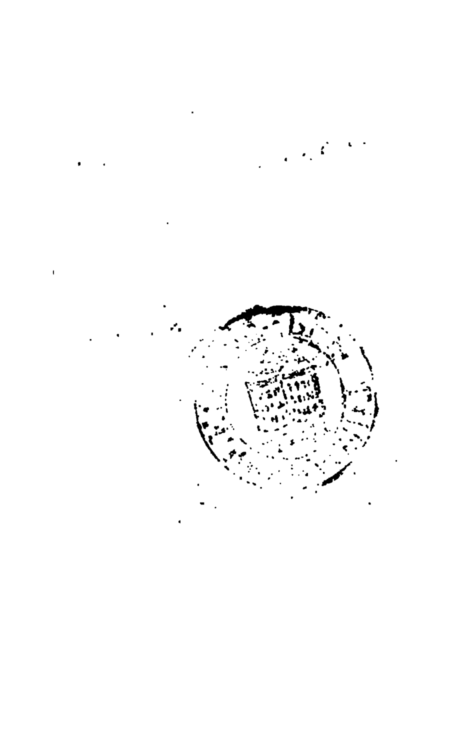
Illustriss. Abbatis CAROLI D'ORLEANS DE ROTHELIN
curâ & studio editioni mandatum.

TOMUS SECUNDUS.

PARISIIS,
Apud HIPPOLYTUM-LUDOVICUM GUERIN, & JACOBUM GUERIN, viâ San-Jacobæâ, ad insigne Sancti Thomæ Aquinatis.

M. DCC. XLIX.
Cum Approbatione & Privilegio Regis.

ARGUMENTUM
LIBRI QUINTI.

Collectis breviter iis, quæ superioribus Libris effecta sunt, laudat Lucretii poësim, vecordiam vituperat: tum ad mentem humanam de quâ hoc in Libro agendum est, progreditur: à v. 1. ad v. 89.

Esse aliquas mentes ostendit, & à mente solâ petendam esse causam motûs: à v. 89. ad v. 259.

Mentem non esse corpoream probat ex naturâ Materiæ; & ex eo quòd ex variis Materiæ modis, quales sunt positura, moles, figura, motusque partium, existere mens nequaquam possit; sed variæ tantùm rerum corporearum formæ: quod patefacit exemplo ignis, cujus omnia phænomena explicat: à v. 259. ad v. 609.

Aliis argumentis evincit mentem nihil habere cum materiâ commune; & causam extitisse materiâ priorem, quæ hunc illumve motum materiæ daret: à v. 609. ad v. 715.

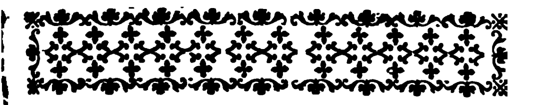
Objicienti Epicuro mentem affici contagione corporis, ac proinde corpoream esse & mortalem, respondet cum corpore conjunctam quidem;

s sensus ...

mplicem esse ac proinde immorta...
corporis & mentis fieri, ut à cor...
tem varii affectus, habitusque tra...
. 812. ad v. 1011.

)bjicienti Lockio ignorari materiæ na...
proinde nesciri utrùm cogitatio in m...
udere non possit, respondet, non ...
inditus materiæ naturâ, sciri poss...
aliquam non convenire materiæ; cog...
autem ac voluntatem ab extenso prorsu...
intelligi: à v. 1011. ad v. 1164.

Ex hominis libertate ostendit & m...
& à corpore prorsus diversam: à

ANTI-LUCRETIUS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVEM,

AD QUINTIUM.

LIBER QUINTUS.

De Mente.

Æquum te, Quinti, rectique unius amantem
Arbitror; haud illis similem, quos dulcia postquam
Sopitos gratis implerunt somnia visis,
Pœnitet aspexisse diem: cùm lumine primo
Matutina polum spargens Aurora micantem,
Excitat invitos, & suaves dissipat umbras:
Quippe magis placet error; & ingemuisse repertâ
Luce solent, per quam redeunt fastidia Veri;
Et blandè mendax frustra revocatur imago.
Si tamen incusso rationum robore pulsum
Errorem extortumque tibi periisse doleres,
Mirarer, quantum posset malesuada Voluptas.
Nam quæcunque suæ posuit fundamina Sectæ
Gens inimica Deo, certè victricibus armis
Convulsisse mihi videor. Magnum illud Inane,
Atque immortales Atomos, Motumque perennem
Stravi, & Naturâ solùm auxiliante peremi.

..tâque viâ discedere cog...
eos habitare Lucretius hortos,
mitum pergat stipante catervâ.
velit Cythaream inglorius artem:
floresque legat; quos tinxit Adonis
dilectus Veneri puer: aut Heliconem,
acchο partim, Phœboque sacratos.
sic placidi latebris in mollibus antri
ecubantem, & amico nectare venas
stupeat titubanti voce canentem:
fortunæ sparsis per Inane quietum
us, Mundi subitò concreverit Orbis:
le lascivo tandem doctrina magistro,
in Satyrûm lusus Dryadumque procaces.
vocet demens, quos tentat perdere, Di
nor ipse sui; Martis describat amorem;
enum cæcos ignes ac vulnera dicat;
cuæ, pulsis terroribus, otia vitæ;
cuæ, pulsis terroribus, otia vitæ;
...ores & amoeni gaudia ruris:
... furores

&c plura canens, avidè bibat ore diserto
eos latices; & nomen grande Poëtæ,
sapientis amet. Lauro insignire Poëtàm
dubitet? Primus viridantes ipse coronas
nam capiti, & meritas pro carmine laudes
alios dicam: dum scilicet ille docendo
neat; nec mortifero, ceu perfida Siren,
it ignaras cantu malè perdere gentes.

RARE humanum est. Ereptus navita leto;
eta, qui scopulos, debacchantesque procellas
io, & Syrtes atque Acroceraunia vicit,
ve incolumi totum audax ambiit Orbem,
n conspectu patriæ, atque in littore noto
tur, puppimque & merces æquore mergit.
aliter qui Naturam & primordia rerum
ant animo, durisque laboribus audent
s arcanos Mundi tentare recessus,
irum, si quando viâ tantisper aberrent;
erum, toties feliciter antè repertum,
mò studii quâdam satiate relinquant.
ii non stupeas, hominem explanare professum
a quæ latitant, Verique recludere fontes,
nus humanum sub Relligione severâ
ım trepidet, seque in mala vincula trudat,
ibi discordem atque adversum, ut Relligionem
frustra tentat convellere, protegat armis;
ie nulla gerat, quibus haud feriatur & ipse:
igantum ausus iterum conata superbos.
ni generis non vindex, ast Epicuri
Voluptatis tubicen, primaria motûs
pia in fictis Atomis promisit habenda.

queant è Materiâ, quæ se ipsa ...
uam potis est, alio de fonte petamus.

IT aliquæ Mentes. Nostrûm sibi quemqu
iscire liquet quod cogitat : unde negam
; affirmamus nobis quæ vera videntur.
e ubi per sensus quædam intromissa fueru
ratione animi capere, & versare solemu
: conferre simul : Si quid discriminis int
sit, aut habeant si quid commune, nota
adem observatis compluribus, intima q
ototypa, & rerum formas in mente mane
nficimus nobis; quò deinceps cuncta re
liciis ut sint librata fidelibus, est mos.
: ego non agitem, num sint innata scie
rcipia hæc, an Mentis opus : namque

Sic tandem adnitens intelligit, atque reflexus
In se ipsum, proprios considerat ipse labores:
Si rem aliquam nescit, se se nescire, vel hoc scit:
Et se, cùm dubitat, sentit dubitare; negare,
Cùm negat; & Verum attingens, se attingere novit.

Hinc elementorum mixturis corpora creta
Intuitus, rerum causas ab origine primâ
Deducit: Terræque plagas, cœlique meatus
Metiri, certisque valet describere signis.
Inde tenebrosum sectatur in æthere conum,
Corpore quem spisso Tellus à lumine Solis
Defensat, Cœlique trahit per aperta sequacem:
Prædicens, quâ parte Poli, quâ noctis in horâ,
Et quoties, post mille annos, post sæcula mille,
Obscurandus eâ sit Lunæ vultus ab umbrâ:
Quos etiam Terræ Pelagique obnubere tractus
Debeat abscondens fraternum Cynthia lumen,
Convexoque diem interceptam frangere tergo;
Et quota celati percurrere segmina disci.
Tum quibus inter se gyris, quæ Sidera magno
Sunt addicta Jovi & cœlo comitantur euntem,
Sæpius occurrant adversa, sibique vicissim
Præripiant commune jubar, tenebrasque refundant;
Prospicit hæc etiam vasti explorator Olympi;
Ac monet antè diu, quàm fiant, certissimus augur:
Atque Sibyllinis audet conscribere fastis.
Nec statione suâ motus, prudenter & altè
Duntaxat meditans ipso sub fornice tecti,
Computat hinc verè, quantum plaga distat Eoa
Equore ab occiduo; quàm regnis dissita regna,
Littora littoribus; quàm sejunctæ urbibus urbes.

INDE truci Pelago fragilem com
Non dubitat; ferturque vadis, & ci
Nec timet ignotæ nocturna pericula
Nec decertantes validis Aquilonibus
At magnete regens vestigia cæca pe
Nunc adit imberbes populos & fœta
Regna procul; nunc divitias Orient
Tellurisque novos alio sub sidere tra
Oceanique sinus & promontoria quæ
Longo fune solum experiens sub fluc
Nunc & Hyperboreas glacies, nulliq
Tentat iter, ligno & velis confisus,

CONDISCIT multas etiam, aut
Semina mixtorum solvit; sal, sulphu
Atque intestin[illegible]haurit, purgatque l
Segregat, aut iterum [illegible]

Rupibus affixit, fas est si credere Graiis,
Vulturis assidui rostro sine fine vorandum.
Sæpe repercussam quovis à corpore lucem
Dilatans, visum amplificat; confusaquè primùm,
Atque nimis contracta rei simulacra videndæ
Pleniùs expandit; minimam discernere gaudet,
Velatam reserat, longinquam accedere cogit;
Et priùs ignotas partes, oculisque negatas
Vitri ope convexi penetrat, donatque videri;
Et mirabilium stupefactus imagine rerum,
Intima corporei retegit miracula textûs.
Tum varias inter commercia ponere gentes
Molitus, ne quid lateat pereatve, quod extrà
Prolatum velit, ac donatum sorte perenni,
Sensa animi mandare sono, signare figuris
Instituit, totam & chartis deponere mentem:
Discretosque à se populos, & postera secla
Cominus affari; ceu temporibusque locisque
Præsens ex æquo cunctis orator adesset.

Quinetiam, cur sint quæ sunt, quo fine regantur
Detegere aggressus, causas effectaque confert;
Concordent-ne simul, tandem re detegit ipsâ:
Difficilesque vias, omnique impervia sensu
Naturæ penitus rimans arcana, recludit.
Disputat occultis de rebus, & alta tuetur;
Quo pacto nunc, sit-ne Deus qui fecerit Orbem,
An mundus sit causa suî, perpendimus ambo,
Præterea mores, normamque, modumque beatè
Vivendi statuit: justum secernit iniquo,
Ut verum falso: quid honestis turpia distent,
Noxiaque utilibus, pariter quid grata molestis,

... ... partes annexi corp
Dirigit, arbitrioque potens dominante
Nam quócunque jubet, faciles vertuntu
Pesque manusque volant; ad nutum inf
Musculus; ad nutum fermè omnia mem
Sic loquimur, gradimurque, & brachia s
Impulsu nullo, nisi quem dedit ipsa vol
Unde in multa sequax transfertur corpo
Nam simul atque pedes moveo, fugit oc
Aëra vicinum quatiens, ac gyrat in orl
Et tuba si dederit sonitum pulmonibus a
Vocis ab impulsu, longè latéque cientu
Atque repercussæ redeunt à montibus
Dispositis etiam trochleis ac funibus, ir
Vectibus atque rotis, ingentia ponder
Unus homo; & lapidem sic altis antè foc
Extractum, celsi feret ad fastigia templi

Materiæ; non hæc aliunde recepta propagans;
At primò eliciens, à nutu orientia solo.
Nos verò plerumque latet, quænam organa motûs
In nobis vigeant, & quâ sint arte regenda:
Nec rescire juvat: satis est nam velle moveri,
Quilibet ut sese moveat, rudis atque peritus.
Hinc dubium esse potest omnino; sitne creatæ
Mentis opus, quòd quisque suum, prout expetit, ultro
Corpus agat; causæ an potioris: quæ simul omnem
Materiam noscens, arcana recondita motûs
Noverit, ac votis indulgens optima nostris,
Hoc præstet, quod nos ipsi præstare videmur.
Verùm seu nostræ mentis partum esse putemus
Hunc motum, cujus faciles moderamur habenas;
Seu potiùs causâ quâdam à meliore profectum;
Cujusdam certè mentis partum esse necesse est.
Et saltem id constans inconcussumque manebit,
Principii, quodcumque fuat, motum esse volentis.
Sed nil velle potest nisi primùm intelligat: ergò
Hanc motûs causam constat simul esse scientem.
Mens igitur prima est motûs atque unica causa.
Ac velut humanum corpus finita regit Mens,
Mentem infinitam sic magno in corpore Mundi,
Numine cuncta suo quæ dirigat, esse fatendum est.
Materiæ motrix adeò tibi causa patescit;
Materiâ major, longéque potentior ipsâ,
Mens; quæ materiam fecit, factamque gubernat.

Hoc tibi monstratum firmâ ratione putârim;
Anticipata tenet nisi te sententia vinctum,
Corporeis ipsam quoque Mentem partibus esse
Conflatam; quasi nil penitus sit corporis expers.

licit imperitans motum, generatque volendc

PRÆTER enim partes omni ratione caren
xtensasque situ certo, certâque figurâ,
'il tibi Materies, quácunque inspexeris, offe
d per se planum est, & cogeris ipse fateri.
'am si Materies, naturaque corporis ipsa
ostulat eximios per sese Mentis honores,
)uidquid erit corpus, sensuque animoque v:
ensu animoque arbos, & inertius arbore saxu
ensu animoque Atomi, vel dùm sine more v:
)isjectæ: nec jam tibi sunt primordia cæca
lateriæ, sed erit potiùs pars quæque tibi Me
lateriæ siquidem pars omnis Materies est.
tc tot erunt Mentes, quot partes corpore in
'otque immortales: quia per te funeris exper
:st Atomus; nec eam leto dabit addita virtus
tofscendi. Misera aut felix per sæcula cuncta
'ffe potest. Sic te, Quinti, vicisse puderet:

Virtutem vitiumque ſequi, & præponere poſſit
Alterutrum, ac proprios delectu fingere mores.
Imò pars Atomo quæcunque putatur in ipsâ,
Quæque ſuam vitæ rationem priva tenebit;
Quæque ſuos aliquo patietur vindice manes.
Ut pia promeritæ capiet mercedis honorem,
Impia ſic meritas ſolvet pro crimine pœnas.
Hinc Atomos per ſe noſcentes atque volentes,
Ac ſimul æternas fugis affirmare, Lucreti.
Democritus quondam nonnullas ponere tales
Auſus erat, quæ præ reliquis hâc dote ſuperbâ
Pollerent, Menteſque forent à ſimplice vulgo
Diſtinctæ: qualis plebem contemnit agreſtem,
Addictam officiis, natam ſervire patique,
Libera Nobilitas, tituliſque ac juribus amplis
Præcellens. Tanto viſa eſt commota periclo,
Quæ ſchola mortales animos contendit & optat:
Democritumque patrem ſubitò indignata reliquit.
Reverâ nil ridiculum magis, atque pudendum,
Quàm pariles Atomos in cæcas, inque videntes
Partiri: fictum gratìs erat, ac ſine cauſâ.

Sed videamus utrùm minùs à ratione recedat,
Quod cecinit ſuper his Epicuri ſerva Camœna.
Materies, inquit, per ſe nil ſentit; & omnes
Æquâ ſorte Atomos, cunctarum exordia rerum,
Naturâ cæcas & inertes eſſe neceſſe eſt.
Verùm ubi fortunâ certæ quædam ordine certo
Convenere ſimul, (quamvis nec dicere quales
Omnino valeat, nec quis demum ille ſit ordo.)
Efficiunt animum. Putat autem è ſanguine puro,
Partibus aëriis, ſubtili denique flammâ,

Vis meditans, operumque potens;
Corporibus; vis percipiens, ac præ
Judiciumque ferens, & agendi robo
Nam perscrutari, nam prospicere atq
Et præferre, sequi, fugere, impugn
Hoc agere est. Mixtura novi nil part
Aut afferre potest, nisi quòd vel con
Divisas, vel eo collectas ordine jun
Qui priùs absfuerit. Quid partibus ad
Nil certè, nisi cuique locus, totique
Composito. Hæc igitur fuerit si Ment
Mens aut Materiæ positura, aut certa
Atque cubus fit utì, vel pyramis at
Haud aliter fiet miranda potentia Me
Et sic Materiæ per sese Mente carenti
Certa figura dabit, dare quod non alt
Certus item locus: ut si dextrâ forsà

Corpora sic, fateor, fieri perlucida possunt,
luraque; sic fieri condensa, fluentia, dura,
Mollia, pro varii variâ compagine texti:
Namque situs parit illa. Novi nihil inde creatur
Corporibus: remanent quod sunt. Ut cannabe tortâ
Conficitur funis, contextâ carbasus; etsi
Nullum incrementum jacturaque nulla sequatur
Naturâ in propriâ: tantùm id, quòd grandia funis
Pondera sustineat, spirantes carbasus Euros.
Hæc diversa quidem, sed non contraria per se
Munia sunt, nec Materiæ superantia vires.
Est in utroque statu patiens, nec se exerit ipsa.
'erri nempe rigor si producatur in ensem,
'orpora transfodiet pungendo; eademque secabit,
'hœnicem in gladium procusus; conteret illa,
i clavæ formam Herculeæ densatus habebit.
ic radios levis transmittit lamina vitri;
ctibus at crebris contusa & pulveris instar
'rita, repercutiet: si pulvis mergitur undâ,
'erlucet rursum. Fluit auri vena liquescens
gne super valido; frigescens usquè rigebit;
olvetur salibus liquidis, ac lumina fallet.
'um cibus in nostros qui sensim diditur artus,
umit multiplices humano in corpore formas,
lutato solùm textu, inversisque figuris;
lateriâ remanente tamen constanter eâdem:
)uæ quamvis agitata modos vertatur in omnes,
aturæ nunquam propriæ de finibus exit.

Nec verò inde modum potis est acquirere talem,
)ui non sit re corporeus; re corporis inter
Ut verbis loquar ipse tuis) eventa locandus;

...mpe situm mutans, aut servan:
Momento. Si percipiam quascunqı
Percipiam corpus finitum limite qı
Ductibus & curvis, aut rectis und:
Et longum & latum & solidum, au
Parte sui, aut variè variis pro par
Cuncta figurarum nasci discrimina

Atque adeò quidquid poterit
Aut requie, seu Totius, seu partic
Et quidquid variante situ, variante
Aut constante; id corporeum simu
Pertinet ad corpus siquidem, ac de
Nascitur. Hinc fieri durissima corpor
Cùm cubicæ partes nullo dirimente
Aut visco saltem & ramoso glutine
Aut stratæ ut folia, incumbenti ...

:s contiguæ, ſemperque teruntur eundo.
ed partim ſunt dura, liquentia partim:
ambiguæ; quia mixtas ordine partes
que tenent genere, alternisque locatas;
æ fluidis miniméque tenacibus inter
ır globulis, quorum conſtante viciſſim
ıte fremunt, motumque quiete retardant.

: ita cùm fuerint, certè nihil eſſe videtur
ateriæ, quod non exponere poſſim
tùm adductis, poſiturâ, mole, figurâ,
ı, & requie. Cur arida concremet ignis:
num in cineres, in calcem ſaxa reſolvat:
cem in vitrum vertat; cur toſta metalla
dum flumen: cur limum induret, abacto
id erat lymphæ: cur extrahat intima rerum
:a; & flammis oleoſa micantibus ornet
o, interea ſpargens circumundique lumen;
dum candent ab eo, tantùmve rubeſcunt:
s verò cæcum ſine luce calorem
ıt, mediiſque ardores temperet undis:
:onflictu lapidum ferrique, repentè
:; gelidis ac fortè liquoribus unà
is, fumum & flammam cum murmure prodat:
o tandem cur impete fulminis actus,
lucris ruat in terras, fulgore coruſco
ns oculos; vehemenſque agiliſque meatus
l penetret, ſæpe ut (mirabile dictu)
totum illæsâ liquefecerit enſem:
plura etiam, quæ cuncta referre pigeret,
eo, ſimul atque obelis pungentibus ignem
li aut cono paribus conſiſtere novi,

Contribuunt. In fulphureis cumula
Donec divisas penitus, circùm agm
Abstulerint: ac mille modis volita
Quòd fumum undantem & pingui
Quà se cunque vià promoverit ille,
Perpetuò spolient; spoliatum deinde
Interea lucent; rapido quia turbine
Vibrati, radios constanter in æthera
Quos ubi refractos variè, variéque
Rerum objectarum facies transmittit
Partem oculi, subitò illarum se vivi
Pingit ibi, solet ut fieri in nigrante
Tum variæ apparent formæ, variiqu

At verò flammis ubi sulphura nu
Suppeditantur, agit nihilominus in
Per loca, sed tacitus, longéque obs

Donec ab injectis rediviva efferveat undis.

Et quia grassatur totum diffusa per Orbem;
Semper adest, non mota quidem, sed prompta moveri.
Hinc adeò luctâ solidorum excita resurgit,
Scintillatque procul, ramenta metallica mordens
Quæ lapis excussit; nec non & sæpe liquentûm,
Sulphura si pugnent salibus: fremit ipsa tumultu
Protinus, atque rogum mediis accendit in undis;
Et spumam ingentem duplici de corpore format.
Sic etiam terræ latebris reperitur in altis,
Æs aurumque coquens, intestinasque cavernas
Æstu perpetuo complens, quo conditus aër
Rarefit. Verùm hunc si fortè cadentia montis
Fragmina præpediant quin exhaletur in auras;
Terrarum hinc subitus tremor horribilesque ruinæ.
Haud aliter cœli quondam in regione supremâ
Fit tonitru: dispersa latent nam semina flammæ
Nimbos inter aquâ multoque bitumine fœtos:
Quæ simul ac mediâ glacies in nube coëgit,
Aëre densato penitus, vertigine magnâ
Volvuntur; fervens accenditur igne bitumen;
Aëra dilatant ignes; hic frigida claustra
Perrumpit strepitu horrendo; simul intonat æther
Concussus: quà facta via est, sinuosa sagitta
Pervolat, & minimos penetrat subtilis hiatus.
Bellica non aliter Vulcanum industria Marti
Junxit mille modis; & nunc imitabile fulmen,
Etnæosque soli subsultus atque ruinas
Molitur; sive oppugnat, seu protegit urbes.

Nil mirum est igitur quòd alendis ignibus aër

... ... superent ; at
Depasti , fugiunt oculos , & fulge
Propterea crescunt ventorum flatib
Et Cyclopeis folles adhibentur in
Ne pausa obrepat flammis inimica
Nam vis incutitur semper ; semper
Fomite cùm glifcat , nequit elangu
Haud secus & nostris auræ pulmon
Sanguineos animant latices , atque
Ætheriis : quos dum secernit , temp
Et madidum latè servat per membra
Hinc omnis regio cerebri perfundit
Halitibus. Pars & nervos , pars org
Irrigat , & molles pars , purior ipsa
In quibus & rerum variè signatur in
Et pòst venturos etiam servatur in u

: etenim tua si membrum est, ut cetera membra
oris humani, propriam quoque suscipit escam,
em suscipiunt simul omnes corporis artus.
sit nutritæ subitò pars intima Mentis:
iti pariter ceu fit pars intima membri.
particulæ panis quem fortè voratum,
stumque suo suscepit sanguis in alveo,
dibus cessere tuis, Ratione carebunt;
oris at mediam regionem si tetigere,
nostræ placuit tibi Mentis templa locari,
c disceptabunt de Mundo & origine rerum,
le forte suâ; sint corpora dedita leto,
e; quid ad vitam possit conferre beatam:
populis dicent, ornabunt legibus Orbem:
da quam Natura negat, positura dabit vim.
peregre adveniens id, quo caret ipsa, propinquæ
let; & accipiet quod non habet illa, vicissim.
pudor! hæc tandem est doctæ sapientia Sectæ!

ı verò non hanc Atomos acquirere dotem
lideris, sed quod conflatur corpus ab illis;
u nimirum subtili, & præpete motu:
inus elatâ respondens voce rogabo;
iidnam est aliud corpus, quàm corporis ipsa
ina, quæ certâ coëunt ratione locata?
lnam his accedit positurâ, aut ordine quovis,
m positura ipsa, & quidam novus ordo? Quid ipsum
uirit corpus toto glomeramine, præter
riùs quemdam textum, exteriúsque figuram?
t illæ cunctis solæ, te judice, dotes
poribus; solæ pariunt discrimina cuncta:

... formabit, quæve figı
Res ut nosse queat, satin' est subtilibus il
Conflari ex Atomis? sed quid subtilius ur
Est Atomo? Tamen haud Atomus tibi cog
Pernicem motum: sed quid pernicius igr
Æthere, luce? Tamen neque lux, neque
Non æther. Satin' est aliquam illis esse fig
Hoc ais: hanc demum fugis expugnatus ir
Nam quò lucifugus sese non subripit error!
Sed nos errorem quò sese cunque receptet
Insequimur, causamque animi non esse figı
Materiæ, validâ freti ratione probamus.

NAMQUE hoc si fuerit, non omnes,
Formabunt animum; sed quædam hoc jur
Seclusis aliis. Ut quæ rutilum efficit igne
Hæc non format aquam; & quæ molles pro
Hæc non arentis generat corpuscula terræ
Atque ita, per varias ut possunt quæque

ʒitur : quâ nempe-fides, & opinio formâ,
.ubitatio, quâ ſtabilis perſuaſio diſtent,
a, ambitio, ſpes aut metus. Eia age, Quinti;
ceſſas? Hæres? Deſunt tibi verba, figuræ
quam omnes adſunt oculis? Cur nulla roganti
. ſit, quæ vel minimum genus exprimat horum?
ıodcumque vides, Quinti, quod corpore tangis,
ficare valet quod ſentis intus; & omnis
:iæ tibi deeſt ratio de Mente loquenti.

υ ɪ ɴ, ſi Materiam omnino ſupereſſe negares;
ıſque tuis hodie, qui ſæpius errant,
bus, extenſi ſummam periiſſe putares;
ıe forent aliud, quæ cernis corpora, præter
ram fallacem, ſimulacraque inania rerum;
non ideo poſſet Mens ipſa negari.
que tuæ Mentis ſemper tibi conſcius eſſes.
ibi proximus es, quâ parte intelligis. Antè
ıora quàm ſcires an ſint, jam te eſſe ſciebas.
nam argumento? Quoniam qui cogitat, ille eſt.
:amen ulla tibi ſenſum afficiebat imago.
cùm cœpiſti primùm ſentire dolorem,
ires licet unde dolor, dolor ipſe profectò
tibi notus erat; quamvis ignota tibi eſſet
ique Materies, & adhuc tiruncula ſecum
ʂ privatim ageret, ſibi conſcia & obvia ſoli.
ɒ Materiâ ignotâ cognoſcere Mentem
ceat, nil Materiæ Mentem eſſe liquebit.

υ ɴ c age, Materiæ propriis cum dotibus illa
ım contuleris, quæ Mentis munia noſtræ
a recenſebam, nil conſimile, & quod utrique

Omni de genere, hoc ipsum d
Sic odor atque sapor, sonus & c
Afficiunt per cæca quidem corpı
Omnia enim hæc motu, positur
Atque figuratis mucronibus; aı
Extima nervorum & cerebro tra

Ast aliud longè est, cùm vi
Aut delata alio, interiori lumin
Percipit, explorat mens nostra;
Conceptis etiam simulacris insupı
Ac de fonte suo, nullum spectanı
Nam neque crispatas, neque cusj
Dixeris, aut teretes, aut cujusci
Quas homines agitant ideas verio
Nec varios inter motusve, situsvı

uælibet exurgens edit positura figuram.
rgò figura, situsve aliquis, motusve foret Mens,
ateriæ si Mens appendix., aut modus esset.
scere nec Mentem posses sine dotibus illis;
c rursum sine Mente illas cognoscere dotes:
m talem certè docui legem esse modorum.
æ tibi quandoquidem manifestè falsa videntur,
ateriæ ac Mentis diversas esse profectò
aturas, atque hanc illi præstare necesse est.

Jam, per se nullum genus obtinet ipsa modorum
ateries; nec se tali, aut tali ordine format:
m solo fieri possint hæc omnia motu,
uem sibimet dare nec valuit, nec fingere talem,
uribus ut suprà cecini: ast aliunde creatum
scipit, externo causæ impellentis ab ictu.
usa igitur primùm impellens, delectus & ipse,
uo fit ut hæc species motûs, aut altera detur
ateriæ, spretis aliis, prævertere motum
ebuit, ac motu quidquid processit ab illo;
oinde situsque, modósque omnes, omnesque figuras,
t quia Materies ne puncto temporis uno
are quidem potuit, quin partes ordine saltem
ispositas aliquo, aut aliquâ sub imagine haberet,
el cùm staret adhuc tetrum chaos omnia miscens;
ertè causa movens, quam Mentem ostendimus esse,
ateriam prævertit; & omni corpore differt,
incipium velut effecto differre necessum est.

Ergò supremam inter, quâ Mundi templa reguntur,
tque hoc inclusam perituro in corpore Mentem,
isseritas illa est, quâ sunt æterna creatis

Subjectis quoquò versus dispergere terris
Ille quidem ignivomâ radios fornace liq
Vibrat inexhaustus, vas admirabile: So
Se tamen effigies quædam spectantibus o
Cerea fax, tremulâ quam cernis luce m
Dum lustrat tenui loca circumstantia fla
Sic etiam fugiens per florea gramina ri
Qui vitreo nitidos objurgat rore lapillo
Quamvis pauper aquæ, magni tamen
Fluminis exiguum: sic largas læta per
Volvens flumen aquas, parva est imma
Oceani, vastum qui circumplectitur O
Limitibus fundoque carens; quò præp
Fluviorum è variis regionibus agmin
Præcipitant; tot aquis nil vectigalib

in nobis

thac maturâ viridem florere juventâ ;
n labefactari ſenio, & marceſcere rugis.
per, orbatos homines Ratione videri,
capite offenſo, vel ſic à matre creatos,
nis eos ut deficiat prudentia Mentis,
tibus in cerebri certus quia deficit ordo ;
ad naturam depreſſos uſque férinam.
, cùm improviſo morſu per ſanguinis alveos
ra canum rabies hominem pervaſit, & imis
ceribus medioque infixit corde venenum :
id cane diſtat homo ? Furor ambos abripit unus ;
rdendique fames, eademque inſania vexat.

I i s adeò exemplis rationum pondera, Quinti,
enuare ſoles. At ne penetralia rerum
rantem, & cauſas quærentem in fontibus ipſis
ma aditu facies abſterreat, aut levis aura
turbet, cœptos prohibens abſolvere curſus ;
ſerva mecum attentus, meditanſque revolve,
id valeant, quid non, hæc argumenta Lucreti,
endunt unà Mentem cum corpore jungi ;
is neget ? Aſt unam Mentiſque & corporis eſſe
uram, non ſignificant. Ita quilibet arte
enuus Aoniâ citharam pulſare ſonantem
bilibus digitis, chordaſque animare loquaces,
lenocinio blandi modulaminis aures
nulcere tuas, citharâ ſic pendet ab ipſâ,
n ullos ut poſſit eâ ſine promere cantus.
n ſi rupta ſilet, ſi quâ temeratâ ruinâ eſt ;
chordæ nimiùm tenſæ, nimiúmve remiſſæ
iſere tonum, vel ſi una aut altera deſit ;
caveam implerunt ſordes, hebetantque ſonorem ;

Cui sociata semel, sociabitur instrumento.
Cætera consimili penitus ratione geruntur.

Nam veluti quædam citharæ sunt propri
Organicum spectant; ut concamerata tabe
Per commissuras laterum specus, unde son
Fit fremitus levis, & responsat textilis Ec
Nervorum pariter situs ac mensura, freque
Aut raros, celeres aut tardos, tempore ec
Subsultus referunt; ex quo sonus exit acu
Aut gravis. Hæc cantor non efficit, utitu
Necnon ipse quidem tenet in se multa vici
Quorum ut sit compos, citharâ non indi
Nimirum est in eo modulandi parta facult
Atque omnis ratio harmoniæ: nam cunc
Et quæ consona sunt, & quæ sunt dissona

Quippe suis instructa modis, rituque parata
Organico, non hanc animi de munere formam
Possidet; innato sed vivit machina motu.
Sanguis it, atque redit: sensimque alimenta feruntur:
Ceu veget, augescitque arbos, nihil indiga Mentis.
Sic sua sunt etiam, secluso corpore, Menti
Officia. Ut numeros quando sine fine patentes
Colligit agglomerans; iterum multiplicat, auget,
Imparibusque pares confert; mox dividit illos
Æquas, non æquas in partes; atque secando,
Ut prius augendo, infinitum attingit utrinque.
At neque corpus habent numeri, nec sensibus ullis
Obversantur. Item quamvis finita sit ipsa,
Æternum, immensum, infinitum libera tentat,
Et perscrutari, & percurrere sæpius audet.
Sed neque corpus habent, nec sensibus obvia sunt hæc.
Tutemet hocce tuum quoties tibi fingis Inane,
Exuis ignorans quovis à corpore Mentem;
Dumque negas incorpoream, simul esse fateris.
Quin ea, per sensus quæ sunt allata, retractans,
Abstrahit à rebus rerum genera omnia: sentit,
Causa quid effecto, medium quid fine, modusque
Differat à re ipsâ; quid corpore corporis illa
Notities, quam sola potest vis edere Mentis.
Unde, ut corporeæ molis sunt propria quædam
Officia in nobis, quæ non à Mente profecta
Mechanices tantùm normam legesque sequuntur;
Sic sua sunt Menti, quæ nil à corpore sumunt.

Quanquam ergò fateor cognosci plurima sensu,
Plurima sunt etiam quæ purâ mente videntur,
Proptereà quòd nulla sui simulacra profundant.

At genus est medium quoddam, mixti
bus:
Ut cùm totus homo gustat, videt, ambulat
Nam partim hæc animo fiunt, & corpore p
Sic tamen ut dominæ tum subsit machina
Seu lyra dulce sonat docto pulsata magistr
Fœderis argumentum in sensu est. Nam sine
Nullus adest sensus, neque Mens sine corpo
At quidquid sensu deprendimus, organa fr
Deferrent illud, nisi res quædam intus ade
Percipiens, quodcunque foris transmittitu
Organa quandoquidem sunt omnis inania s
Ac reddunt externa, velut spiracula vento
Et speculum effigies, & concava rudera voc
Non oculi cernunt; verùm res illa paratis
Adiuta auxiliis, oculorum & freta labore

ita Mens. Abſciſſa perît cui tibia nuper,
minùs ille pedem nervo patiente putabit
otare, licet jam nullum; ac ſæpe doloris
embro notum genus experietur inani.
uoquè nunc tacitè meditantem exordia Mundi,
gravibus curis defixum: ſi quis inuret
denti ferro, vel acu pungente laceſſet,
s abjiciens animo quæcunque tenebas,
us ad acre malum tu te convertis, & illuc
te ruis; quia res in te quæ cogitat, ipſa eſt
e ſentit. Dum nauta ferâ quaſſante procellâ
itus, undarum tumidos aſſurgere montes,
pumam ruere, & miſceri turbine pontum,
aciem cœli tenebroſam, & fulgura cernit
lique diſruptis obliquè percita nimbis;
ubſidere navim, atque atro gurgite volvi;
vim ventorum rabidam, pelagique furentis
ribilem fremitum, & crepitantes fulminis ictus,
torum & pavidos clamores auribus haurit:
c ſimul & fauces ingratus torquet amaror;
ares vexat ſentinæ tetra mephitis:
ore membra tremunt; mentem horrida mortis imago
urbat: nec ſpes animo tamen excidit omnis;
itur, ſi quis fractâ rate prænatat aſſer
ius, auxilium miſero ſibi; voce precatur
icolas ſupplex, & votis flectere tentat;
am, terram orans, mare deteſtatus iniquum:
ice quot varii rerum uno tempore ſenſus,
m commoveant agitato corpore Mentem.

AM res perpetitur quæ tót ſimul anxia motus,
ea quæ timet atque cupit, gaudetque doletque,

Senius diversos quis ...
Affirmet discors; velit una quod alte
Quamque suo nam jure frui arbitrioqu
Ut partes oculi non uno munere cun
Defungi certum est: radios nam coll
Altera secernit: Mentis sic munia pa
Diversæ diversa, imò contraria obire
Libertate suâ pariter, seorsumque po
Cœtus erit: veluti formicarum abdit
Plebs habitat, varium inter se partita
Aut examen apum. Vel erit Respubli
Motibus insanis ac seditionibus arde
Et confundentur populosæ munia M
Vel concors ut sit, quædam selecta t
Particulas sibi congeneres operumqu
Sic princeps erit, ut cunctas referai
Conspirentque simul. Sed quæ Regir

Et ſimplex eſſe id quod vult ac percipit ? Ergò
Cùm pars Materiæ (meminiſti) nulla ſit una,
Nulla individua aut ſimplex ; nullam eſſe neceſſe eſt,
Quæ caſu quovis in Mentem aſſurgere poſſit
Aut per ſe ſola, aut aliis ſibi fœdere junctis.

PROPTEREA clarè ſenſu vel cernis ab ipſo
Mentem incorpoream, ſeu partibus eſſe carentem.
Inſuper ipſe vides à vero quàm procul abſit,
Qui tenuem noſtro diffuſam corpore cenſet
Eſſe animam, nebulæ ſimilem penetrantis in artus,
Cui motûs tantùm ac ſenſûs provincia detur,
At famulantem animo, ceu Regi corporis uni,
Corporeo tamen, ac variis è partibus orto,
Atque gubernaclum regali ex arce tenenti.
Nempe tuus vates ipſe hæc ſibi ſomnia finxit.
Sunt quibus haud aliud noſtræ Mens incola molis
Viſa fuit, niſi membrorum concentus, & ipſa
Corporis harmonie, fibris concordibus apti.
Sed modus eſt hæc harmonie ; quæ vita profectò
Jure poteſt, at non hominis Mens ipſa vocari.
Non agit ille modus, non vult, non cogitat uſquam.
Mens ergò res quædam una eſt, cum corpore juncta
Dividuo, ſed quæ ſine corpore vivere poſſit.

QUÆ cùm cuncta tibi fuerint perſpecta, repentè
Percipies quid ſit, cur Mens ſociata caducæ
Materiæ, in partem veniat perſæpe laborum ;
Corpore & affecto ſimul afficiatur & ipſa :
Non tamen ex æquo. Siquidem lex fœderis illa eſt,
Ut quoties corpus certâ ratione movetur,
Tunc quoque certum aliquid Mens cogitet : ac vice verſâ.

Sic Mentem & corpus, quanquam
Amborum natura, atque insociabi
Conjugio (solis nisi legibus Omn
Conciliata putes, hæc saltem ad t
Motibus ut certis terrenâ in mole s
Certæ responsent ideæ, docilesque

Propterea mirum non est
Aut somno pressis, aut quâvis deni
Turbatis, cerébro præsertim, ubi
Agmen spirituum, & quævis celat
Sæpe aut nulla intrò rerum simula
Aut veniant lacerata modis, inve
Aut varia, aut ipsis etiam contra
Unde furor, stupor & deliria prav
Donec enim premitur cæco Mens

Ipsa tamen constans manet, irresoluta, superstes:
Cùm nequeat per se, aut Naturæ viribus ullis,
Quod sine partibus est individuumque, resolvi.

Haud igitur crescit pueris quibus organa crescunt
Nam quanta esse potest, vel primâ ab origine tanta est
Quòd si tum vix ulla sui argumenta videtur
Exerere, ac molli potiùs torpere veterno,
Quid faciat rudis immaturo corpore? Nondum
Collectæ cerebro species, quæ deinde movebunt
Nunc inopem: nondum, quod lapso tempore fiet,
Rebus ab objectis idearum excita supellex.
Jam tamen affectûs quædam vestigia prodit,
Dum vagit, ridet, quatitur ploratibus infans.
Cùm fuerit porro perfecta virilibus annis
Machina; cùm cerebri fibris erit optimus ordo;
Et memorem gazam rerum experientia tandem
Implêrit; subitò noscetur quid valeat Mens
Talibus auxiliis. Si deficientibus hæret,
Strenuus ac fortis neque dux sine milite vincat;
Nec solâ pugnet miles virtute sine armis;
Nec radio sine setigero depingat Apelles.
At cùm sit paucos instructum corpus ad annos,
Provectâ sensim labefactum ætate fatiscit:
Ut rheda, ut vestis longo corrumpitur usu;
Et ratis assiduè casus experta marinos.
Densior it sanguis, concrescit vappidus humor,
Durescunt fibræ, flaccescunt denique nervi,
Cor titubat, nec jam radiat vitalibus auris
Thesaurus capiti concreditus; ossa rigescunt,
Fit pedibus manibusque tremor, grave pectus anhelat
Caligant oculi, sonitus malè suscipit auris,

At si, ut corporeis rebus tangatur, &
Se positis (quod sola sibi permissa neq
Indiget adjuncti comitatu corporis; i
Non eget, ut sese privataque commod
Pertimeatque malum, & semper velit
. . . . . .

Protinus hìc autem, non est m
Materiæ natura satis comprensaque vi
Ut circumscribam verbis, quid possi
Quid nequeat. Quis enim tantum sibi
Cùm sese ignoret, singillatimque pe
Incerto soleat titubans prorepere gre
Anteferatque manum, & baculo qua
Collidi in tenebris metuens, aut luc
Fundamenta tamen rerum omnium,
Visa sibi velit obtutu penetralia firm
Quid si Materiæ, cui dotem adscrib

Dispariles, unâ tamen à radice profecti:
Namque hæc Spinosæ fuerat sententia nuper.
Quis tunc Materiâ poterit secludere Mentem;
Altera dos quamvis à Mente extensio distet?
Nam sonus ac lumen distant; & corporis ambo
Sunt eventa, neque à naturâ corporis absunt.
Haud secus inter se distant color atque figura;
Sed globus esse potest idem niger atque rotundus.
Ergò Materiæ modus excellentior esset
Cognitio: perfecta magis, cùm scilicet illi
Organa suppeterent forsan meliora; minúsve,
Organa cùm fabricæ forsan pejoris adessent.

Mirari satis hìc nequeo, quis tetricus horror,
Despectusque sui, quæ mortis prava libido
Lymphatas hominum mentes incesserit, ut se,
Corpore mortales cùm sint natique sepulcro,
Mortales animo esse velint penitusque caducos.
Tantus amor nihili! Tanta est vecordia! Solum hoc
Permetuunt cæci, ne Mens compage solutâ
Duret adhuc nimiùm vivax, bustoque superstes
Evolet: hoc cupiunt unum, ut cum corpore vitam
Ponat, & in ventos tenuis velut aura recedat.
Ah! te ne subeat, Quinti, tam dira cupido!
Verùm infixa priùs quia te sententia turbat,
Haud tibi defuero; quin hoc caligine plenum
Abstulerim velum ex oculis noctemque fugarim.
Audi quæ moneo paucis, iterumque resumo.

Quidquid Naturæ est, ac verè constituit rem,
Hoc sine res non esse potest, aut Mente videri.
Haud aliter nobis rerum natura patescit.

Non intelligitur modus. Ut si fi
Contemplere animo, qualis tib
Ecce figuratæ præbet se molis
Sic non concipitur motus, quin
Res animo subeat; mixturæ nec
Quin obversentur positæ quodan
Cúmque modos, ut fert homini
Naturâ rerum abstractâ, discerni
Sic illos Mente abstrahimus, tar
Notities manifesta rei, suspensa
Cujus hic est modus, & sine quâ

JAM fortasse rogas, quanqua
utrùm
Extendi sit Materiæ natura, mod
Quid dubitas? Quod quæris hab

Materiæ, dos extensi est, ramusque modusque.
Propterea quoties Mentem meditaris, oportet
Se tibi res quædam meditanti extensa repentè
Offerat: ut ramus truncum arguit, atque modus rem.
Verùm conscius est hominum unusquisque profectò
Ipse sibi, propriæ dum lustrat singula Mentis
Officia, & quærit quid sint, quo-ve ordine fiant,
Extensi nihil obversari. Scire laboro
Ac meditor tacitus, quænam sit primula rerum
Agnitio; quid judicium; quid roboris insit
Omni argumento, quâ vi pervincere possit,
Ac domitare animum, & trahere in sua jura volentem
Immemor extensi confestim hæc omnia præsto.
Nunc dubiam certâ, & falsâ discernere veram
Notitiem cupio, quâ se ratione vicissim
Impugnent; quid opinari, quid credere, scire,
Sint in se; quid sint etiam affirmare, negare:
Dividuum procul est à me, penitusque recessit.

Præterea quid sit, quòd amet sese ipsa voluntas
Præcipuè ac semper, quòd sese ante omnia ponat,
Et felix velit esse: quid hoc quoque deinde sit, esse
Felicem aut miserum, & fieri, se judice talem:
Unde quis invideat; laudem venetur; honores
Ambiat; imperium affectet; parere recuset,
Aut indignetur; contemptum, oblivia, probra,
Morte sibi pejora putet; sine nomine vitam
Vitalem neget esse, auræ captator, & ardens
Sera immortalem jaculari in sæcula famam:
Quid sit ab incœpto nunquam desistere velle;
Judiciis aliena suis postponere; pravum,
Mendacem fieri, deceptorem, atque malignum;

t Mentem noſtram, & noſtræ moiumina
xtenſi non eſſe modos; omnique vacar
Materiâ: ſine quâ cognoſcier illa fatendun
Ergò Materiæ virtus primaria non eſt,
Ut ſimul extendi, ſimul & cognoſcere poſ
Qualem hæc monſtra putant, infenſa Deo
Nec, veluti ſonus ac lumen, color atque
Aut gemini ex unâ venientes arbore ram
Extenſi ratio, atque animi vis ipſa pute:
Sed quaſi naturæ duplices pugnare viciſſi
Potibus adverſis: quarum altera ſemper
Altera ſemper agat; labentibus altera cc
Particulis, habeat nullas in ſe altera part

SUNT in Materiâ nobis impervia ſa
Plurima, quæque aciem Mentis, quâ c
... Etenim finita poteſt

uidquid aquæ aut ignis proprium est. Miracula non-
dum
mnia Magnetis perspeximus : at mihi certum est.
agnetem non esse animal ; nec amoris ab æstu
erratas trahere ac secum vincire catenas.
ur & ab Arctoö declinet cardine Mundi
olis ad occasum , mox & conversus ad ortum
aulisper , res est etiamnum ignota ; sed illud
lateriæ subtilis opus toto Orbe fluentis ,
t non ventorum scimus. Quadrare rotundum
emo potest : at quadratum differre rotundo
l norunt omnes , quidque ex utroque sequatur.
ic à Materiâ Mentem sejungimus ; etsi
on omnes liquidò vires utriusque patescant.

Adde , quòd has etiam discrimen segregat ingens ;
ibertas. Etenim constantes omnia ferri
'orpora per motus , æternùm subdita legi
erpetuæ , propriâ sine cognitione , fatetur
uilibet.. Ast homini nota est sua cuique potestas ,
ut nihil aut aliquid , sive hoc sive illud agendi.
cquis enim quoties secum deliberat anceps
uid faciat , vel consilium solertis amici
lagitat , ac tandem quid sit facturus apud se
ecernit ; quis dum rogat , aut hortatur & urget ;
um laudat bene gesta virûm , malè gesta severus
rguit , ac meliora jubet ; dum præmia ponit ,
t pœnas meritis ; si quid peccaverit ipse ,
xcusare palam , ne quâ foris audiat , & clam
mendare parat , quia facti cura remordet ,
eglecti-ve pudor ; dum cuncta negotia curat ,
ungitur officiis , morum sibi justa , suisque

...., atque inhuise herent, si
Vinctus homo, ac præceps age
Materies, quà parte impulsa est
Sic neque præclaris formandi le
Conventus populorum; aliquâ n
Inspirandus amor Patriæ, flect
In commune bonum. Magni ger
Quæque foret; quod non monit
Vincitur; ast humiles insano v
Exsuperat, latisque audet se eff
Proximaque injectis vastare pal
Nequicquam aggeribus tentant f
Indocilesque jubent alveo se con
Nec disciplinis etiam exercenda
Præceptisque bonis; at vitis mor
Arboris aut teneræ, paries qua
Nam lecto plantata solo, tantùm

ens torperet iners, penderet vana supellex:
nippe ubi se multis deprensum quisque periclis
enserit, inque suâ positam virtute salutem,
nxius inquiret quid agendum, animoque sagaci
erstabit, quo se molimine protinus illinc
ripiat: sed si vis insuperabilis íllum
recipitat, vanis genium cruciatibus angit:
loc ipso infelix, quòd prudens; atque medelam
n sese putet esse malis, ubi nulla medela est.
'ana etenim, quæ nil penitus prudentia possit.
nde omnis pariter Sapientum gloria falsa,
lagnanimûm Heroum virtus, Regumque bonorum;
lec laudabilior, quàm corporis inclyta forma,
ive decor vultûs, aut florens viribus ætas.
ltque adeò est homini Rationis inutile pondus,
mò ærumnosum, atque animis quasi sarcina nostris.

Q u i libertatem præcelsaque jura negarit
lobilis arbitrii, quo præmia quærere factis
ossit, & hoc ævo quondam felicius ævum;
le sibi anteferat vecors & secla ferarum,
uas Natura parens movet ac regit impete cæco;
: sua vivendo vincentes tempora plantas,
armoraque & gremio Terræ formata metalla.
amque geruntur utì par est, ignara profectò
uid sit opus deceatve; suî nec habentia curam:
rita dum nobis, & sollicitudinis ægræ
nfelix mater, Ratio est; dum vita labore
erpetuo detrita, heu! paucis occidit annis.

S e n s i t, & haud dubitat tuus ipse Poëta faterì
ibertate animos hominum præcellere; quamvis

At mirabilius, quòd, cùm imm
Constantes faceret compacto è c
Atque hominum formâ sed limpid
Humanas idem Libitinæ sub juga
Miserit, impatiens propriæ post fi
Sed quanti modico perituram tem
Ille facit ? Certè Mens est vilissima
Finibus angustis hujus si clauditur
Et moritur simul ac renuit decurrer
Nummus Alexandri longè præstant
Ille etenim, ceu flamma volans, c
Ac periit ; cineres & nomen inane
Illius effigies etiamnum viva super
Nec teritur manibus tractantûm, &

PROCUMBIS tanto Rationum p
Gratulor ipse mihi

s manifesta Dei argumenta videres.
res agitur. Quæ scilicet antè probavi,
r, tria sunt. Et corpora mente moveri,
imùm. Dein corporeis non partibus esse
as hominum Mentes; adeóque resolvi
non posse suâ, sed vivere semper.
iò, quæcunque jubet peragitque voluntas,
tri plenâ cum libertate; nec ullo
æ nexu, aut fato impendente coactas
d agunt, at sponte suâ prorumpere Mentes.
rea, dum corpus habent atque organa sensûs,
lem factis, aut pœnam posse mereri;
t exactos vitæ hujus labilis annos,
tale dari justis ac sontibus ævum.
men è dictis solùm hæc tria ducere fas est:
æ principio tantùm libasse decebat,
cognoscas mecum, atque libentiùs audi.

ILICET ignorat mihi Mens, sibi credita qualis
na sit; quantâ momentorum arte regatur;
variè compacta, & miro condita textu:
en impellit cùm vult, agitatque movendo
agem; ac subitò flectit, prout imperat, artus.
moveat, planum est causam prodire movendi
s ab imperio: verùm id quòd nescia præstet,
ia non motûs quem præcipit ipsa, sed artis
it & elicitur) liquidò demonstrat adesse
n quæ regit effectrix; cui singula clarè,
mihi sunt ignota, patent; cujusque voluntas
rare meæ non desinit; & valet illos,
jubeo, motus quibus est opus, indere membris.
s enim Orator facturus verba repentè

Temperet innexu, ac fingens modere
Naribus & labris formandam sæpe rel
Quosque, id fiat uti, sit opus contend
Quin taceat, si tanta priùs molimina 1
Debuerit versare animo, quàm toller

CURRERE fert animus; curro: dum
Interiùs, velox ut curram, nescio pro
Ast aliâ ratione tamen mihi membra 1
Currenti, quàm si sedatè incedere ve
Sed quæ vis motum acceleret reprim quam
Hoc didici, nec me speravi discere po
Ignoro penitus, teque ignorare fateris
Quantum animæ, quot particulas, pe
Et quibus è cellis, & quo moderamin

Qualis, utì perhibent, herbis & carmine diro
Saga potens Erebo pallentes evocat umbras:
Conveniunt Manes, spectacula vana, rogantis
Ante oculos; nec se magicis subducere possunt
Cantibus: usquè adeò jussus venerantur aniles.
At mihi cùm pariter Mundi totius imago
Protinus obvia fit, nec quæ sit tanta potestas
In cerebro, nec quâ cerebri regione creentur,
Quo-ve modo spectra hæc, novi; nec pingere possim
Ipse manu, nec totâ oculis percurrere vitâ
Tot rerum species, intus quas cernere promptum est.

Tuque etiam, cùm te ipse moves, tunc Mentis easdem
Expertus tenebras ignota jubentis, idemque
Corporis obsequium, pariter majore juvaris
A causâ; quæ suppeditat quod nec dare posses
Ipse tibi, jussusque tuos, tuaque organa callet,
Succurrens inopi; viresque ac robora præstat.
Atque ita, cùm magnâ circumspectante coronâ,
Saltandò volucresque pedes & brachia jactas
In numerum, sequerisque modos & plectra canentis;
Tunc tua multivagos motus, agilesque choreas
Attentè moderans multâ mens arte gubernat:
Quod tamen interiùs geritur, dum dirigis artus,
Et lusûs arcana tui miracula nescis:
Exerces summo domitum tibi Numine corpus.

Mens igitur cunctis præsit communis oportet;
Corporis arcanos quæ possit adire recessus,
Et latebras animæ, facilique impellere nisu
Quidquid erit promtum ad nutus, & rite paratum;

Quæ ... hoc ...
Sæpius invitis, hoc non ... & provida ...
Queis tamen & finis suus est & provida ...
Hoc Numen, Quinti, Mentem cum cor...
Quæ nullâ per se poterant ratione liga...
Fœderis & sequimur leges, quas fœder...
Instituit; geminis hominem constare j...
Naturis: ut Mens per se discernere V...
Per sensus res corporeas apprendere p...
Et capite ex utroque suum Mundique ...
Nam quis non videat, finitæ si breve ...
Subjicitur Menti, Mens quanta sit in...
Quæ regit arbitrio vastum quem cor...
Non poterit sine consilio tam parv...
Machina, tam fragilis; te judice, ...
Mentis inops! Credant Epicuri de...

ARGUMENTUM

LIBRI SEXTI.

JAM avulsis Epicureæ doctrinæ radicibus, & mentis humanæ nobilitate vindicatâ, in hoc Libro delabitur ad Belluas; ac probandum suscipit, animâ sive careant, sive valeant belluæ, nihil inde aut menti humanæ aut Deo detrahi : à v. 1. ad v. 27.

Proponit id quod ab incredulis objicitur; belluas animâ nostræ simili præditas esse, quod variis ferinæ industriæ exemplis illustratur; belluarum autem animas è Materiâ constare, ergò & nostras : à v. 27. ad v. 303.

Respondet hoc dilemmate, animam brutorum aut nullam esse, aut incorpoream : utrumlibet affirmari posse, salvâ mentis humanæ dignitate : à v. 303. ad v. 344.

1°. *Ostendit dubia saltem esse argumenta, quibus brutorum; certa, quibus hominum anima defenditur. Tum per hypothesim Cartesii doctrinam de belluis opponit, & ab exemplis, more adversariorum, decertare parat* : à v. 344. ad v. 409.

Probat ab absurdo non magis belluis animam concedendam esse, quàm plantis plurimis ac fossilibus : à v. 409. ad v. 608.

Motus animalium omnes mechanicè fieri posse indicat; ex mirabilibus brutorum factis inferri debere, non suam feris inesse mentem, sed mentem aliquam adesse : à v. 608. ad v. 767.

Belluarum motus ex eâdem causâ nasci posse, ac motus nostros spontaneos, ad quos nihil nisi velle afferimus : à v. 767. ad v. 826.

tantiorem belluis conjicere : à v. 947. ad v.

Instinctûs vulgare nomen velut inane,
1142. ad v. 1255.

Mirabilibus brutorum gestis mentem illis ab operum humanorum industriâ probat esse possit divini artificii solertia. Solvit i inutilia fore brutis sensuum organa si sens à v. 1255. ad v. 1357.

Concludit nihil aliud ex tanto brutoru posse, nisi mentem esse summam ; hîc exhi ram alituum, piscium, quadrupedum ; ar creata non esse ; ac proinde Deum esse auc sive sensu careant, sive sensu prædita si ad finem.

LIBER SEXTUS.

De Belluis.

EMPE novo cultu campum domiturus arator
tinus agresti non credit semina fundo :
priùs hirsutos vepres, dumetaque passim
uit avellens ; tum crebro vomere frangit
ocilem glebam, & rastris contundere tentat.
ego paulatim, spinas tua pectora circum
tas, argumentis exscindere conor :
segetem emittant vivaci è stirpe nocivam ;
vetus intactâ radice repullulet error.
ıc meliore solo consurgent semina Veri.
ıc & sinceros tibi cognita pandere vultus
piet, vindexque sui Naturæ parentis,
utiet fucum, quo gens incredula pinxit
tam, & clarè Dominum confessa loquetur.

UMANAM idcirco, quæ nobis intima, Mentem
e oculos posui ; quiddam ut consistere scires
eriem supra, quod eam regat. Inde probatum est
tem illam effigiem Mentis tantùm esse supremæ,
: moveat Mundi partes, & simplice nutu,
ılidam per se ac per se motoris egentem
eriam, formas convertere possit in omnes.
tibi nota tuæ patet excellentia Mentis,
m deturparat malesuado carmine vates,
gnans in se quidquam haud mortale putari,
sumque ipsâ fugiens in imagine Numen.
cupit ille mori frustra, cui vivere fatum est.

Quæ ſibi conveniunt, generique
Quippe recordari, ſentire, audi
Olfactu, guſtu, res & ſecernere
Et fugere atque ſequi cernuntur,
Internoſſe ſuis etiam medicamin
Et varias inter legere hanc, quæ
Inde Voluptatis ſenſu pariterque
Lætitiâ & luctu, ſpe vel formid
Sic & amore & amicitiâ, ſtimul
Irarum atque odii: varioque cu
Currere ad illecebras; ultroque a
Inſuper & morem gerere & ma
Blanditiis delectari, & parere ſ

Hinc aliquas vitiis, aliquas
Inſignes dixere feras; hominiqu

Atque vagas prudens reddat præsepibus agnas:
Tum comes ipse viæ, quoties benefacta rependens
Aggredientem armis irruperit acer in hostem;
Aut occisorem morsu patefecerit ultor.
Nam cur dissimulem vulgò quæcunque feruntur?
Fortè etiam insidias Vulpes, artemque latendi,
Perque canaliculos fodiendæ subtus arenæ
Monstravit, fecitque viam ad quærenda metalla;
Unde homines docti cœperunt viscera Terræ
Rimari, excisosque manu subvertere montes.
Et, nimis ah! nisi nos odiis acuisset ad arma
Ipse furor, stragem violens lupus atque ruinam,
Magnanimusque leo docuisset prælia belli.
Prosilit ad prædam rapidus leo, Cæsar ad Orbis
Imperium: finis, fateor, diversus utrique;
At non dissimiles pugnæ; labor unus & idem,
Quo cœnam Fera, quo Regnum sibi comparat Heros.
Et quid non Elephas, quid mimo Simia gestu
Non præstat; vafra & Feles; saltator & Ursus?
Lucifuga enutrit truncatos Noctua mures,
Ne fugiant; prædamque sibi gnatisque saginat.
Paxillos in aquam primus defigere Castor
Instituit, laribusque inimicum avertere flumen,
Et ligna intrito atque intritum jungere lignis;
Arboris excisæ trunco mandare cavato
Invalidos fœtus; & pro temone relicti
Summa tenens rami, stagnis deducere lembum.
Sic paleis limoque casas firmare madentes,
Nidificans altè, prænuntia veris, Hirundo.
Nec minùs impatiens hyemis gelidæque pruinæ,
Quæ comes huic migrare solet Philomela quotannis,
Auribus *ingeminans* nostris mirabile carmen,

Ac ſtipata premens ſtrinxit ſine

CÆTERA quid referam? Qu
Menſibus incumbat calidis, tecti
Provida congeſtas hyberna in pal
Erudiens mortale genus, tardam
Deſidiem increpitans hebetemque
Cernis, ut uvidulos libans Apis
Decerpit lentum humorem, & ſal
Telluris medicatum adipem, pre
Munera, purpureis ſparſim gemm
Et rorem exſugit, quem concoxe
Primitiæ radiorum & blanda exor
Inde domum revolat ſpoliis fragr
Serpylloque thymoque gravis, pra
Tum lectas partitur opes; ſexang

Condere amat : cùm triftis hyems nudaverit Orbem,
Omniaque ingratâ torpedine capta jacebunt,
Melle fuo tacitos inter faturanda penates.
Præterea, fi quæ latebris peraguntur in illis
Inveftigare eft, quot erunt memoranda? Fovetur
Publica res; fraternus amor, mens omnibus una.
Sunt mores apibus, funt jura, ducemque fequuntur,
Et fua quemque manent obeunda negotia civem.
Eft quoque militiæ labor ac decus; arma capeffunt
Pro patriâ exiguifque focis: funt agmina fæpe
Miffa colonorum, nova qui procul oppida condant;
Et gentis leges, ritus, nomenque propagent.
Quid majus meliufve hominum fapientia præftat?

QUONDAM inter Milvos fuit audaciffimus unus,
Imbelles antehac folitus vexare columbas.
Hic tandem, aut fato, aut famæ melioris amore,
Dedignatus aves timidas prædamque fugacem,
Alituum regnantem Aquilam ad certamen iniquum
Provocat, & roftro & pennâ bis terque laceffit.
Sprevit principio malefanos alitis aufus,
Nec minùs incœpto per nubes illa volatu
Inftitit: at reducem rurfum temerarius urget,
Plumâque avulsâ circumfert ore tropæum.
Plus æquo tunc vifa fibi toleraffe, procacem
Occupat, & vitæ parcens, in rupe relinquit
Implumem. Hic quid agat? Non occubuiffe pudori eft.
Non animos pofuit tamen; at nudatus & algens
Ulcifci meditatur. Ibi fub tegmine quodam
Vermiculis paftus, fimul artus nutrit & iras;
Dum redeat vigor, atque levis reparetur amictus.
Adfuit expectata dies. Juvat ire per auras,

Agnovit, cautè tentat penetrare
Inde iterat præceps, ac totis c
Quod cùm sæpe, diuque, omniqu
Erigitur cœlo, & victricem quæri
Ergò insultanti similis sese obvius
Indignanti Aquilæ: venit ipsa, p
Aut iterum spoliare, aut justæ trad
Ad notum refugit vafer insidiator
Et vix transiliit, cùm desuper imp
(Urget enim cæcus furor & spes pr
Angustum in spatium ruit, atque
Infelix Aquila, & pennis luctantil
Corpore dimidio jam prætergressa
Advolat è latebris Milvus, pœnamc
Vellicat elisæ plumas, ultusque re

Ipse ego ne vide...

belligeras acies & caſtra ferarum,
is color haud cunctis unus; nigrantia terga
t aliis, fulvæque aliis per corpora ſetæ;
ubaces patriâ dixerunt voce Poloni)
pinum genus; innocuo ni vivere paſtu
s eſſet, penituſque animanti ignoſcere prædæ.
n virides populantur agros, ſpecubuſque profundis
ſodiunt; ac de latebris & gramine certant.
les inter ſe populi quos flumine magno
ſociat Rhenus, campos & littora propter
a gerunt: acuit totas hinc Gallia vires,
ue illinc toto Germania robore pugnat.
ò ubi villoſas pecudes excivit ad arma
dis amor ferus, & vincendi cæca libido,
bem iracundam vomit undique terra cavernis.
ùs ecce fremunt: vaſto micat æquore miles
ninibus primùm ſparſis atque ordine nullo;
n varias ineunt, certo rectore, cohortes.
aque in optatis metatur caſtra viretis,
panditque ſuos acies adverſa maniplos:
in & utrinque pares animos, eademque videres,
n ſine terrifico ſtrepitu, præludia pugnæ.
Mars accenſus cantu, ſignumque ululatus,
u tuba rauca, dedit; concurritur impete magno,
ſcenturque agiles turmæ; furit hoſtis in hoſtem
color, effuſoque madens rubet herba cruore:
ſque metuſque modò hanc, modò partem deſerit illam.
uot ſolerteſque dolos & fortia facta
ſervantûm oculis adimit certaminis horror!
tera pars tandem fato meliore triumphat:
cta fugit, ſecura procul ſibi pabula quærens.

Plaustris ad messem ducunt servata
Mancipia ; inversisque solum premer
Corporibus , tum crura jubent attoll
Quatuor erectis persten ut gramina
Inde onerant caudâque trahunt anim
Erasoque vias miserorum tergore ver

IGNESCAT quantus brutis anim
Gignendi , miramur item ; quæ prol
Cura sit , ac matrum pietas ; ut quæq
Vix memor , imparibus concurrere v
Non dubitet , nidos servans , hostem
Nil sibi , cuncta suis metuens. Hoc te
Deponunt , versantque animos in cor
Femineasque iras acuit prope mascul
Nec verò mutas , atque omni voce ca
Credibile est : etsi nobis incognita va

ls immani rictu, & quatere ilia caudâ;
tâque jubâ furibundum ac torva tuentem;
tuno horribilis meditetur bellua, nosti.
nus mugire bovem, latrare molossum;
onus est illis semper, nec spiritus idem:
uo quisque modo sentit, sic exprimit ore.
e aliter pullos in opimâ corte vagantes
expansas révocat gallina sub alas
nans, cœlo visus cùm desuper alto
s edax; aliis arcessit vocibus illos,
putres inter stipulas cùm fortè latentem,
iculis agitans, detexit farris acervum,
utamque dapem sparsos invitat alumnos.
e & cùm saturæ redeunt ad claustra bidentes,
e gramineo monuit quas Hesperus agro,
tesque ferunt sitientibus ubera natis,
ndent agni? Genitricem voce salutant
ue suam; tot enim nunquam est in matribus error:
lunt celeres, & flexo lactea potant
genu, buccis avidi mulgere tenellis.

r igitur pecudum generi generique volantum,
bus atque feris quæ spirant aëris auras,
iquis propriâ veniens ab origine sermo;
atis est, certisque fovet commercia signis.
notities, atque experientia rerum,
victum & sobolem spectant, ais, optime Quinti:
animus; nostrâ qui non tibi mente videtur
or mage, quàm rubro sunt rosa colore,
uro, saxum gemmâ, frondentibus ornis
ina, & albescens ignito Cynthia Phœbo.
minus aut majus rerum non dividit usquam.

Non minùs oceano proprias quondan
Quàm fluviis hinc inde tumens nivib
Flumen Amazonium, quod vasto gu
Andibus ex altis, ac centum regna
Ipsum etiam pelagus, quò se ingerit
Ergò incorporeæ frustra Sophus usqu
Formare effigiem Mentis; cùm sola
Materia efficiat Mentes. Quòd si quis
In nobis, quo bruta carent animalia
Et quem ideo Rationis amem jactare
Nomine; causa fuit felicior undique
Principiorum. Etenim cata vulpes a
Ac simul ingenio reliquis excellere
Nec tamen alterius naturæ est. Sic h
Exsuperat, meliore luto præcordia ge
Ficta, at ficta luto; formâ præstanti

que ut geſtorum ſum conſcius ipſe meorum,
dita ſic etiam brutorum ſenſa viderem;
iod cenſes, propriâ victus ratione, faterer:
e animum brutis noſtro fortaſſe minorem,
ſimilem, & diſtare gradu non ampliùs uno.
ım, quæ de nobis ac noſtrâ mente probavi,
: brutorum animis & rite probata putarem:
:mpe incorporeos, immortaleſque vocandos.
: tu exemplorum tanto molimine quidnam
: viciſſe putas? Aliquid quod cogitet, eſſe
ɔrporeum? Minimè. Siquidem inconcuſſa manebunt
rgumenta quibus modò rem, quæ cogitat & vult,
ɔrporis expertem, atque ideo necis eſſe probabam.
:gò, ſi velle & cognoſcere bruta probaſti,
btinuiſti adeò brutis animantibus eſſe
uiddam incorporeum, noſtris majuſve minuſve
entibus, at ſimile omnino; cui ſcilicet ævum
x vi Naturæ nequit immortale negari.
:d non id ſtatuis quod tu ſtatuiſſe volebas,
ınditus humanas leto evaneſcere mentes,
tpote Materiæ luſus fragileſque figuras,
x quibus exoritur certâ ratione movendi,
ognitio vel amor: quin hæc everſa relinquis.

Hujus nempe tui vitium eſt ſermonis & error;
)uòd duo fidenter veluti certiſſima ponas,
)uæ ſe non ullo Naturæ lumine produnt.
:ſſe animum in brutis, qui noſcat & optet, eumque
Aortalem. Alterutrum credas, per me licet; ambo
Ion licet. At neutrum potis es monſtrare neganti.
Bellua tota perit, clamas; concedere malim:
Sed ſi Pythagoram ſequerer, vel Gymnoſophiſtas,

... magis est notum, quanqua
urges;
Esse animum in brutis. Fortè est: hau
Namque vetat Ratio, nisi clarè falsa m
Fortè etiam non est. Video, tu protir
Gesta vides, fateor; gestorum cernere
Non potes. Hæc solâ Rationis luce vid
Non oculis. Oculi referunt persæpe rot
Quod re quadratum verâ; persæpe colo
Affingunt rebus, qui non sunt: ut mod
Depictas, geminum cernunt modò in a
Cæruleos montes, & ponti mobilis und
Nunc viridem, nunc purpuream. Mend
Diffide. Hoc agitur; quos edit bellua r
Num veniant è principiis extrinsecus ha
Organa ad hos usus fabrefacta movendi
Altus habet nautas nocturno tempore ...

ſpicimus geminas excelſo è littore cymbas ;
cedunt unà ; varium nihil inter utramque
egitur, nec ſuſpicio eſt, tum judice ſenſu,
ernam huic, illi externam cauſam eſſe meandi :
m propiùs venere tamen, ſeſe explicat error ;
era nam remis impellitur, altera vento.
uſa igitur non eſt omnis, quæ cauſa videtur :
ſenſûs Ratio judex, non ſerva profectò eſt.

Sic hominem atque feram cauſæ disjungere poſſunt
otrices, quamvis eadem videatur & una :
uod ſatis eſt, ut ſit dubio locus, & mora noſtris
diciis. Nam notus homo, fera cognita nondum.
uod facit hæc promtum eſt ; factorum quæ ſit origo ;
n liquidò ſcimus. Tu conjicis eſſe timorem,
t deſiderium ; quoniam dat ſigna timoris,
: deſiderii : & properas hoc dicere, quamvis
c certò conſtet, nec rem perpendere cures :
t hominem quaſſante metu atque cupidine ferri,
n tantùm hoc ſignis, quæ ſunt fallacia ſæpe,
n conjecturâ noſti ; ſed conſcius ipſe es.
uod te igitur ſpectat tibi notius, & mihi, quod me ;
àm quod Equum aut Felem. De te ergò judicium fer,
his quæ de te noſti ; non, quod tibi probro eſt,
is ab exemplo, cui te componere mavis.
us ad ignotum per cognita : ſed tibi, Quinti,
us ab ignotis ad notas ire libido eſt.
cine legitimus Logices pervertitur ordo !
cine per tenebras optatum lumen aditur ?

LURIBUS hinc adeò verbis jàm parcere poſſem :
a ſubitò ruit objectum & vaneſcit in auras.

Organicam per vim, molimine r
Sed cùm te moveant, Ratione p
Rebus ab externis quæ passim exen
Exemplis etiam tecum certare lu

Dic igitur. Quoties nostris tr
Herba manum fugiens, à sensu nc
Nonne reluctari indignans ac no
Et, quasi contactu violatam, str
Usque adeò, ut si instes, import
Contrahat in se ipsam ramos ave
Et properet capite in terram proc
Donec destiteris vim tandem infe
Tumque resurgentem miraberis,
Pandentem folia, & reviresccente
Huic-ne voluptatis sensum, sensu

ɪʀᴠᴀsᴛɪ hederis, necnon & vitibus inter
ıeas frondes naſci proſtantia fila,
n ope debilibus proviſum eſt undique ramis;
int humiles alieno aſſurgere fulcro.
ant, reptare ſolo cogentur, & aurâ
:, & pedibus calcandum extendere truncum.
i paries juxtà, paluſve vel arbos,
ıuò tendunt illuc, digitoſque patentes
cunt, fulcrum amplexæ, vincliſque ligantur
is; nec quæ ſemel arripuere, remittunt;
: adhærentes ad ſumma cacumina creſcant.
a Mens hederæ, ſua viti eſt? Attamen illa
ine conſilio & rectâ Ratione geruntur.
am hederæ, quædam viti Mens tale paravit
lium, infirmiſque manus & brachia prudens
ɪuit, certos proviſum munus in uſus.
ıi etiam plantas animantes eſſe putâris?
et hoc quoque idem permulta legumina præſtant.
cicer, & ſumptu Lucullis emta ſuperbo
fabæ & graciles, longoque cucurbita collo,
nihil inveniunt, ipſæ ſibi mutua præbent
ia, & ramos tenues utcunque maritant.
ſecus ac pecudes in aprico gramine campi,
ervet ſuccenſa dies, glomeramine facto
iſſum caput alternis à ſole tuentur;
ia ın ſociæ ſolamen quæritat umbrâ.

ɪɴ ſi fortè inter lupulos caput exerat ulmus,
circuitu ſuccreſcent corpore primùm
ı, & ſeſe tollent; mox quiſque recedens
pendiculo, caput inclinabit ad ulmum,
ibi *columen ſperans*. Diſtantia motu

Sic quoque progreditur cæcis radicibus
Succus ubi melior, pinguesque uligine
Pabula sufficiunt ; loca prudens arida vi
Scrupus ubi, multoque infelix glarea t
Tunc quà liberior patet aër, brachia t
Ac properat summum in sylvis efferre c
Vitales ne præripiant quibus indiget a

His ergò Veteres cùm rebus inesse
Artem aliquam, passim Genios sparsere
Qui regerent, motumque darent, vit
Juppiter hinc cœlo datus & Saturnia J
Vulcanus flammis, Terræ Berecynthia
Oceano Neptunus & æquorea Amphitr
Dis quoque visceribus terrarum Hecate
Et segeti fecunda Ceres, vitique Lyæ

, traheret quòd grandia pondera ferri ;
que fuit sensûs & amoris in illâ.
s non stupeat, grave condensumque metallum
n amplexus lapidis ; fierique vicissim
m, atque alio saturari denique ferro ?
etiam gemino suspendi cardine Mundi,
eu Tellus esset, parva Orbis imago,
nt : nec vis in eâ comperta polorum ;
i latera ostendens in pyxide, classes
pelago & supplebat sidera nautis.
quid referam paleis onerata perinde
allectis ? Inter duo corpora plana
suâ surgens oleum, hoc velociùs altum
en properans, quo fit vicinius illi ?
mphæ stillas, quæ cùm accessere fluendo,
unt parvos apices ac mutua captant
dum tandem coalescant corpus in unum ?

si more tuo expendis, vestigia Mentis.
quâ bruta tibi pollere videntur,
is, in fossilibus passim obvia cernes
ns ; leviora quidem, Mentisque minoris :
atque minus non dividit (ipse docebas)
rerum, mage quæ perfecta minúsve
est, quamvis eadem uniusque tenoris.
ras homini signa ob communia quædam
as, quanquam in reliquis distare fateris,
are feris etiam genera ista licebit,
s pariter motus, externaque Mentis
in multis etsi distare fatendum est.
Mentem humanam præstare ferinæ
is tantùm, quibus utraque machina constat

Æta affixa solo, tamen & protenc
Quò juvat, & captare suam radic
Forsan odoratu & gustu tactuque
Nam faciunt quæ non fieri sine sei
Posse putas. Careant: quid tum?
Omnia non omni pollent animali
Qui cæcas terebrant imâ in tellure
Lumbrici degunt oculis atque aur
Sunt in littoribus pelagi conchylia
Quæ formâ referunt, nunquam de
Tantùm, regresso fluctu occultanti
Hinc se paulisper tollunt venientib

QUINETIAM esse feras terris
Sic hebetes, illis animantior herba
Ut possit, cunctos renuit quæ tang
Aut acus ad

At quidquid plantæ insignes ac nobile saxum
Moliuntur, fieri per tenuia corpora, certis
Iragitata modis & propellentia, constat.
Nil opus est animo, vi tantùm atque impete motûs,
Hoc ais, & fateor. Sed gentis pulchra ferinæ
Cur non facta licet paribus concredere causis?
Influit assiduè gemino de cardine Mundi
Vivida Materies ac subtilissima, caulas
Magnetis penetrans, ac circum effusa perenni
Vortice: consimiles in ferro nacta meatus,
Ipsum etiam penetrat, lapidique allidit amico,
Magnetemque novum simili vertigine format:
Quam si vel minimo perfrictu ferrea cuspis
Imbiberit, semper, dum libera, vertitur illuc
Unde venit flumen; variat variantibus alveis.

Vis eadem est plantis quæ fulcri oriuntur egentes:
Quos etenim his opifex digitos Natura paravit,
Villisque armavit prudens atque unguibus uncis,
Producit succus veniens; cùm deficit, illi
Paulum exarescunt, ac spiræ tortilis instar
Curvantur: si quid tangant, id nexibus arctis
Involvunt; si nil occurrerit, haud minùs ipsi
Aut inter sese, aut soli frustraque ligantur.
Quæ verò fulcrum inclinato vertice quærunt,
Has ea Materies agitat quæ corpora circùm
Omnia perpetuis gyrando motibus ambit.
Sunt ita dispositæ motum hunc ut ubique sequantur
Invitæ, nullo propriæ conanime mentis,
At vi quâ magnes ferrum trahit ac sibi donat.

Si quis agi ferrum stimulo arbitretur amoris,

Circuitu , & reparare moras ardoı
Denique ,, cùm prunis candentibu:
Detrectare odiis , & in aëra malle
Ac fugere in fumum , quàm subdi
Quid si etiam flammas , quoniam :
Utilia , idcirco quis crederet esse ı
Quòd pruritus edax rabiesque fame
Vel mare , cùm terras veniens teg:
Temporibus certis , & littora fæcil
Sæpe etiam tumidos tollens ad sidı
Dissipat errantes , aut frangit rupe
Conari excidium terris , temeraria
Nautarum ulcisci , studioque nitor
Quisquilias puro è gremio depellerı
An risum teneas auditum admissus
Exclamas iterum , per motus omni

ſi tales aptata putetur in uſus;
m in capite & ſtomacho & genitalibus agmen
m, ſimul & quædam inſtrumenta movendi
s; hæc tribuam ſolis diſcrimina motûs
is, versùs propriam impellentibus eſcam;
fame, ſeu notitiâ, aut cuppedine victûs:
x in pingue ſolum, pejore relicto
at, & fundit ſylvam hinc atque inde comantem;
convenient ſibi mas & femina; ſicut
iunt geminæ per vincula mutua vites:
inis erit, verùm par cauſa moduſque.
etiam conſtat palmis haud creſcere baccas,
e ſit conjux? Nonne omnis nunc quoque gentis
is arboreæ gemino connubia ſexu?
a materiæ levis, inſinuantis, aduncæ,
ios miſſa hinc, atque inde recepta meatus;
nt concham, ferrum ut magnete movetur,
iùs longè; quia ſunt ea corpora ferro
efacta magis, plureſque tributa per artus;
iam variè; variis ut ſtridula ventis
ſeu malo in ſummo, ſeu culmine tecti
ur, & cœli partes verſatur in omnes:
juncta rotæ, quanquam uno fluminis ictu,
e currunt; ſi recta hæc, illa ſupina eſt.

ILIORA parem ſervant animalia ritum;
rtè modo mirabiliore gerunt ſe;
a quòd longè data ſit præſtantior ipſis.
ais inſequitur leporem cervumque caprumque
rem? Quidam è cunctis animalibus exit
, haud feriens oculos, ſed nare ſagaci
, atque humiles longùm diffuſus in auras,

Pulmones jaciunt reclusis fauci
Illinc latratus, quique artubus
Ergò quæ cervus longo corpusc
Emisit, nervis altè intricata ca
Huc catulum rapiunt, unde eff
Impiger ad cervum loca per de
Aut recubantem inter frutices
Quam si spirituum seriem veluti
Amisit catulus, nimio sive imp
Seu cervi facto in vestigia trit
Sistitur, aut mutus malè certis
Seque agitans variè, simul anxi
Si reperit, latrat rursum, ac ve
Illius ad vocem sociorum turba r

Sæpe canes oculis tantùm,

Mœque, membrorum fundamina, subdita tollunt;
Totaque compages in partem vertitur illam,
Inde sibi veniunt irritamenta. Necesse
Tunc igitur planè est, cùm tantos machina motus
Hauserit hinc, illuc etiam directa feratur.
Quandoquidem radius, qui motûs omnis origo est;
Objectæque rei simulacrum in lumina defert,
Inde venit semper, semperque revertitur illuc.
Pondera non aliter comprensa rudente trahuntur;
Et veniunt ad eum, qui dat motum ipse rudenti.

Ut canis in cervum cursus, sic & fuga cervi
Mechanico fit plana modo. Latratibus aures
Ut primùm sonuere, sono concussa movetur
Machina tota repentè feri, quem somnus in umbrâ
Detinuit; cutis arrigitur, nervique tremiscunt.
Ecce animi cerebro delapsi concita membra
Exagitant; & pulsa, procul discedere cogunt.
Machina principiis nam talibus, ordine tali
Compacta est, ut rumor eam sonitusque minaces
Commoveant (licet illa minas urgensque periclum
Nesciat) inque fugam vertant: velut igne fugatur
Unda; Æschynomenes ramus, cùm tangitur, herbæ,
Sic bruta aufugiunt, ut cernas signa timoris
A ritu pendere mero, quem condita servant
Organa; non verum fugientibus esse timorem.
Omnia nempe feras non æquè murmura turbant;
Non omnes rerum effigies. Horrere videtur
Hostem quæque suum: cervi damæque molossos,
Accipitrem perdix, milvum gallina, lupumque
Bos & ovis: latebras conquirit piscis in ulvâ,
Ingruit ut *trepidæ populator* lucius undæ.

Et quidam tonus harmoniæ qui c
Si geminas fidium chordas quis te
Ut sonitum reddant, cùm tangitu
Consona chorda tremit, fremitusq
Dat similes, aliisque silentibus un
Tum vitreo calici, poteris quem
Deprendisse tonum, si voce imitat
Accinis, hunc frangi, subitóque
Qui voces alias, gravioraque mu
Inde patet liquidò quid odore soni
Eveniat; qui dira fames, sitis im
Corpora brutorum, non escæ con
Non potûs, at ventriculi prurigin
Quæ stimulat nervos, nec verò
Versùs id omne agitans, ex quo r

t prædam invadunt, quia non invadere prædam
ion possunt. Arcu velut evolat acta sagitta,
ion arcum fugiens odio sensuque timoris;
ltque hominem ferit & lacerat sine motibus iræ.
laud aliter si fortè lupi venator odorem
'estibus attulerit, catuli latratibus ædes,
)ui nunquam sensere lupum, vel questibus implent.
i verò catulam Veneris prurigine dirâ
ontabescentem tractaverit; ecce protervi
ldveniunt, caudas agitant, ac murmure blando,
:tsi nescierint uxorem, orare videntur.
lonne hæc mechanicò peragi moderamine clarum est?

Sæpe fit, objicies, lepus ut cùm trajicit agros,
ontinuò breviore viâ canis occupet acer:
ertè consilium leporis prævidit acuto
udicio; siquidem cautus prævertere tentat.
æpe etiam noctu cùm venit ad ostia notæ
lausa domûs, latrare gemens, discurrere circùm;
nde fores repetens capite auscultare supino,
i fortè audito reserentur: denique primum
lncillæ ad strepitum, caudâ gestire citatâ
'rotinus hinc atque hinc; tum demum admissus, oberrans,
n varios, præ lætitiâ, prorumpere saltus.
Iic spes, hìc metus est, hìc & prudentia Mentis.
'idi equidem, vidi & stupui mirabile factum.
ed nihil hìc mirabilius, nil pulchrius illis,
luæ retuli; mores præsertim ac prælia narrans
aubacum & famulos tergo reptante gementes.
imirum in cunctis Rationem & clara fatebor
rtis & *ingenii passim* documenta micare:

in nobis, q...
Propterea quia cùm volumus, ...
Quanquam, ut præmonui, quo sint patra
Et quibus auxiliis, sic ignoramus, ut illa
Non fierent, si cuique, suos dum promov
Vestigandum esset quâ sint ratione moven
His igitur, quæ nos spontanea dicimus a
Nil nisi velle damus. Supremæ cætera caus
Debentur; Menti nimirum cuncta scienti
Quæ simul omnipotens cùm sit, solo om
Exsequitur. Superest, ut sicut nostra vol
Postulat hos motus, quos re non elicit i
Pernoscamus, utrùm è causâ quoque pr
In brutis nasci possint animantibus; et
Nulla voluntatis ratio dominetur in ipsi

PLURIMA sunt nobis etiam quæ f
...

teneros etiam improvisum si quid ocellos
ıvolet, en refugit caput, it manus antè, periclum
vertens, animus quàm sensit opemve ferendam.
ic & palpebras aperire & claudere promtum est.
ic inopinantes interdum verba ciemus,
eu vigiles aliquid meditati, seu quoque noctu
Dum sopor altus habet. Ne multa insomnia dicam;
Queis permissa sibi & tanquam rectore sepulto,
Usquè per insanos agitatur machina pulsus;
Ambulat, exercet certamina, flumina tranat,
Tanquam animi vacua & menti subducta magistræ;
Flumina, quæ tranare vigil mens ipsa vetaret,
Aut artem ignorans, aut captà horrore pericli.

Si nihil, hos præter motus, humana propago
Ederet, an velles homini concedere Mentem?
Sic & se motare feras sine Mente licebit:
Etsi, quæ præstare solent, ratione sagaci
unt directa quidem & prudentibus excita jussis,
lec sine consilio, sine cognitione geruntur:
)ualia & arboribus modò mirabamur in ipsis;
lec tamen utilium plantis innata cupido est.
utomaton parvo suspensum momine, parvo
npulsum, motus quos credis sponte coortos,
ffectusque omnes animi intus agentis; & iras
tque odia, invidiam & vivos simulabit amores:
ummodò Mentem aliam fatearis, nempe supremam,
uæ præsit. Quod quis si fortè retorqueat in nos,
e dicatur homo propriâ quoque mente carere;
on solùm ex dictis, verùm convincitur ipso,
uòd sibi quisque hominum sit conscius & sibi testis
pse suæ mentis: de se nemo ambiget unquam.

Nam non omnis homo parili ſe te
Nec ſimilem carpit victum, ſimil
Ore refert; nec totum uno fera l
More gerit, conditve domos, au
Aut terram exercet; leges nec ſe
Sunt, quos humanæ delectant pa
Sunt, quos plauſtra vehunt ſaltus
Nec certis habitare locis, nec fig
Nec bona civilis norunt conſorti
Quin ubi terrarum obliqui jam la
Spicula vix penetrant, exhauſtâ
Mentiturque diem nive luna refl
Gens ibi Pygmæûm, priſcis inc
Rangiferos agitant villoſâ in pel
Vimineoſque trahunt Albo ſuper
Duratoſque lacus concretaque flu
Et gelidâ effodiunt tepidos tellu
Cetorumque adipem potant priù

Hoc etiam dulcesque favos & candida mella
Sarmaticæ fabricantur apes. Lupus Afer in agnos
Sævit ut Ausonius vel Persa : neque Indica vulpes
In pullos aliam exercet, quàm Gallica fraudem.
Prædator cunctos populatur lucius amnes.
Insequitur cymbas toto canis Orbe marinus,
Tergeminoque aperit dentatas ordine fauces,
Circumiens proram & puppim ; si fortè natantem
Incautè, aut lapsum poterit discerpere nautam.
Omnis aves vultur, capit omnis aranea muscas ;
Cunctos insidiis amfractus parietis implet
Pensilibus, loca fœda situ & neglecta frequentans.
Et formica-leo prædam scrobe fallit euntem.
Semper glandiferis inventa sub ilicibus sus.
Semper & effossis latitare cuniculus antris
Visus, amaracino gaudens & odore myricæ.
Unus hirundinibus mos est compingere nidum,
Diluere argillam sorptis è flumine guttis,
Ac faciles molli stipulas intexere limo,
Et culicum aucupio totos absumere soles.
Sic Philomela parem terris canit omnibus hymnum ;
Hymnum delicias Veris, quem nulla maritans
Aonidum vocem plectro, non flebilis Orpheus,
Non Phœbi lyra, Mercurii non tibia vincat.

Hinc tibi sæpe dabit dulces incallida ludos,
Dum se discruciat vano gallina pavore.
Nam si suppositos anatum nutricula pullos
Foverit ignorans ; rupto vix cortice prodit
Mendax progenies, studio prægestit aquarum ;
Et micat in venis nandi ingenerata voluptas.
Ergò palus avidis ubi primùm risit ocellis,

Exanimata, gemens, inviſo in ma
Jurgiaque ingeminat rabie, ceu m
Nam putat eſſe ſuos; & avorum vi
Stultæ eſt una ſalus; alieni neſcia
Tuto non videt ire leves impunè r

Sæpe autem faciunt ſic lævè bru
Nativum eſt, ut ibi potiùs dement
Quàm vis conſilii quædam ingeniu
Omnis enim ac ſemper triplicem c
Quàm jaceat, gyrum: calcando n
Exæquare torum, quò molliùs ipſe
Hoc petrâ faciet ſuper, atque in m
Poſticis pedibus, quò ſtercora cele
Scalpit humum feles: curam hanc
Strata pavimento ſi fortè cubicula
Enſis equum pungit: non hic ſe

Quos fratrum alliciunt exusta cadavera, nedum
Avertant; donec ponant in lumine vitam.
Psittacus humanas imitatur gutture voces,
Et quemcunque sonum linguâ moderante figurat:
Cur potuit nondum tandem assuetudine longâ
Discere, prolatis quæ sit sententia verbis?
Sed temere ac frustra rogat & respondet, inani
Garrulitate loquax; veluti Germanica justos
Cymbala dant modulos; similes & Belgica latè
Tympana templorum celsis è turribus edunt.

EXTREMUM, tibi quod super his proponimus hoc est:

Omne animal ruit in venerem, fecunda libido
Cuncta tenet: veneris quæ meta est? Nonne propago?
Omne animal sitiens lympham sibi poscit, & escam
Esuriens: quinam est finis potûsque cibique?
Nonne ut jejunum corpus, cui semina vitæ
Diffugiunt semper, recreetur utrâque medelâ;
Et novus attritos sanguis suffulciat artus?
Scilicet hoc animo, & ne desit bucera proles,
Lascivire putas per pascua læta juvencum?
Aut seriem annorum longam sibi quærere pastu:
Ne torpescat iners venis liquor, & quasi flore
Decusso tandem flaccescant rancida membra:
Quod neque nutricis jam doctus lambere mammas
A genitrice recens, nos inter cogitat infans?
Absit ut hæc dicas. Igitur Mens altera certè
Consilium hoc iniit, quod bruta ignara sequuntur,
Et pueri, & multis plerumque in rebus adulti.

VERUM inquis, possum hic à mente abjungere sensu

... memores ? Opt
Obtigerit, pejor brutis, & peffin
Illis quæ fummè ftupida & fpern

NULLIS invideo mentem; c
Lege, ut vel minimam cunctarun
Agnofcas incorpoream, experten
Senfus enim mens eft per corpus
Ac præter mentem, nil nofcere,
Nil aut velle poteft, aut nolle. Sa
Materies fuper ingenitam fe attoll
Non valet, aut mentis proprios i
Mens omnis mens eft; five ad fub
Sive moratur in exiguis, multùm
Seu malè, feu bene, feu meliùs m
Namque agit omnimodis, diverfa
Cùm diverfa facit. Senfum illam r

Intellectum adeò, cùm tali corporis usa
Subsidio, vel corporeas assurgere promta
Effigies super, ingenitos se accingit ad ausus;
Et meditatur agens intrinsecus, omnia pendit,
Judiciumque ferens argumentatur, & auget
Notitiem, in notis solers ignota tueri:
Inde voluntatem, dum illis se adjungere certat
Quæ bona visa sibi; vel se cupit esse remotam
Prorsus ab his quæ fortè mali sub imagine sensit.
Et re pro variâ tunc spes, metus, ira, libido
Dicitur, unius quæ sunt discrimina causæ.

Horum si quædam brutis animantibus, imò
Unum si tribuas, mentem largiris eandem
Naturâ ac nostram, generis licet inferioris,
Et quasi plebeiam, dum nostra fruetur honore
Patricio, quòd se majoribus implicat ausis,
Aut meliùs structis operatur in artubus: aufers
Partem operum, non partem animi; simul organa forsan
Accusas modicis duntaxat idonea rebus,
Atque ad præcelsas minùs inservire parata.
Sic homo bellua erit præstantior; ipsa vicissim
Bellua vilis homo. Sic dum componere magna
Nil veritus parvis, æquabilitate pudendâ
Deprimere humanum tentas genus, atque ferinam
Conjicere in sortem, non deprimis; evehis illud
Quod natat aut serpit, reptatve aut fertur in auras.
Huic incorporeos, atque ut sine partibus ullis,
Sic leti expertes animos concedis amicus;
Quos inconcussis nixos radicibus, unus
Destruere ac nihilo possit mandare Creator.

D v

Ergò dum ſenſum brutis anir
Tu cave plus multo quàm fortè p
Nam quæcunque probant urſum ,
Noſſe ſuas & amare dapes , conſur
Atque ex propoſito ſectari , quærei
Et formicam & apem ſibi longâ æ
Accumulare cibos , hyemis ne tem
Denique tot narrata priùs portent
Hæc non mirifico tantùm præcelle
Sed ratione probant ipsâ & pruder
Conſiliis , & delectu potiore viaru
Ad metam quo perveniant ; & cer
Rebus in occultis , & divinare futi

Nam ſi , vindictæ ſtimulo impell
Pungit apis , cuſtos verè ſtudioſa ſ

Non fore, ni volitet; nec ſat, ſi ſimplice pennâ
Moliretur iter, pennam ſed utramque movendo,
Suſtentaturum juſto ſe pondere corpus.
Unde habet has tiro ſpecies arcanaque motûs?
Et jumenta, quibus nunquam fluviatilis undæ
Planities tentata pede eſt aut viſa per ævum,
Adducta è ſtabulis cùm ſtant in margine ripæ,
Lintrem intrare timent; &, ſi inſtat verbere ductor
Improbus, obſiſtunt, atque in ſua lora rebellant;
Averſâque fremunt longùm cervice, priuſquàm
Dimoveant ſeſe; tandem domitante flagello
Ingreſſum trepidâ tentant cunctantia plantâ;
Ceu levibus tabulis diffiſa ſoloque labanti,
Naturæ & gnara humentis, quæ prægrave corpus
Non ferat, excluſâque animantes enecet aurâ.
Si fluvio inciderint, (namque ultro gens natat omnis
Quadrupedum) mora nulla, natant; interrita fluctum
Proſcindunt, neque habent, qui ducere motibus æquis
Antè retroque pedes doceat. Quis tale periclum
Indicat ignaris, vitandique indidit artem?

Haud aliter campo properans canis acer aperto,
Si curſu in medio ſcrobe ſiſtitur improviſâ,
Protinus è ſummo ſpectans, obſtantia pendit;
Atque ideo foveam cùm trajicere impete primo
Deſperet, cedit retro, ſpatiique relinquit
Quod ſatis eſt, celer ut remeans ac viribus auctis,
Ingentem ſaltu valeat ſuperare lacunam.
Unde ſcit augeri ſumto conamine vires,
Et quæ cum ſpatio ſit convenientia niſûs?
Quadrupedes inter, pariendi tempore certo,
Femina quæque ſibi obſtetrix aptiſſima fœtum

ÆSTIVÆ volucres, Libycis
Immodicus, noſtris expellit f
Cùm primùm vertêre ſolum, c
Climata reſcierant; & fluctus
Quod medium latè terrarum ir
Eſſe plagas curru ſolis propiore
Quas neque deturpent hyemes
Quis monet in turmas cogi au
Et fremere in caveis abeundi te
Vel cicures (quanquam experie
Unguibus & roſtro penniſque la
Molirique fugam, & vetitâ pr
Unde fit ut multæ ſtagnis etian
Dent ſe præcipites (quas aut vi
Ire vetat peregre, vel præcox c
Sex ibi continuos omni procul a
Ceu vitæ pauſam, in cœno putril
Acturæ exanimes, donec cum

ccedente dies, juveni sociata marito,
uem servavit anus pariter sub clavibus arctè,
ec minùs ignaro; primùm stupefacta videtur
dmirans sibi consimilem, ac tremebunda pavescit:
ox assuefieri propiùsque agnosse sodalem
ıcipit, ac teneros non dedignatur amores.
ospitis: inde brevi celebrat connubia pacto.
ùm tandem expletæ Veneris deferbuit æstus,
lulto se gravidam fœtu, sedemque parandam
enturis, quot sint quasi jam præsentiat, ovis.
ognoscit: paleas atque obvia gramina rostro
olligit, intorquet, plectit; teretemque canistrum
ircinat, & cunas numeri molisque capaces
dificat prudens; ne fortè cadentia partu
ignora rumpantur, vel dilabantur acervo:
ltima cùm stratis effudit mollibus, intrat
ulta cavens nidum tremulo pede; contrahit ungues
ınocuos, fragilemque timet contingere testam,
eprimiturque super: calido tunc pectore pullis
ıcubat, excludi donec concesserit ætas.
tque ubi jam matura dies è carcere trudit
ırmatos, tunicamque rudi pertundere rostro
tuntur, juvat hæc nisus, ergastula rumpit,
ınscia quid poscant: nam si quod inane sit ovum,
ın feriet. Pergit nudatam fomite prolem
ssiduo recreare, ac sensim ad luminis auras
:ducit, præbetque levem titubantibus escam.

ISTA vides, miraris; & ipse admiror; at ultrà
ısequor, & miranda magis mihi causa videtur.
ın quis inexpertam docuit, matremque futuram
ımonuit, quidnam pariendis fœtibus esset.

Monſtravit ? Certè non hæc ſine ı
Non ſine conſilio. Si ponis in alit
Ergò inventricem cenſes, rerumq
Quas didicit nunquam, ſed divin:

Instinctu ſedenim fiunt hæc c
Hoc duce bruta gerunt animantia c
Quamvis ignorent & quare & qui
Aſt ego jure pari alternantes æquc
Inſtinctu fieri dicam, ſi dicere tan
Sufficiat. Mihi rem poſcenti vana r
Nomina, quæ Ratio propriis elim
Hæc, precor, indoctæ plebi ſtupi
Nam Ratio, ad vulgi morem ſi qu
Dat veniam, (quò ſæpe adigit ſen
Aut fandi commune genus) jam

ficitur ; neque agat sapientiùs ipse Machaon :
Hac unâ siquidem reperit solamen in herbâ.
Ergò Mens quædam Rationis lumine pollens
Huc jubet ire canem. Sed quæ Mens ? Mens canis ipsa ?
Pro pudor ! Oppletæ languens angoribus alvi,
Quo didicit pacto purgandum corpus ? Et illo
Gramine purgari ? Gramenque, ut prosit, edendum ?
Illius in foliis, non in radice sitam vim ?
Præterea, quantùm ex illo decerpere fas sit ?
Esto noverit hæc, potuit quæ discere nunquam :
Quî multas inter plantas, quæ proderit una,
Seliget hanc prudens ; an odore, colore, figurâ ?
Vidit & olfecit nunquam : tamen impete raptus
It canis ; hanc optat quæritque ac seligit unam.
Id neque percelebris Podalirius, aut sibi tantum
Arroget Hippocrates ; quos scilicet una peritos
Et gravibus studiis, & longo parta labore
Morborum atque artis medicæ experientia fecit :
Id præstare queat vix ipse Asclepius Heros ;
Cui disciplinam cum vitâ infudit Apollo.

Si talem instinctum das mentibus esse ferinis,
Quem Natura parens homini plerumque negavit,
Ecce supra mentis longè fastigia nostræ
Non modò callentem catulum tot Pæonis artes,
Non modò perdicem, sed avem quamcumque, sed omne
Brutorum genus extollis ; taurosque, suesque,
Et pecudes, & pisciculos, & grandia cete,
Semideosque facis. Quæ si tibi certa videntur,
Quo jure imbellem populum & nil tale merentem,
Per mare, per terras, nunc vi, nunc fraude malignâ
Insequeris captans, indefensumque trucidas,

Et quibus eſt poſt longam op
Cur hominum foribus laniat
Et tua fraternâ convivia cæ
Dic age, non pudor eſt miſe
Præcipuè cùm ſint veſtræ ſic
Atque voluptatem tantâ cum
Ut nullum invenias Epicuri
Diſcipulum, meliùs jurantem
Quippe Deum auctorem, & v
Ignorant, nullâ ſe Relligione
Nec Phlegethonta trucem aut
cunt.
Inſontes victum carpunt, &
Et luctum fugiunt, Naturæ
Nec plus, quàm ſatis eſt ad vi
O Phyſici! O verè ſapientes,
O Epicureâ digniſſima turb

n conjiciens tantùm, sed lumine certo
:, ac sequitur sibi commoda, noxia vitat.
nii, non sunt Animi, te judice, molem
torum agitant, ac se illo corpore miscent.
ar ferre cum Samio, Indorumque Sophistis
gibus parcunt, & Relligione sacratis
s venerantur avos animasque parentum;
a Niliaci priscis cultoribus agri,
orporibus variis succedere mentem;
que novas post funera singula formas
: ut vestes exesas tempore multo
s, atque novis iterum mutare solemus;
: velleribus tegitur, quem texerat aurum.

licet hæc mera sint deliria, non tamen ipsam
nt naturam animi, penitusve repugnant;
: solâ possunt Ratione refelli.
m infusam Menti sine Mente supremâ,
as & Materiæ de fonte fluentes
desipere est. Aut brutis abnue sensum,
oluntatem, & propriâ quæ sponte geruntur;
si dederis cum vulgo, da quoque Mentem
rpoream; nobis qualem esse probavi.
a esse nequit nostræ Mens æmula Mentis.
s igitur nil sunt; nisi voce sub illâ
aliquam reverâ intelligis intus agentem,
provideat, quæ differat, intima norit,
nnoso discernat, & omnia rerum,
us accepit, simulacra hærentia servet:
tem externam, quæ corpora cæca gubernans
gerat usquè vices. Nam quidquid in orbe est,
s est, aut Materies, aut prorsus inhæret.

[illegible] quem, verum [illegible]
An mera, ſucclamas, hæc ede
Unde tibi ſtupor atque mihi, q
Humanæ exſuperant mentis ?
Qui Vacuo atque Atomis nil d
Qui Numen rerum cauſam arti
Tutò affirmamus, cuncta hæc
Confieri ; atque feras, regitur
Mente regi, tales quæ concinn
Automata, & tam clara ſuî mo
Mentem ergò in brutis propria
Arguit in fabro, non in ſe ma
Certè piſtrinum venti ſeu flumi
Mobile, concordique molas ve
Qui videt, ac frumenta teri in
Sepoſitâ per ſubtiles farragine c
Creſcere congeriem puræ tenui

inventoris certè laudabit & artem
mque fabri, thecâ non quæret in ipsâ:
am opus eximium, quanquam ingeniosa reperta
, digitoque premens interrogat horam.

D si autem potuere homines caligine mersi,
cancellos obscurè, nec nisi rerum
percipiunt, magnisque laboribus ægre,
to coguntur opus sudore pacisci,
mque renitentem & parere negantem
tare diu, perque organa multa domare,
ut varias tandem arte subacta figuras;
inquam, potuere manu pervincere, ut aptè
s omnes imitentur in ære meatus,
ut effigiem reddant stellantis Olympi:
ndem haud valuit Mundi pater atque hominum
Rex,
otens rerum fabricator, corpora quædam
uere, ut varios, cùm sint varia organa, motus
ant; animamque ferant in sanguine fœtam
ous: puros liquidosque videlicet ignes,
n ope quisque suus servetur partibus ordo;
tè, ut par est, moveatur flexile corpus:
priâ sine mente; Deo cùm sit satis illic
isse suam? Nam quæ non machina clamat
em; attentas si quis modò præbeat aures?
Deum produnt, atque altè impressa sigilla
et organico splendent in corpore, Mentis
s, quæ sola regit quod sola creavit.

rerò in brutis animantibus organa sensûs
quid faciunt sine sensu? protinus inquis.

... hoc discrimen, quo
Mente ſolet mediâ; ſine M
Hæc autem ex ipſo poteris
Nam radii lucis rerum ſimu
Pupillam recti penetrant,
Mox aqueus, tandem cryſta
Ac divergentes convexus co
Concurrunt in fundum ocul
Et formas in reticulo, ſeu
Concutiuntur eo appulſu te
Fila cohærentis, cameram
A cerebro; quare in cerebru
Hactenus effectum eſt quidq
In nobis, velut in brutis. Q
Hæc fiunt, certè noſtrâ ſine
Hanc viſûs partem fas eſt e
Ex quâ diverſi motus in me

lii eſt, fraudem meritò erroremque caveatis.
ta ſi non ſint, ita poſſunt eſſe : quod, inquam,
it, ut brutis animas concedere tutò
raleas, pariatque gravem tibi quæſtio curam.
quid ab incerto eſt, incertum hoc eſſe neceſſe eſt;
igitur noſtram tua lædunt ſpicula mentem.
id opinari tamen & contendere malis;
, Pythagoræ ſemper-florentis, ames-ne
ſii mage clara ſequi vexilla recentis;
eſt, aut nullas brutis tu præfice mentes,
ncorporeas : mediâ, quæ fortè placeret,
licet ire viâ : niſi vis te credere neutri;
e feris demum tenebroſâ in nocte relictis,
anam ex ſe ipsâ tantùm diſcernere mentem.

quis, ut aſſiduo maris unda reciprocet æſtu
urâ fieri Lunæ, tibi fortè negaret
co, quia Luna ſuos habet & maris æſtus;
eſponderes, priùs hoc utrumque probandum,
ntum in Lunâ, & ponti revolubilis æſtus.
ret; at Luna eſt, ut fertur, Olympia tellus,
ia perſimilis noſtræ : quodcunque videtur
oſtrâ, hoc etiam cenſeri debet in illâ :
eres in eo diſcrimen poſſe putari,
quoniam nondum ſatis explorata profectò eſt :
men in Lunâ reperitur & æſtuat æquor,
urâ id noſtræ pariter contingere terræ.
prodeſt igitur brutorum inquirere ſortem;
noſtrâ ſit nota minùs, totieſque probatum
fuerit, ſi mentem habeant ſimilem omnia noſtræ;
incorpoream ſimili ratione futuram :
reant, nihil hoc ad nos ſpectare, proculque

Inter, & irriguas valles ac l
His, ne mergantur penitus,
Subſidia; ut cœno in medio
Quæque ſuam effodiat prædaı
Jam queis nare datum, ſecuı
Nidificant; quarumque valen
Naſcentes, hæ ſemper humi;
Arboribus, quarum pulli naſ
Unde inhiant patuli, & victuı
Semique cocta ferunt illis aliı
Propterea nacti turgentem ir

Sic aliter piſces, aliter c
Utunturque cibis aliis, diverſ
In pelagi campis habitant loca
Pars colit, antraque vaſta & in
Pars hæret ſcopulis, aut ſalſam
Hìc ubi candeſcens infractis flu

Qualis ubi primos pubes ignara natatus
Exercet, timidoque gradu cava flumina tentat:
Fune revincta levi pendet juvenilibus ulnis,
Et rude sustentat ventosa cucurbita pondus.
His quoque folliculi sub gutture, mille plicatis
Contexti foliis; quos ossea lamina duplex
Protegit inflectens, ut aquæ de corpore, quidquid
Aëris est, jugi percolatum exprimat haustu.

Singula quid narrem? vel quot discrimina rerum
Fluctivago sint in populo? sunt inter & ipsas
Quadrupedes: & cuique suis pro moribus aptæ
Sunt partes. Nam quæ frutices & gramina carpunt,
Illis abrasi dentes, ac forficis instar,
Ut segetem tondere queant; instarque molarum,
Sunt quidam interiùs positi, queis frangere possint
Incisam, & sapidos attritu extundere succos.
At queis dat laniena cibum, sunt undique rastris
Falcatæ fauces; est unguis aduncus & ingens;
Ut lacerent carnem & valeant discerpere fibras.
Radices herbarum ac tubera mandere natus,
Præduro siccam rostro, ceu vomere terram
Sulcat aper, saltusque omnes pernoctat arando;
Perque diem solet in spurcis recubare lavacris,
Et fruitur læto cœni graveolentis odore.
Nec non & variis vitæ tutamen in armis
Est positum: quæ ne percurram singula, cernas
Insectis levibus quàm fortis aculeus insit:
Cornua quàm multis, & quàm variata gerantur:
Hystricumque genus, membrum quibus omne pharetra
est.
Ungula tum simplex aut fissa est pluribus, & non

Nulla palus, nulli dant port
Idcirco cellas alvo anteriore
Accepit, ceu plena cadis alv
Quæ servent haustam raris.
Atque monente siti reparan
Haud secus, ac fructu sublim
Qui medios inter lapides to
Nec sat jejunâ trahit è radice
Emittit bibulas ipso de caudi
In quibus, ut labris totidem
Stilla novo delapsa die, sta
Arentem ut foveat, sensimq
Hæc non fortuiti occursus,
Condere, non fictæ vires, q
Esse in Materiæ summâ, pot

a, conspicerent; quoniam priùs illa fuerunt
a, quàm notus unquam foret usus eorum?
ides, Quinti? Bellè haud humana fuisse
iventa probas; at nulli debita menti,
juam. Sic sunt gregibus constructa fovendis
vium, ast hominum certâ præsepia curâ,
iat lupus, aut cœli inclementia lædat.
ie consilio nidum mox ipse putabas
e perdicis vel hirundinis. Inde triumphans
tis animum, nostri similemque volebas.
a perdicis tu verò & hirundinis ipsa,
iidis longè præstans, nidosque laborant,
bi pugnans temere emersisse putabis?
itur pontem hunc, quo latum trajicis amnem,
perâ factum, aut studio; sed sponte fodinis
proviso lapides venisse recisos,
is ultro in terræ fundamine fixis
iisse simul, curvatisque arcubus altè
idisse solum atque viam fecisse per auras,
vio imposuisse jugum, ripasque remotas
erso ductu & solidis junxisse catenis.
ioque belligeras non unquam in littore classes
ctas; sed fortè suis de montibus actum
idisse nemus, nullique dolata coisse
, nec admotas olim perpessa secures.
ibulas trabibus ferrum intricasse supinas
aissum incudi, nullâ fornace recoctum;
os etiam funes, infectaque malis
a se motu proprio applicuisse repertis.

D quid ego hæc multis nequicquam? Talia
fanti

ARGUMENTUM

LIBRI SEPTIMI.

AD demonſtrandam Divini Artificis manum, jam ab animalibus ad ſemina progreditur : à v. 1. ad v. 30.

Exagitat ridiculam Epicuri de ortu primâque nutritione animantium opinionem : à v. 30. ad v. 154.

Ariſtotelis formam artificem explodit : à v. 154. ad v. 200.

Probat ſemina caſu nec fieri, nec fecundari potuiſſe : à v. 200. ad v. 261.

Deſcendit ad Epicuri & aliorum Atheorum ſententiam de generatione animalium, quam per ſolas motûs leges explicari non poſſe affirmat : à v. 261. ad v. 342.

Ut oſtendat non ſine opificis induſtriâ fabricatam hominis machinam, in ejus deſcriptione immoratur : à v. 342. ad v. 745.

Tranſit ad bruta, tum minora, tum majora : quorum primum ſemen nec à ſeipſo, nec caſu factum eſſe demonſtrat ; ergò à mente aliquâ, eâque ſummè peritâ : ea æterna eſſe non poſſe : à v. 745. ad v. 921.

Ex conſtanti generationum ſimilitudine earumque arte eximiâ probat, ſemina niſi à causâ providâ, communi, validâ & æternâ formari non potuiſſe : à v. 921. ad v. 1006.

Semina omnia animalium cujuſque generis in primo animali concluſa fuiſſe : in maribus prolem contineri : à v. 1006. ad v. 1120.

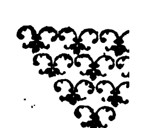
Exponit cauſam infecunditatis eorum animalium, quæ ex geminâ ſpecie conſlantur : à v. 1120. ad v. 1182.

In ſeminis nihil niſi ſeminis nutrimenta ineſſe confirmat ;

caujam sterilitatis & fecunditatis v. 1472.

Suos esse in seminibus fœtus, ... bat : exponit cur plantæ quædam ... lulent ; cur insitione fecundent... ipsas, quæ sponte suâ ac temere ad v. 1609.

Nulla animalia nisi è conjug... cujusque generis, in quo Deus to... à v. 1609. ad finem.

LIBER SEPTIMUS.

De Seminibus.

HACTENUS auctorem rerum sat multa probarunt;
Nullaque fortuitis Atomorum nexibus esse
Corpora constructa; & per se consistere nullam
Materiem, per se nullam potuisse moveri.
Vidimus & species viventûm animataque regna;
In quibus est operis major solertia, mentemque
Arguit artificem doctus labor: unde parentem
Esse Deum pariter vocalia mutaque clamant.
Id tamen evincunt multo mage cognita rerum
Semina: si attendas, quo verè singula pacto
Gignantur; possintque homines, & secla ferarum,
Et plantæ, & quidquid fabrefacta per organa vivit,
Perpetuum reparare genus; semperque recentes
Consumtis patribus detur succedere natos:
Inde fit interitûs ortûsque reciproca quædam
Eternùm series; & eunt redeuntque vicissim
Ex rebus non iisdem, eadem spectacula Mundo.
Quales usque cavis amnes volvuntur in alveis,
Haud sibi dissimiles, alii tamen; atque perenni
Defluvio properant magnum descendere in æquor:
Nam sequitur fugientem unda, & fugit ipsa sequentem.
Sic fluit in Terris generum fugitiva propago;
Summaque viventûm (quamvis juvenesque senesque
Nocte dieque cadant inimicâ falce resecti)
Labitur & perstat, pretiosi seminis uno
Auxilio: ludens in quo Mens summa creantis
Contrahit immensas artes, sobolisque futuræ

E iv

Imò, non fine contemtu delir
Scilicet ut veteres jam tum ad
Grajugenæ, cœno è calido Pyt
Emerfiffe ferunt, jaculis quem
Sic ore audaci non degener il
Fortunâ cecidiffe, ut, deceden
Enatas quondam totâ in Tellur
Affiduus Phœbi fenfim calefece
Atque ita viventûm parili gene
Prodierint: mufcæ primùm culi
Facturæ levioris opus; dein fe
Reptiliumque & quadrupedum;
Venerit ortus homo Rationis lu
At notas præter fpecies, quas e
In Mundo, multæ confurrexere
Cafus enim quid non peperit? S

ım generum cunctorum exordia parva fuerunt.
ıde igitur victum carpebant ? Hìc Epicurum,
majorem ipso & pictoribus atque poëtis,
lmirare : minor fingendi namque magister
ıc intricatus laqueo victusque fileret.
t non ille sibi fidens, atque ora pudori
mper inaccessus : promto nodum ense secabit.
ovida nimirum pueris nascentibus almos
imii fontes lactis Fortuna pararat,
ui cœno è medio passim hinc atque inde fluebant.
i erumpentes, ac sponte in labra jacentûm
:lati, fauces internaque viscera, quantum
t fuit, attentâ meliùs nutrice rigarunt.
: homines, agnos inter, mitesque leonum
mitias, ab humo vitam suxere tepenti.

Verùm æquè liceat, lusit quos Græcia nugax,
:dere diluvii natos è pinguibus angues
lliquiis ; fortesque viros, & in arma ruentes
ıpisse satis Cadmei dentibus Hydri ;
t lapidum jactu gentis primordia nostræ
ıcalioneis quondam instaurata sub annis ;
rigenasve polo minitatos bella Gigantas :
formicarum genitos prægnantibus ovis
rmidonas, cùm supplevit pater Æacus urbem,
tifero viduatam odio Junonis iniquæ ;
patrem Phœnica sui Nabathæa per arva
ales myrrhâ & nardo contexere cunas ;
t Jovis è cerebro cataphractam exisse Minervam ;
t spumis comtam Venerem emersisse marinis,
um Cypros excepit ; vel Pygmalionis amore,
ita marmoribus gratæ spiracula vitæ.

... ..., ..., sequi to
Quid mihi nunc adeò manifest
Conatus, ridenda simul deste
Terrestres uteros, limosaque
Ceu fungis ac tuberibus, nim
Fertilis, & mammas lutulento
Opportuna forent teneris ut p
Cur autem expressò Tellus eme
Solis ab aspectu fecunda tumes
Et non acceptos dignata est red
Antè suâ vi parturiens, enixaq
Quàm gravida; & nutrix, ulli
An lapsi madidæ radii Telluris i
Semina Phœbeo de corpore fusa
An Sol tot rerum species medi
Alvos femineas in molli finxit a
Jam Sol est igitur Deus: en tibi
En genitor Phaëtontis, & Ocean
Nunquid & omniparens ...

|uis eos fœtus ipsâ in Tellure creavit ?
ɿon opifex. Hìc te tua fabula fallit,
t. Quo consilio, quâ mente subortis
estivum, cujus de munere fluxit ?
ctis inops venisset lucis in auras,
pars animantûm eheu! vix nata perisset:
ec limum poterat, nec mandere gramen,
ɔ saturari, aut puto lumine Solis.
huc usque virum insanire coëgit!
lestructo, Fortunæ tradidit amens
officium! Quàm prudens quàmque benigna
una fuit! Quæ munificentiâ major,
cura magis materna in rebus alendis!
n agnoscit casum, non indiget ullo
auxilio: quin casum haud esse fatetur,
ie Deum commentis ponit in ipsis.

cur hæc præclusa via est; nec jam amplius ullæ
unt ab humo pecudes, hominumque catervæ?
va tam subitò pariendi invertere ritum
it; Terramque jubens sterilescere, solis
rans vegetabilibus, nunc omne creandi
in species animantûm transtulit ipsas:
as ideo sexus distinxit in ambos,
Terræ operâ deinceps nec Solis egerent?
ortuito nascuntur singula casu,
ere & sparsim jacto per Inane quietum
, totidem viventûm de genere omni
tomos & in hæc concrescere corpora fœtas
emit, quot tunc primùm exsiccata premebat.
animal tamen effœtis nunc prodit ab arvis:
utroque polo, soles ubi, nocte fugatâ,

... aperit de Seminibus , nil
Mens illuſtrari & Verum cogn
Materiem certè primam nihil
Præter id omne quod eſt forma
Per ſe nudum & inops , ita ſen
At formam , id privum quo deſ
Materies , ut ſit talis taliſque
Reginamque animamque rei ; v
Natam è Materiâ , quâ dilabent
Quâ ſine adhuc nihil eſt , quamq
Mutua conſortes adeò conjungit
Atque ita ſeminibus dominari &
Formam imitatricem genii , ac
Hæc fuit antiquis celebris doctri
Quam renovare velint , quibus l
Plaſtica : ſi verè potuit doctrina
Quæ cùm nil doceat , ſemperque
Rem ſibi propoſitam , tum ſtulta
Somnia : namque modis ...

n ſi Mente caret, quî tot miracula promit?
Mens eſt, noſtræ ſuperat molimina Mentis?
anquam etenim Aſtronomus regiones ætheris altas
ſcribat radio, & Lunam Stellaſque ſequatur;
amvis ædificare domos, munimina, pontes,
ns hominum, parvoque imitari pulvere fulmen,
rigidas cautes, & propugnacula firma
mpere, & in muros jaculari incendia norit:
l trabibus junctis ignotas quærere terras,
ngè per medias hyemes, trans æquora magna;
t tamen in tenui major ſolertia grano:
rmaque lenticulæ radicem extendere campo
ꝺcta ſuam, & foliis ramos redimire biſulcis,
geſtaſque ſimul varias includere lentes
ſtode in ſiliquâ, totis præſtabit Athenis,
me judice erit, quàm Porticus atque Lyceum,
quàm mortales cuncti ſapientior una.
rùm aliquid fas eſt erranti ignoſcere turbæ;
æ dum opus artifici tribuit mirabile Formæ,
ltem in eo ſtudium quoddam perſenſit & artem.

At miror ſublimem animum mentemque Epicuri,
ngula qui longùm meditatus corpora, clauſit
ſe volens oculos & lumen ſponte refugit:
minibus quando ſecurâ in pace relictis,
rtunam cauſas Mundi congeſſit in unam;
teraque exorto ſemel advenientia Mundo
fieri dixit, quoniam ſic contigit eſſe
mplures Atomi certâ ut de claſſe coirent;
indeque ſeminibus naſci ductore ſine ullo
cunctas, pariterque ex cunctis ſemina rebus;
n ex propoſito, vi tantùm atque impete motûs.

Nil agimus sine consilio, sine men
Seu vestem induimus, solitâ seu ve
Seu legimus, canimusve, placet se
Aut serere, aut plantare, aut glebæ
Et conscendere equos, venari, lud
Pingere: quid memorem clarorum
Et belli pacisque opera, artificumq
Maxima Naturæ dum se miracula pr
Sponte suâ, sine consilio, sine men

Dicere me memini, navis
tur
Quæ mare velivolum secat acta fave
Nullâm, observatâ compage ac m
Corporis in pelago diversa per org
Et partis cujusque situ, ratione. i

ret. Ecce vides Atheorum absurda : sed ad rem
magis id nostram faciat, quoque aeriùs illos
at exemplum ; fas sit mihi fingere quædam.

æc navis proprio si fecundata marito
culam pareret, quales laquearibus altis,
plorumque tholo suspensas sæpe videmus ;
quales manus artificum ingeniosa polivit
nui formans operum exemplaria buxo :
ıe admirandam prolem hanc, Epicure, negares
:ri ingenio, & Mentis partum esse sagacis ?
ı imò & Mentis magnæ multumque potentis
ımentum esset. Navis tamen ampla supellex,
ıuæ mille viros triplici sub tegmine gestat
onamque ingentem, & centum faucibus æneis
uni imperium atque hostilia littora terret ;
ıuam mendaces Danaï finxere loquacem,
deosque tulisse duces in Colchica regna :
l æquare potest rerum vilissima quæque
na, structuræ pretio : queis constat inesse
ora non tantùm primò ventura, sed ipsos
rum natos, & qui gignentur ab illis.

æc Epicureos habuit sententia fallax,
ooribus certis exortum in corpore Semen
uinis aut succi partem vegetabilis esse
ìam, & membris collectam ex omnibus unà
luere, inque novum sensim coalescere corpus :
culis oculos, ex ossibus ossa creari.
referunt, natis quòd imago expressa parentùm
revivisçat ; nec tantùm forma color-ve
oris aut habitus, morum ratio ipsa modusque :

... per motus deniq
Contendunt fieri ut proles formet
Maſcula femineis fuerint cùm Sen
Seminibus, gemino fingi de plaſn
Pharmaca ceu duplici fiunt medic
Panem ex fermento facimus piſtâq
Utque fabri conflant binis electra
Hæc igitur moles, illis ſi credere
Quam genitalis inſt fecundæ ſpiri
Motibus internis agitatur & exſcita
Prægnantiſque uteri calidâ fornac
Organa paulatim, ſe ſe in diverſa
Digerit, & formas membrorum ſuſ
Haud aliter ſanè, quàm ludicra tol
Concolor argento (Dianæ ars chyr
Mercurio compacta mero, ſalibuſq
Quorum ita commiſtas partes ſurſu

longè diversa animati animâ-ve carentis
est natura. Potest argentea fingi
› salibusque simul ferventibus arbos
luntaxat, sed abest tamen intima plantæ
non radix, non fibræ pomaque ramis
; non cortex, teneræ non theca medullæ;
non ipsis sunt indita semina pomis:
effigies, non arbos. Sic quoque in agris
:s prunum atque pyrum mentita, vel intus
uæ referant lapidoso corpore mala;
pepones Carmelo in monte videntur;
ut perhibent, ludibria vana jocantis.
:rò subtile tubis deducitur aurum,
os probat esse tubos, formamque magistræ
›pus. Positis promtum est cognoscere formis,
e in lucem molimine corpora prodant,
:m invertant, formâ cogente, figuram.
:atur enim contextus particularum,
nteriùs geritur: sed cudere prolem
r est: neque sufficiunt jam structa parentûm
, quæ solas possunt præbere figuras
externis: internas quæ manus ergò
, natumque dabit similem esse parenti?
ulos oculi facient, Epicurus ut olim
at, pars quæque suî compendia mittet.
:runt igitur cæci generare videntem?
i aut mutili propriis dare brachia natis,
: ? tum lectos in matre quis ordinet artus,
e suâ statione locans? Ni fiat, apertè
on hominem, sed jam chaos esse futurum.

ò animal, gemmæ si fossilis instar & auri,

[illegible]
Nimirum adductis hinc inde
Particulis ; pulſoque procul q
Aptè ad vim motûs , concord

At ſecus omnino ſe res ha
Fert animal ſecum , quæ ſi n
Maternæ ad generis normam
Artificem eſſe aliquem latebr
Qui totum diſponat opus ; fig
Doctior & Graiis ſculptoribus
Non extrà ſolùm poliat , torn
Sed ſtruat interiùs quidquid v
Et motum & ſenſum , atque a
Qui ſciat è craſſis fabricari par
Vivæ tigna domûs , & ſuſtent
Interſecta quidem , valeant ut

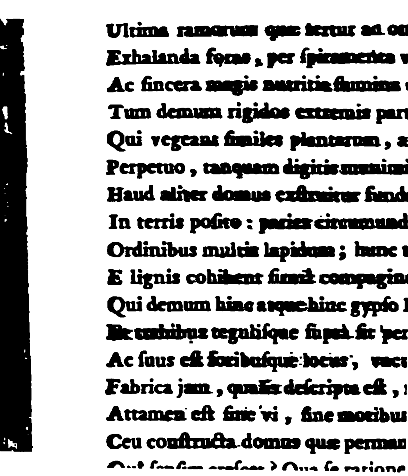
ne intus liquidæ nidum terebrare medullæ.
iculos plantamque pedis, cui tibia duplex
:ritur, finget: simplex femur insuper addens
positum toti massæ, curvoque sedili.
idquid & una sibi, pars æmula semper habebit.
rtebras etiam tergo à cervicibus altis
ducet, quo se cerebelli succus inundans
scondat loculis. Costas utrinque repandas
ljiciet, quas flexibiles paulum esse jubebit:
lmonum ne spongiolis, quæ ducere debent
: reflare animam, desit locus. Inde patentes
nc atque hinc humeros, humeris pendentia nectet
achia. Sublimem verò quasi corporis arcem,
nsutis variè testis duplicique tabellâ
mpactis, vas efficiet, cerebroque dicabit:
quo molliculæ glandes è sanguine sugant
elestes animos; nervis qui deinde vehantur.
ıalis ubi stridens pyrio de pulvere flamma
rgit & ignitos describit in aëre tractus,
quitur in stellas & cœlo effusa coruscat.
urima sed caveat, sedes cùm naribus aptas,
que oculis fodiet: cribrosum naribus ille
faciat, patulumque in gutturis antra meatum,
ıo duci & resonare queat spirabilis aura.
: cavos oculis orbes, coni instar acutos
ilicet, ut junctim & facili conamine possint
lævam & dextram, & suprà subtusque moveri.
uin etiam prudente manu doctoque labore
nt terebrandæ aures; ubi tympana tensa necesse est
lsari, aptarique viam advenientibus auris;
sonitus dextre tornata foramina velox
rvadat, cochleisque intromittatur apertis.

Continet ingenii monumenta operæqu
Ut nihil auctoris demonstret clariùs art
Ergò , si facta est primùm genitricis i
Informi de materiâ , qui fecerit , illum
Vulcani similem , statuas qui jussa De
Sponte facessentes , auro conflarat &
Quin & Vulcano multùm præstare ne
Munia membrorum nam quot prævidit
Ut studuit membris habiles aptare col
Quot variare modis ! Quæ binis ossa
Bina hìc atque illic formâque polivit
Et quæ simplicibus , medio hæc in co
Jamque ut promineant quædam , int
Aspice ; qui levor multis , nonnulla
Asperitas ; parvis cuncta ut perfossa
Ne varios motus nimiâ gravitate ret

poris humani posituras fingere possint.

ʒUOCIRCA motûs videas haud legibus ullis
nc fieri potuisse struem. Nam corpora partes
ntinuas habeant sic informata, necesse est.
motûs utcunque potest adolescere ramus
ri dein fustis erit; sed non agreste flagellum
stibus è geminis constans, quorum alter habetur
ricolæ manibus, segetem dum verberat alter
ra per medium volitans; graviorque relapsu;
no spicæ frugem emittunt, stipulæque resultant.
lla igitur vis mente carens disponere talem
t se se valuit fabricam. Mens unica proinde
rius causa est fabricæ. At te judice, quæ Mens?
a matris? sæpe est conceptûs inscia mater,
scia quî cæcâ crescat tener hospes in alvo.
a fœtûs? Ergò ipse sibi sua membra peritè
nstrueret! Certè matre est indoctior ipsâ.
ens tamen hæc fecit. Mentem hìc toto Orbe potentem
mne vides? Quando fecit? Narrabimus infrà:
d priùs hanc mecum fabricæ mirabilis artem
osequere: ut cernas præstandum quid foret illi,
em reputant fœtûs auctorem in corpore matris.

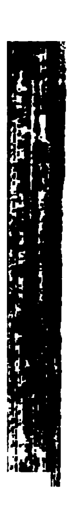
OSSIBUS his ergò membranam adjungere debet
gula reticulo circúmque supráque tegentem.
sculus huic omnis validè affigatur oportet,
ntrahi & extendi facilis; cum tendine multo,
rarum qui fasciculos sub triplice velo
ntineat. Super his deducet carnea fila:
t oleosam adipem. Lêvi cutis omnia texto
olvet, tunica ut cunctos non futilis artus

Ultima ramorum quæ fertur ad ou
Exhalanda foras, per spiramenta v
Ac sincera magis nutritia flumina c
Tum demum rigidos extremis part
Qui vegeant similes plantarum, a
Perpetuo, tanquam digitis munimi
Haud aliter domus exstruitur fund
In terris posito: paries circumund
Ordinibus multis lapidum; hunc t
E lignis cohibent firmâ compagin
Qui demum hinc atque hinc gypso l
Et trabibus tegulisque superà fit per
Ac suus est foribusque locus, vac
Fabrica jam, qualis descripta est,
Attamen est sine vi, sine motibus
Ceu constructa domus quæ perman
Qui sensum crescat? Qua se ratione

læ partes adeò, quæ talia fumant
foris, tenuentque teranque coquendo
, ut membris fint incrementa tenellis;
:nt quidquid fugiet de corpore fenfim.
r vultu in medio, ceu janua primùm
ur bipatens, & cinctum duplice labro:
:ferare animans, proprio feu claudere nutu
:oque fibi quæfitum inducere victum.
:o tum linguam agilem plantabit in ipfo,
:rat verfetque cibos, pinfatque falivâ.
ıces, mirique dabit fphinctera laboris,
glutiri valeant: cui protinus addet
gum, firmâ compactum pelle canalem;
t in ftomachum turgens, ceu corporis ollam;
ɔerpetuis fibrarum motibus efcas,
s etiam & tranfverfis usquè terendo,
in partes minimas offamque liquentem:
. reftrictus fubitò longifcat, ut anguis,
io gracilis, mox craffior; atque ita gyrans
icem amfractum finuet, quà ducta feruntur,
im extremum capiunt alimenta nitorem,
um converfa merum; rectique receptâ
ɔi formâ, fecretas trudere fordes
ffet; fphinctere alio finitus ut antè.

TEMPLATOR item, quâ follicitudine prudens
ille faber multas in tramite longo
ibus folidis tranfverfim apponere valvas;
fum-quæ dent facilem, claudantque regreffum
tæ. Quales tubulis ponuntur in altis,
dant gravitate fuâ, quos antlia furfum
latices. Magnum hic labor arguit unus ...

Aſpice prætereà ſparſas in viſcer
Turmatim villorum inſtar; quib
Præterlabendo lentè purgatur, &
Terſa magis : lana ut ferreis agit
Pectinibus, turpemque ſitum mu
Annellos etiam cernas, quibus i
Paulatim impulſus, quo viſcus d
Ut fluxo reptant ſinuoſi corpore v
Nec mirere minùs tam longi viſce
Impoſitos aliis alios, laxiſque li
Inter ſe vinclis; ne ſit preſſura,
Amfractus; cunctoſque uno ſub t
Ne quis fortè fugax dilapſu ergaſt

Nec tamen ad victum fuerit ſa
Prima paraſſe loca, aut habilem
Quâ ſolers operâ

ni ex parte fluens, ftagnum in commune feratur;
ue magis liquidus, dein fub thorace canalem
:et, & afcendens fe fanguine mifceat ipfo.
licet hic vitæ cuftos liquor omnia demum
mine perpetuo circumactus membra rigabit,
minimafque vehet nova nutrimenta latebras.
rùm alias opus eft plurefque impendere curas,
nguinis ipfius natura fluorque perennis
fiant. Vix dimidium faber ifte laboris
tigit. En crefcunt operis miracula cœpti.

Principio partes alvi in regione locandas,
amque fuâ tectam tunicâ feorfumque manentem,
nitimis verò per mutua vincula nexam,
ovideat. Splenem hinc difponat, pendeat illinc
ntriculum fupra jecur ac veficula fellis.
ncreas intereà medium fe extendat utrinque.
m fit enim fanguis variarum ex agmine rerum
nflatus liquor, innumeras deponere debet
tes, aut nimias, quâdam aut ratione nocentes;
lphuream ut bilem, & falfæ corpufcula lymphæ:
æ pòft in primum vifcus demiffa, juvabunt
tum ex omnigeno victûs glomeramine chylum.
veluti frugum fordes ubi purgat arator,
eftò adfunt vario pertufa foramine cribra,
æ certi generis tranfmittunt femina tantùm
licet apta fibi, fibi diffentanea fiftunt:
que per aggeftas dum turbida tranfit arenas,
npidior fit aqua & fpoliatur fæcibus omnis:
ibrofas pariter folitus pervadere glandes,
que minutatim variis amfractibus abdi
nguis, tunc falfum fibi quidquid abundat, in unâ

Protinus accipiet lentum vesica ti
Subsidensque, humor quoties imp
Atque hunc humorem cohibere,
Ut sit in arbitrio, sphincter ibi t

INDIGUS externi semper, se
Auxilii, quod terra parens atque
Sanguis habet, quo corpus alat:
Spiritibus, qui dent animos, m
Hoc genus æthereis tantùm elicia
Ergò, ceu Lemni, aut Liparæ f
Mulciber exstimulat vento, quem
Excipit, ut rigidum cogat molle
Inque nigros veniunt alternis flal
Sic opus incœptum meditans absc
Dividet à stomacho totum diaphr
Posthac componet geminos in p

tria, quos retuli, ductus spirabilis auræ
Atque cibi, nec plus uno quàm pariete distant;
Aëris in ductum ne pars pôtûsve cibive
Fortè cadat, levis ante fores ac sedula porrò
Hærebit ligula, alternis quæ motibus illas
Defendat: qualis majusque minusque foramen
Protegit egregius lusor, semperque tuetur
A veniente pilâ: nec pars ea parva laboris.

Pulmonum in medio prænobile constituet cor.
Sanguinis hoc centrum est; hæc regia sanguinis ipsa,
Et jugi lymphâ & tenui circumdata vallo:
In mediis qualem suspendunt lampada templis,
Ut partes lumen sese diffundat in omnes:
Sol qualis recreat radiis genialibus Orbem.
Sit validum robur, sit vis & elastica cordi:
Huc eat, hinc veniens magno fluat impete sanguis.
Sit pulsus fibris, præsertim in acumine summo,
Perpetuusque ac per modica intervalla coruscans:
Arcanum vitæ motu fundatur in illo.
Hoc sciat, hoc valeat cordis faber inclytus: ergò
Ventriculos huic esse duos hinc inde jubebit:
Dexter ut accipiat repentem à corpore toto
Sanguineum laticem, turgens quem vena reportat;
Atque in pulmonum subitò penetralia vibret,
Imbibiturum illic jam quidquid ab aëre sumto
Ætheris expressum est: mox à pulmone reversum
Suscipiat lævus; simili quem arteria major
Impete pulsatum per corporis omnia membra
Diffundet. Motu, pro! quantum est artis in illo!
Vivimus hac fabricâ tantùm, cessante perimus.
Machina nam nostra hæc non est hydraulica solùm,

Certe non poterant inflari mollibus
Et motu ſine languentes preſſique j
Ergò ſuis diverticulis tunc devius ib
Inqueſalutato pulmone petebat aor
Sanguis. Cùm verò privatam vivere
Incipit excluſus, jamque aëre veſcit
Inde novo versùs pulmonem tramit
Irruit, & primos dediſcit ſponte me

PURPUREOS autem globulos, hum
In liquido (vitalis enim hæc natura
Quî poterit per totum opifex induce
Ni tubulos fingat, magni ceu flumini
Qui deinde in varios diviſi ſæpe cana
Incluſum laticem longè latéque per a
Inſinuent; ſuccum & ſtudeant deferr
Commixti toties ipſo cum ſanguine c
Ut ſine rore novo nihil, intactumque
Nec verò membris tantùm hæc alimen

Ætheris accipiat : renovandus scilicet illo
Circuitu, per quem renovantur corporis artus.

Adversos ideo per singula membra canales
Diducet figulus, quorum ostia cordis in ipsâ
Sint constructa basi. Princeps arteria lævo
Ventriculo, princeps at dextro vena patebit.
Illâ sanguis eat subtilis & æthere fœtus;
Hâc redeat totâ jam despoliatus opum vi.
Nam velut in plures primùm se arbuscula ramos
Dividit, ac veniunt ramo è majore minores,
Inde alii rursum ex aliis, hoc ordine tandem
Ut minimi semper fiant extrema tenentes:
Nec non multivagis idem radicibus ordo
Cernitur, è terrâ quæ succos undique carpunt:
Sanguinei pariter tubuli se corpore toto
Protendunt; atque innumeri ex se plurima trudunt
Segmina, quæ partes cunctas sinuosa pererrant:
Usque adeò, pars ut nequeat tantilla videri,
Cui non alveolus saltem tenuissimus insit.
Sunt in membranis etiam levioribus: imò
Sunt in vasorum tunicâ, vel in ossibus ipsis;
Quorum pertundunt textum, penetrantque medullam.
Sic passim irrepunt, sic passim arteria venæ
Subjacet: illa fremit subsultu cordis & unà
Concutitur; quare texto quadruplice constat
Firmior, ut valeat rapidi vim ferre liquoris:
At placidum referens manet hæc immota per artus.

Alternis autem positas hìc aspice valvas,
Ut segetum in calamis nodos: mirabile dictu!
Nempe recluduntur, quà se in præcordia sanguis

Ociùs implentur foſſæ ; reſtagnat ;
Vertitur in vappam ; & pàusâ corr
Fit tabes : letumque dabit, non m
Rivorum fines igitur, ſive oſtia pa
Sic prudens opifex inter ſe jungere
Diverſi ut generis minimorum extr
Proxima ſint. Nam vi, quâ ſemper
Egrediens, lacrymas poſtquam exſ
Ecce alium ſubit, & venarum exor
Non intermiſſo decurrit flumine ſan
Majores, parvis dein concurrentib
Hæ rurſum in magnas coaleſcunt de
Haud ſecus Eridanum, Venetis qui
Amplificant fluvii, quos hinc è rup
Inde Apennini paſſim juga celſa pr
Hos rivi ; & parvâ rivos ab origine
Floreſcit regio tantis ditata fluentis
Frugiferumque ſolum gregibus pom

oquitur, corpusque movet. Quæ mira creandis,
ıuæ ducendis per segmina corpore toto,
ıc geminis, nunc simplicibus solertia nervis!
orum ope subtiles animi, velut ætheris auræ,
ida materies, ipsique simillima luci,
, redire, volare queant: unde ociùs artus
nutum flecti, ad nutumque rigescere possint;
ssare interdum, vigili cùm fessa labore
mperat alternans & lenit corpora somnus.
mpe quot è filis constant, quàm tenuibus, atque
ıbustis, & quàm firmo subtemine nexis!
ıantæ in spiritibus vires, qui fila pererrant!

JAM-NE vides quali niteat dispoſta labore
ɔrporis hæc moles, & inenarrabile textum.
: tamen humanæ tantùm compaginis ingens
dmireris opus, turbam aspice circumfusam
mnigenarum animantûm: ipsis miracula magna
ı minimis: huc verte oculos. Bombycis in anno
er transformandi longè est operosius ovum,
uàm Semiramidis Babylonica mœnia magnæ,
ut impendentes præcelsis arcubus horti;
uàm Pharos, aut Ephesina ædes, & Olympia signa;
uàm Solymæ templum, vel Dædalei labyrinthi
agnificæ ambages, Mausoli immane sepulcrum,
onstraque Pyramidum, & Rhodii portenta Colossi.
ım duris homines potuere laboribus illa,
: vigili curâ, & largo pervincere sumptu;
oc non assequitur prudentia tota Sophorum,
ɔn robur populorum, aut Regum immensa potestas.

NAMQUE in eo jam dudum inclusa fuisse necesse est

jactatur forte
Quippe duos simul ac menses bo
Grandior & saturis foliorum pab
Respuit, ac primæ sensit fastidia
Cernitur ex imo deducens pecto
Nere sibi tumulum, levibusque a
Ovatam in medio subtili stamine
Texit membranæ similem & circ
Atque ibi desidiâ torpens molliq
Oppressus-ne sopore jacet, leto-n
Tum pellem incanam nigranti m
Nec caput apparet, nec pes, nec
Quæ fuerat species; simul omne
Corporis, exiguam formâ referer
Fit nova res. Tandem intepuit cù
Ultimaque autumno miti deferbui
Protinus albescens redimitur flor

ſoboli tota indulget ; fecundaque partu
ıltiplici , foliis poſtquam ova infixa reliquit ,
ıt pertæſa vices , jam prorſus inutilis Orbi ,
ındem omnis moritur , poſtremaque funera ſolvit.

HAUD aliter muſcæ , quanquam illis longior ætas
ſſe quidem ſolet , haud aliter bis naſcitur omnis
apilio , pictis pennas diſtinctus ocellis ;
)uem florem aligerum dicas , quem lucis amantem
æpe dat exitio pulchræ pellacia flammæ.
lempe hoc omne genus varium & mutabile , vermem
ixuit antè , leves quàm cœlo ventilet alas :
nque ſtatu medio recubans ſub carceris umbrâ ,
lec vermis nec avis , nec vivum aut vivere ceſſans ,
ttentis miranda oculis ſpectacula præbet.
)egere quadrupedem multâ ſub arundine ranam
)ui videt , & ſaltare ſolo , mox repere pigram
Jmbroſas inter ſalices , atque aëris aurâ
lon ſecus ac lymphâ veſci , tum crura natando ,
it longum femur & nudos agitare lacertos ,
icirpea clamoſo latè loca rumpere cantu ,
)uo pulſæ reſonant æſtivâ nocte paludes ,
'rederet alterius vitæ primordia nactam ,
ıtque in piſciculis annum exegiſſe juventæ ?
iſcis erat capitatus : ei perlucida remum
auda miniſtrabat , quem flectere norat in undis ;
tiles pinnæ , teres undique corpus & atrum.
c ovo exivit : rana hoc in piſce latebat.
:que id non temere aut rarò ; ſed ſemper eodem
)s peragi ludos ritu miramur ubique.

NEC ſolùm in minimis naturæ regula brutis ,

Paſcua Taurus amat, cornuque
Frigoris impatiens terram Phil
Quærit, & ad notos cum Sole
Dulciſono nidi ſolatur tædia ca
Incola ſemeſtris patriæ, ſemeſt
Conſuetaſque domos peregrina
Cetera quid referam cunctis ani
Et pelago: mundi quibus immu
Nil potuit; ſicut neque fronden
Nec junci calamum, aut violæ
Et, ſi plantarum aut animantûn
Degeneres aliquas vitio telluris
Sive emendatas cultu meliore vi
Tu ne propterea mutari ſemina
Nam permiſſa ſibi redeunt ad pri
Et quóvis detorta in ſe Natura re

Non allata foris, sed fontibus hausta paternis.
At pater unde habuit? Nimirum semine ab ipso,
Inde fuit. Traducta ergò sunt ordine quodam
A patribus primis ad natos inde sequentes;
Et sic ad reliquos veniunt transmissa nepotes
Planè eadem: cùm sint eadem quoque facta nepotum,
Quæ patrum fuerant, moresque imitentur avitos.
At non fingere habet propriæ primordia gentis
Quæque recens soboles: sed qualia repperit illa,
Tradere venturæ vel nescia cogitur. Ergò
Jam caput ad primum stirpis remeare necesse est,
A quo cuncta fluant, quondam informata. Sed illi
Quis dedit? Anne sui generis fuit ipse repertor?
Tute negas. Forsan compegit semina casus:
At casus nihilum est, aut res. Rem feceris esse;
Ergò materiem, atque Atomis nil amplius ipsis:
Si nihilum; ergò dabis nihilo ut fabrefecerit Orbem.

Nec quia nil pugnat res, quâ ratione geruntur,
Hac fieri, idcircò casu sic esse putandum est.
Nonne etenim ille tibi dicatur stultus & amens,
Qui velit Iliacæ monumentum cladis, Homero
Ignorante, unâ vi motûs esse peractum;
Aut elementorum casu per mutua nexis
Versibus, eximium carmen prodisse Lucreti.
Quæ quanquam ingenium ostentant doctumque laborem,
Nil tamen est cur sic dispoſita fuisse repugnet
Principiis motûs, elementorum-ve figuris.
Sic etiam nostro quamvis in corpore membra,
Quo sunt quæque situ, nihil obstet quominus illo
Singula sint; tamen hoc ritu potuisse locari,

Sunt concreta. Fabro ante o
Cudere nam ſolertius eſt, qu
Fœtaque ſeminibus comping
Quàm ſerere, ac ſulcis verſo
Flectendo formare habilem,
Et digitos manibus, ſcapulis
Quàm curvare manus, & cor
Semina ſunt igitur magni arg
Magnæ Mentis opus; quæ to
Abdidit in tenui: at maribus
Ut mare deciduum genus omn

TERRIGENAS igitur po
Vel genus alituum denſatâ ex
Seu liquidum in mutos elemen
Ridiculus labor eſt. Cunctis p
Unde fluat reliquum

i nihil eft. Si Mens, æternam credere Mentem.
: magis æternum fibi fuccedentia multa
ıficiunt, quàm multa fibi contermina formant
nenfum. Quidquid capimus fine fine modoque,
catenatum junctis nequit ex elementis.

SED quoniam una tibi femper Fortuna creatrix
nnia compofuit rerum primordia mifcens,
c, age; cur primùm tantos enixa labores
ftiterit fubitò ceffans, nec rem ampliùs ullam
ogeneret; fed quam arripuit, cogatur eandem
: viam? Novitatis enim fortuna parens eft.
iâ fibi vi factâ, quo nempe coërcita fræno?
iid vetat omnigenos ultrà procudere partus?
mina non defunt; vis infita fuppetit; adfunt
iltimodi nexus, & formarum ampla fupellex.
ic mihi, fortunæ volucres quis refcidit alas?
t verò cafu fieri quæcunque putantur,
icilicet obfcuri refpectu finis agentem
ufam, nec folitam, cafum appellare fuemus)
rò, inconftanter fiunt: aft omnia noftra hæc
nquam ex præfcripto legis, ferieque per ævum
n intermiffâ, & parili pede currere, teftes
s fumus. Adde etiam, quòd multam agnovimus artem,
blime ingenium, & vim magnam mentis in illis.

AC velut in nummis dum cudere Principis ora
ılptori vifum eft, operofum ante omnia cælat
ototypum chalybe in duro; cui preffa metalla
m fe fe indiderint, quot erunt fignata, neceffe eft
cipiant unam effigiem: fpiratque manetque

Quas fieri voluit semel, & succrescere
Ac totam seriem per sæcula multa fut
Prospiciens, passu det cuncta inceder
Et ponat leges, ne quo se devia flext
Linea corrumpat, neu recto tramite a
Quod si non esset, jam funditus omn
Subverti genus, & confundi Semina
Intermixta modis: nulloque coërcita
Cuncta brevi in natale chaos resoluta

COMMUNIS porro: quoniam om
Semper more geri. Quippe ut vegetal
Sic animans proprio semper de semin
Semper ali, atque mori, solitosque c
Communem & semper decurrere cen
Atque ut pictoris facile est agnoscere
In tabulis quidquid celebraverit, aut
Prælia, & horrendis quassatam assulti

Appositâque umbrâ, & dispersâ luce, character
Cuique suus, veri auctoris certissimus index:
Sic Natura omnis fabricatorem arguit unum.

Diximus & causam hanc pollentem viribus esse.
Quis dubitet? Cui Materiæ sit subdita moles
Omnis, utì limus figulo, nunc jussus in urnam
Expandi, nunc esse globus, vel equestris imago.
Scilicet ex glebâ Moderator summus eâdem
Et Solem & Lunam, & fulgentia sidera cœlo,
Et Maria & Terras, & quidquid vivit in illis,
Condidit; atque pari, quo fecit, numine servat.

Denique ut omnipotens, communis, providus auctor
Sic æternus erit: quis enim dabit esse creanti,
A quo cuncta tenent ut sint maneantque? Sed horum
Arte rudi quædam & firmo cum robore, vasti
Inconcussa Orbis quasi fundamenta basesque;
Quædam perfecto studiosè intusque polito
Corpore, verùm eheu! paucos mansura per annos.
Nec mirum certè si quo subtilius omne
Compositum fuerit, cùm sit pars quælibet ejus
Pronior ad motum variisque obnoxia plagis,
Hoc possit minùs & durare, & respuere ictus.
Tanto nobilitas emitur, vitæque voluptas
Labilis! Ideirco brevium causa optima rerum
Invigilare simul reparandis atque creandis
Debuit, ut multis porro ex mortalibus esset
Immortale genus. Verùm uno ac simplice nutu
Fecit utrumque Deus: cùm cuncta in semine primo
Semina conclusit, gemini compendia sexûs:

Sed plures multo, qui nunquam aa ıu
Pervenient, quanquam ad lucem vitan
Quotquot enim à genitis gigni potueı
Qui tamen in tenebris jacuere perenr
Oppreſſit nox atra æterno in carcere c
Et, ſi dante Deo ſpiraſſent, quotquot
Enaſci poterant, cunctos ſimul una cı
Formavitque dies, jam membris omı
Jam plenos vegetante animâ, ſed me
At totam in maribus prolem primord
Accepiſſe priùs, quàm ſit conjuncta ı
Femina, ſi dubitas, oculos adverte,

NEMPE Microſcopium, Batavis
Divinâ ſapiens reperit Levenockius a
Perſpicuamque facem in tenebris dec
Arripe & obſerva. Nihil eſt niſi vitre
Lacryma convexæ ſimilis, quam lam
Continet infixam, tenuique foramiı

oculorum oculus, fine quo cæci esse videmur,
item hebetes tardique: quibus vix antè licebat
sse superficiem, atque hærere in cortice summo,
nc aditus liber patet in præcordia rerum.
c jam vestibulum ante ipsum atque in limine portæ
amus, at in medias juvat ire profundiùs ædes;
tque ibi thesauros fluxi & reparabilis ævi
actenus occultos, quodque est ante omnia mirum,
ternæ contemplari vestigia Mentis
dita Materiæ, ut speculis mandatur imago.

Ne te prodigii novitas absterreat, ut quos
rroris timor insipiens errare coëgit:
e-ve instrumento fingi mendacia credas,
nsibus ac nostris illudi: qualia monstrat,
lia sunt in se se objecta; & plurima quanquam
spiciuntur, adhuc plura inspicienda supersunt.
nò & lenticulæ decies licet aucta potestas
escerct, inventisque novis assurgeret ultra
m propriam, quantùm mortalia lumina vincit,
mper inexhausto non visa relinqueret impar
ic fundo; satis est, partem potuisse videri.

Ergò lenticulæ opponas, dum pura dies est,
t canis, aut galli stillantem è semine guttam;
tinus ecce tibi ante oculos (mirabile visu)
miculorum ingens populus, quasi in æquore magno
bilis, atque natans, celer, irrequietus, & omne
spatium ludens certatim ac præpete cursu.
àm multæ spectantur apes æstate serenâ
gerè confertim, totisque erumpere cellis;
n priscis laribus pulsæ novitatis amore,

His caput & caudam & membroru
Molle rudimentum, & formæ diſcrimi
Verùm ipſis quanquam duplicem ſexur
Haud facilè agnoſces : turbâ tamen om
Maſculus innatam ſobolem jam contin
Quam ſi non habeat, quo pacto emi
Illo nempe die, quo plenis puber ab
Ibit in amplexus avidæ conſortis ; &
Tunc natam erueret ? Cùm jam omn
Nil ſit adepturus venturo tempore, p
Crementum. Tenet ille adeò, quodcu
Integra nimirum propriæ exemplaria
Et ſobolem quoque natorum, ſobolen
Fœtaque filiolis animalia geſtat, ut i
In patre vivus erat, quem emiſſum

:, & quæ habitat flores ac germina mandit,
l prunorum albeſcit violacea pellis,
l obducta ſitu vel mucida corpora ſordent;
ue qui medio deprenditur anguis aceto:
ninus eſſe putas minimis viventibus iſtis?
ien his partes multæ, multoque minores
iuntur adhuc; quarum numero, ordine & uſu
a concreſcunt, & verè animalia fiunt.
is cerebrum & pectus, venterque pedumque
;ium: eſt humor quidam in præcordia manans,
fluens; & particulis hæc omnia conſtant.
fibræ & glandes, ſparſi per tota meatus
ra; ſunt animi vitæque ac motibus apti,
er & fœtus, atque organa fœtibus ipſis;
tidem moli reſpondent congrua membra,
ſunt Balenæ, quot grandi ſunt Elephanto.
varias partes ſuus aptè dividit ordo,
itaſque tenet: cùm decreſcentia Semen
na quodque habeat, ſemperque minora gradatim:
nagis inde tumet: nam ritu prorſus eodem
lus inſertos amplectitur orbibus orbes
neros, nec eo fit major; & uncia ſimplex
gravior, quòd contineat ſine fine modoque
ra ſe leviora; ut fuſiùs antè probatum eſt.
proſequere, ac noſtris aſſueſce minutis;
iàm ſit vis Materiæ fecunda, memento.

:c ſatis: exemplo cauſam firmare juvabit.
eſt, cùm ſpecies aſini miſcetur equinæ,
s ut inde oriens, ſit quamvis pronus & acer
nerem, generet nihil, infecundus amator?
oque de Pardo, Tigris ſubmiſſa Leoni

Excuſanda tamen : nondum ſibi
Fecerat obſcuris ars ingenioſa S
Qui plerumque nihil niſi ſuſpici
Venit clara dies ; & tandem cog
Cur ſteriles cuncti naturâ ex diſ
Totaque progenies mulo ſiſtatur
Scilicet illius conſpecto ſemine ,
Apparet vivens animal , tantùm
Quandoquidem non eſt ab eo qui
Ancipitum ſpecies & formula co
Nec poſſunt aliquo fabrefacta exſ
Quæ non exſtiterint jam pridem
Nam quæ cauſa minor , vel quæ n
Artificis , tanto poterit contende
Infecta ut faciat , Regemque im

ıud ita diſſimilis tamen, aut alienus, ut illos
ımperet omnino, ſed qui pervertere poſſet:
t cœpit neuter fieri ex utroque parente,
etortâ in melius formâ, ſexuque retento.
t quoniam fœtus minimi, quos hoſpes alumnus
ı ſe ſopitos immaturoſque gerebat,
ıſolito nunquam victu potuere foveri,
'unc genus exſtinctum eſt: quoniam ſine numine fabri
'ormæ non potuit ſuppleri forma peremtæ.
Quòd ſi aliquis cladem effugeret, ſervatus aſylo
ımbigui patris, & genuinâ matre receptus,
'oſſet item naſci: verùm id contingere raró,
'el nunquam, & ſuſpecta putem monumenta tuliſſe.
ſulus propterea vacuus venit, omne per ævum
rolis egens, ſolâ poſthac reparabilis arte.
Quales in noſtris creſcunt regionibus herbæ
Quas Aſia, aut America recens, aut Africa mittit
ontentas in ſeminibus: frondeſcere primùm
on dubitant; verùm flos illis caſſus, & ultrà
men ferre negant; fruſtra enitentibus obſtat
mperies aliena ſoli, vel frigidus æther.
c ſterilis mula eſt, confuſis indole binâ
rmentis; quorum diſcors natura duplexque
rma vetat ne quidquam ex his augeſcere poſſit;
u quia clauduntur loculi, tunicæque labantes
ıcceſcunt, ſeu pollutus contabuit humor.

QUIPPE hoc femineum officium eſt, ut idonea ſolùm
ebeat interiùs pullis alimenta repoſtis:
oc maris, ut pullos, quorum ipſi copia multa
mper ineſt, interdum utero tranſmittat alendos,
ra quod attento tibi gallinacea monſtrant.

Cùm gallo genitrix eſt fecundata m
Hâc unâ pullus paulatim augebitur
Quam tenet ipſum etiam gallinæ vi
At ſterile, & nullo capturum fomit
Nam nihil inde poteſt, ubi non fui
Quocirca multum eſt, quæ ſit prud
Divinæ, ut ſtupeas: quando partita
Inter utrumque genus promendæ in
In mare prolem ipſam ſtatuit; dum
Poſſidet id quo poſſit ali & grandeſc

Atque adeò quoties genitali a
Nativi latices, quo ſe quoque Numi
Pandit provida Mens, in tempora l
Viventûm omne genus, ſubitus mi
Utrumque exagitat ſexum veſana li
Nonnullis ſine lege venit, ſed quâli
Tempeſtate; aliis nidorum menſtru
Semeſtres aliis nexus: pars maxim

gituque procul reboat nemus omne salaci.
totum Natura, suas fecunda creatrix
pertita vices, incendit amoribus annum.
sit *hyems*, & sola gelu quasi cœlibe torpet.

Quod si, cùm videas partes animantibus esse
a ita præcipuas nequeant ut stare sine illis,
alia sunt cervis & bobus cornua, quales
anullis dentes, & cauda oculata superbo
'oni, atque homini florens in corpore pubes,
æ matura dies affert, non ipse dat ortus,
ic fortasse putes non seminis esse virilis
agenitum laticem, at membris aliquando creari,
:da quòd in nobis veniat generosa juventus,
lleris haud dubiè. Nam primo ut singula tangam,
æ tu innata negas, fierique recentia dicis,
plumæ & pubes, dentesque & cornua, quanquam
m excluduntur certo nisi tempore vitæ,
rmam habuere tamen propriam in radicibus imis,
incipiumque suî. Quanto magis esse paratum
buit à teneris, quod continet omnia, semen!
igida sed nuper genitis infantibus ætas
n patitur validis quassari membra fluentis;
c tunicæ graciles, nec tenuia vasa resistunt:
fecundus adhuc circùm præcordia sanguis
lvitur, & crudi stillant in viscera succi,
mphaque molliculos fluit immatura per artus.
: ubi convaluit grandescens corpus in horas,
matoque vigens adolevit robore virtus;
m cellis trepidare cavis, fremere atque moveri
ctenus immotæ contracta exordia gentis.

In ſylviſque feræ : latet intra limin
Currere tunc rivi, tunc prata vireſc
Nec jam ullæ arboribus frondes, ne
Sed ſtupefacta omnis pallet Natura,
Sub nive, ſub glacie duris obſtricta
Regnat ubique veternum, & vita ſ
Sol autem ut cœpit noctes æquare
Pleniùs irradians, & amicum reſtit
Diſſilit acre gelu ſpirante Favonio,
Vincla remittuntur : lenis per corp
It calor, & laxat partes, miſcetque
Arridetque anni redeuntis prima ju

SEMINA ſic teneris dormitant
Donec robur ea, & juvenilis conci
Attamen in vario genere ac molimi

ꝛſtinet, ac turres armiſque viriſque refertas,
extilis inſtar equi periit quo prodita Troja,
aſcens parvus erat; minimus quoque matris in alvo.
t quanto minor in lumbis fuit ille paternis?
n lumbis & avi & proavi? Tamen unus & idem.
ſpice ſublimi ferientem ſidera quercum
'ertice, rimantem radicibus infera regna,
Jmbrantem patulo ramorum tegmine terras,
Et qualem Aſſyrio monſtrarunt ſomnia Regi;
lans fuit, aut potiùs pars exiliſſima glandis:
tque eadem in quercu, glandem quæ protulit illam,
am diſtincta ſuis perfectaque partibus arbos
'ota erat, exceptis, ut diximus, incrementis.
laud aliter gens Hebræûm numeroſior aſtris,
)uæ Syriæ fines olim ditione tenebat,
unc ſervit latè totum diffuſa per Orbem,
bramo ſimul in puero ſata conſtitit omnis;
t dum vagiret, cunis requievit in iiſdem.

Verum, inquis, quo nempe queat contingere pacto,
am teneris, tam mobilibus cùm ſemina quæque
rticulis conſtent, quarum poſitura, moduſque
onvelli facilè, ac dilabi tempore poſſunt,
ndique præterea è variis alimenta receptent
orporibus, diſcors quibus eſt atque abſona planè
emperies, ut tam multos intacta per annos
ic maneant, ſerventque ſuam inconcuſſa figuram?
lurimus id cortex facit, & preſſura coërcens.
t ne credideris vel centum è millibus unum
roferri in lucem. Perit innumerabile vulgus
on natum: ac, veluti ratis ipſo naufraga portu,
oſtquam infinitis latebrarum anfractibus ægre

Mergitur ; & cymbæ quæcumque est c
Interit, atque unâ sorbetur mersa pr

Quin etiam fragilem populum n
Aut hebetat minuitque, atque omni
Marcentem infringit ; vis morbida f
Præcipuè rapti quam ultrix America
Misit in Europam, pretiumque repe
Fontem ipsum vitæ inficiens ; diroq
Vulnera jam nimium metuendi insp
Aspice nunc quanta immensum jact
Quot pateant leti portæ ; quot mut
Mortales inter miseros ; quot ubiqu
Indomitæque feræ ; quot sint dispe
Namque & gramineum germen pop
Corniger, ipse brevi pariter cessuru

Semina seminibus Mundi concluserit auctor.
Prænoscens etenim variis quàm plurima semper
Interimenda modis, meteret ne flūxa propago
Paulatim, tandemque internecione periret,
Jussit inexhaustâ compagine foeta creari;
Ut saltem in paucis, quæ demum intacta supersunt;
Ac velut exscidio communi exepta, manerent
Relliquiæ generum incolumes. Hinc masculus intra
Luctivagos pisces planè est spectabilis humor:
Pisciculorum incredibilis quem copia densum
Efficit ac niveum; quot habet Sextilis aristas,
Quot sunt in sylvis frondes, quot littore arenæ:
Tale putes omni concretum in corpore semen.
Maximus in minimis certè Deus, & mihi major,
Quàm vasto Cœli in templo astrorumque catervâ.

Nec te viventûm numerus perterreat ingens
Corpore in angusto: quis enim pertingere finem
Materiæ possit? Quæ si tam immensa videtur
Exteriùs, Cœli dum tractus ultimaque astra
Suspicis, ac semper diffusam intelligis ultrà;
Non eadem minùs infinita videbitur intus,
Solvere si tentes, penitusque extrema minutim
Quæsieris. Vanus labor undique: terminus illâ
Nec crescente fuit, nec decrescente repertus.

Ergò Materiæ cum sit pars quælibet ipsa
Materies, extensa loco, atque instructa figurâ,
Quid vetat abstrusas inter prorsusque latentes
Viventûm in gremio partes, dignoscere quasdam;
Non modò dividuas, iterumque iterumque minores,
Verùm etiam organico ritu doctâque creantis

Principium floris ; ſoles alimentaque
Carpe manu , internoſque oculo ſcrut
Invenies foliorum intexta volumina
Et quotquot Zephyris erat expanſura
Si creviſſe roſæ juſtùm licuiſſet in æv

Semina quin etiam , ſobolis ſpem
Immatura quidem , ſed tota atque ini
Amplificante vitro quæ ſi perſpexeris
Nec priùs auditum ſubitò mirabere n
Scilicet arboreos artus in acumine g
Exiguo totos ; diſtinctamque ordine
Radicem à ramis. Tum grana ſecund
Protinus in primis , aliudque in gem
Si poſſent oculi tantùs penetrare la
Aſt ubi deficiunt ſenſus , Mens abd

ı ɪ non hoc hominis proprium est, quod diximus : æquè
npetit organico, quod nascitur ac perit, omni.
rosa, sic reliqui flores, herbæque virentes
luris decus ; & multo producta labore
segetum ; & pomis dives pendentibus arbos ;
eque tegunt altæ montana cacumina sylvæ :
acino inclusæ vites, & vitibus uvæ :
in frumento seges est, & plurima messis :
reliqua in reliquis : & quæ modò facta videntur,
ea erant, sed operta ; at nunc revoluta patescunt.

ɴ ᴅ ᴇ fit ut terræ non omnes omnia possint
dere. Nam multis seges aurea fulget in arvis,
uriatque solo felici atque ubere glebæ,
capita ut sufferre queant pendentia sylvæ
norum : ridet grato sub pondere Tellus,
ruges largo profundit Copia cornu.
s, ut perhibent, ostentat Mœsia campos ;
s Ægypti fortunatissima terra,
acis postquam latè perfusa fluentis,
râ consperſas uligine sensit arenas.
e aliâ miseros sitis horrida, vel gravis humor
at agros : stipulæ tristes sine honore fatiscunt ;
alet humus, victumque ægris præbere recusat ;
aras inter sulci numerantur aristas.
d procul est humilis casa paupertatis iniquæ ;
ida quam macies, dejectaque fletibus ora,
uerulus dolor, & laceri testantur amictus.

. ᴛ ᴛ ᴀ ᴍ ᴇ ɴ ex uno poterit tam semine nasci
es opum, quàm macra seges : discriminis ergò

Quo ...
Detur ut augmento locus, & primordia miris
Intricata modis paulatim extendere pressam
Compagem, atque imo nequeunt emergere centro
Laxatisque viis tandem ad sublimia ferri.
Pauca reluctantes igitur vicere meatus
Utcumque, & ruptis ortum cepere catenis
Exserto capite; at frustra: nam protinus illis
Incubuit sopor & languens penuria, quando
Aut malè digestos potarunt ebria succos;
Noxius aut ardor jejuna liquore perussit.
Inde solum sterile, inde fati infelicis egestas.

CONTRA lætus ager, placidi quem lumina
Aspiciunt, tepidique rigant, ubi jam sitit, imb
Divitias messemque dabit tibi farris opimam;
Si conditus erit pingui sale, sulphure puro:
Quæ cùm diluerit, quem Tellus ebibit humor
Continuò Solis motum adspirante calore

tim alitur, partim sub cœlo vivit aperto.

Iis patefit, quanto magis interiora cientur
minis, ac reseratur apex ubi constat opum vis,
: etiam uberiùs campis adolescere messes,
:aput ornari Cereris; marcescere porro,
1 premit otium iners fœtus in stirpe latentes,
.il sufficitur fundo ex torpente, quod illos
:s sollicitet, jubeatque abrumpere somnum.
e gravi leto dantur primordia vitæ;
lectumque perit genus, infinita datarum
ımenta sui, terræ si divitis esset
ebras faciles nactum, amplexusque benignos.

ɪ ɢ ò age, Naturamque juva: namque arte juvari
dedignatur; quin ultro brachia tendit
anti, gaudetque suas ostendere vires.
ıque serenda tibi venient frumenta, memento
: dies aliquot medicatâ inspergere lymphâ;
m fimus & cineres, levibusque volatile nitrum
lerint salibus: tum granula quæque videbis
:rvans, etsi modico sint credita fundo,
ım multiplices divisa resurgere partus,
tupeas. Etenim his millia terque quaterque,
nta salis virtus) grano exorientur ab uno:
umerosa phalanx calamorum, viminis instar
caput abscissum jam parte repullulat omni,
ındetur humo, & latè circumferet umbram.

т neque sal nitri potis est effingere fructus
ceos, ac prole novâ ditare serentem;
molles Zephyrorum animæ; nec mobilis aër;

— — , quibus auxiliantur &
Conditione ac naturâ. Sic nempe falu
Passim mortiferis adnasci cernimus her
Dictamnis aconita, olera intermixta
Cunctaque plantarum genera unus pro
Quæ pluviis iisdem, simul uno sole fru
Haud secus, ac rabidos quæ nutrit præ
Hæc poterat nutrire lupos aquilasque ca
Nec tales ut sint, facit; at prout inven
Quæque etiam nostris adventant pabul
Et carnes, nervos, membranas, ossa
Corporis instaurant, partis cujusque fig
Accipiunt, non dant: multo minùs i
Organa; sed tantùm cusis adjuncta coh

Ergò nulla creant externæ semina
Nec rerum species, aut exemplaria form

lter honos ruris, populorumque alma Voluptas
inea, radicem simili perfusa liquore.
redes pampineos colles Tmoli, atque Phanæi
escendisse tuum, quando experieris, in hortum;
atque Palæstinas immanis ponderis uvas
almitibus pendere tuis: tum lætus inemta
ina bibes, quibus invideat Toccaia propago:
ampanis potiora etiam, potiora Falernis.

UNDE hoc? Prodigii causa est, quòd vitis avara
mdudum, nec fota priùs nisi simplice cultu,
:rmina quæ longos aliàs servasset in annos
'olvenda diu & Maiis promenda futuris,
ıò etiam exsuccâ citiùs perimenda senectâ,
ıgitur actutum cæcâ dimittere cellâ.
ilicet impulsu nitri quatientis, & udo
iirituum afflatu; quo multa supervenit esca
:imio salium penitus condita veneno.
:c timor, ingenitas tanto molimine vires
: citò deficiens effœtaque dissipet; illas
:c minimùm labefactat: idem effectura quotannis
etior ubertate suâ; viridemque juventam
ıstinet auxilio, quo fecundatur, eodem;
:rò fatales senii expertura labores.

CùM verò plantæ, ut dictis ostendimus, omnes
:cum innata sui generis primordia semper
ɔssideant, & nil, quod non habet, hoc dare possit;
mnino ratione pari primordia prolem
ɔsa suam servant: & sicut semina plantæ
undunt ex se ipsis, ita dant quoque semina plantas.
ec folia in ramis, fructusque ex floribus essent,

... per ... fibrarum ad lum
Paulatim afcendens, aptâ denfatur i
Collectus, coquiturque ac maturefci
Et modò productis è cortice pendet
Expectans aliud, quo det fua germi
Et claufas manifeftet opes. Hoc fucc
Impletur fucco; radix hoc omnis ab
Totaque fructifero turgefcit planta l
Qui cùm nafcenti, & parvæ jam obf
Crefcentem pofthac non deferit usq
Adveniente cibo, quem nutrix optim
Suppeditat, fpatio gaudet majore v
Liberior, fenfim proprios aperitur in
Compactafque diu magis ac magis x
Explicat, & vaftum fecundat denique

Non aliam ob caufam ...

io pacto propriás alienò in corpore dotes
ndaret, stirpemque suam? Quâ lege quotannis
florum gentilitios & frondis honores,
patrios foetus, pede nil præbente nisi escam,
que alias itidem virgas effundere posset
sertari habiles? Quî caudex ferret agrestis
m lepidum caput, & pomorum nobile pondus?
nc certè quidquid proficiscitur, hoc ibi primùm
lfuit incœptum, & formâ breviore coactum
loculis; ubi se nodosa ostentat origo
morum, spondetque tumens axilla lacertos.

JAM quæ sponte suâ passim nascuntur in agro,
cultisve locis, ut spinæ herbæque nocentes,
as nullæ severe manus, quas nullus arator
ucat; aut in aquis veniunt fundoque palustri;
credas terræ gremio haud concepta creari.
mque aut ventus eò semen, volucrisque vel imber
tulit; atque ipsi sua sunt quoque semina musco;
mina habet nascens annoso in robore viscum,
i lignum alterius pro terrâ, vitaque furtum est.
sua sunt fungo, filici sua semina, quamvis
fugiant oculorum aciem: nam pulveris instar
igui rugis foliorum immersa latescunt.
llum igitur speres terrâ de virgine germen.
talem si quando voles in vase patenti
nere sub dio, quam rarior altaque tela
ntegat, aërios facilè admissura liquores,
Phœbi radios, at solis invia ventis;
sidùus toto frustra irroraveris anno.

NON erat absimilis veterum stupidissimus error,

Immemorem, & tamen ...
Discite primarum legum inviolabile numen;
Et semel incussos, quibus omnis machina Mundi
Dirigitur motus, nullâ vi posse retundi,
Nullo suppleri, nullo desistere casu.
Non etenim variâ est, non futilis; at sibi const
Multiplici Natura operum in molimine simplex,
Propositique tenax. Cunctis animantibus una,
Una patet, vegetabilibus quæ janua vitæ.
Nec sine concubitu mares in navibus essetae
At dum ligna fabri jungunt, & littore toto
Magnum surgit opus, tunc per secreta viarum
Intrant obscuri; nec multo tempore gignunt;
Infestatque novam numerosa colonia navim.
Qui verò absumunt corrupta cadavera vermes
Antè inerant taciti, atque exiles: inde soluti
Principiis, laxæ dum fervent undique carnes,
Pars nati crescunt, pars excluduntur ab ovis
Pars ... est data vita brevissima,
... citò: nam quibus est data vita ... juventus

gitur non ſeminium, at cunabula, ſordes.

A U D aliter, tibi ſi qua fides, divine Poëta,
uſi plagis tabentia viſcera tauri
tunt examen apum, quas nuper in ovis
:rat hinc atque hinc errans per florida prata
ſitas. Sic immundo foſſa humida cœno
ıes ranaſque parit. Sic advena piſcis
r in ſtagnante lacu non antè repertus.
ſi difficilis captu, aut incognita cauſa eſt,
ideo nullam eſſe putes: verùm utere notis;
ıque viam facilis monſtraverit, ociùs illâ
am ſequere: invenies abſcondita rerum
ctans meliùs, teque ipſa exempla docebunt.

ICE quadrupedum genera omnia; ſive tremendas,
neſque feras in ſylvis, ſive fugaces;
nſueta domi pecora; & genus omne volantûm,
ıquilam, aut muſcam, ſerpentumque horrida monſtra;
ecunque natant, ſquillas, aut grandia cete,
ıchas. Et quæ gemino gaudent elemento;
diverſis inſecta micantia formis:
ſi conjugio ſexûs utriuſque creatur.
ne lumbricos, oculus queis deſit & auris,
diunt glebam, terræque per abdita vivunt,
ullâ conſorte ſuam ſibi cudere prolem
:s dixere; ſibi nam nubere vermis,
uſ geminâ, ſimul ipſe maritus & uxor
ıs eſt; nudoque etiam qui corpore ſerpis,
:oſa ſolo ſcribit veſtigia limax.
t androgynos, ſocio ſine fœdere amoris

Quem ...
Semina concredens olli evolvenda per ...

ARGUMENTUM
LIBRI OCTAVI.

Hoc Libro, quâ formâ constet, & quomodo regatur ius Mundi machina, dicendum proponit: à v. 1. ad 14.

Hortatur Quintium ad inquirendam Mundi causam: dat eos viros qui Astronomiæ illustrandæ insignem operam erunt: his Epicureos comparat: à v. 24. ad v. 88.

Exponit breviter tria de Mundo systemata; ea parem habere dicit ad asserendum supremum Artificem; se tamen re veritatis Copernici opinionem defensurum: à v. 88. v. 163.

opernicanum systema adversùs Ptolemaïcum propugnat: 163. ad v. 484.

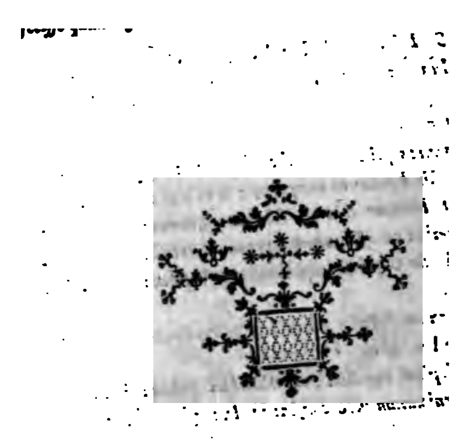
Affert Kepleri regulam, cui rebellare systema Ptolemaï-, Copernicanum verò consentire demonstrat: à v. 484. v. 559.

ausam diversitatis motuum cœlestium, Solis in centro iginem, variorum vorticum inter se libramen explicat: . 559. ad v. 678.

roponit eas conjecturas, quas fert systema Cartesianum, eriheliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à Sole ntiâ: à v. 678. ad v. 767.

erræ circa proprium centrum rotationem, tum tertium motum, quo Stellæ magnum 26000 annorum orbem icere videntur, explanat: profertque varias de Cometis ecturas: à v. 767. ad v. 898.

ur Planetæ diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, Terræ axis inclinetur, item æquinoctiorum, solstitiorum,

LIBER OCTAVUS.

De Mundo.

UNC age, totius quænam ſit machina Mundi,
conſtet formâ, & motûs quâ lege regatur,
:re fert animus, totumque expandere Numen.
ima jam veniunt oculis ſpectacula noſtris.
veluti crebris Aquilæ conatibus alas
cutiunt, cùm ſe primùm è convalle profundâ
:œlum attollunt, & grandia corpora librant,
bi ſufficiunt cunctantes verbere ventos,
beoſque bibunt avidis obtutibus ignes;
ıbi ſemina per, perque hæc mortalia ſæcla
ando, vitæ fontes inviſimus almos,
ıs eniti juvat, aërioque volatu
reos luſtrare oculis audacibus orbes.

SPICE quæ vaſtis regionibus aſtra vagantur;
certis affixa locis, & lumine puro
ſadigunt Cœlum, nativaque fulgura vibrant;
c etiam lucis, tempeſtatumque parentem
comum Solem, Cœli qui templa rigando
ıaria & terras fecundâ lampade luſtrat:
ılerit-ne Deus magna hæc miracula rerum,
:aſus dederit, ceu fert doctrina Lucreti,
rendum ſupereſt. Cuncti noctesque dieſque
ıſigimus, cuncti menſes numeramus & annos;
ruimur ſegetum renovatis meſſibus, aurâ
:riâ, ſylviſque, & jugi flumine aquarum,
hœbi radiis, & amico munere Lunæ:

[illegible] ut Squillam [illegible] [illegible]
Et se [illegible] [illegible], & jam [illegible]
Sole agens; [illegible], at [illegible]
Crescens in [illegible] [illegible] [illegible]

F [illegible] [illegible] primis [illegible]
[illegible] agrestem & ipso [illegible]
[illegible] primum; in se [illegible]
Dum [illegible], atque operis [illegible]
[illegible] invectis: nec vero novalia
Carpimus [illegible], & partim vestigia
Sedulus, partim [illegible] meliores
Majorum [illegible], propria divitias
Atque aridi fundos [illegible] opesque

Sic ab Aristarcho [illegible] primitus ac

:tefium noftri, quo fe jactabit alumno
llia fœta viris, ac duplicis arte Minervæ;
.tè fuos taciturna duces ac fulmina belli,
iàm Veri auctorem eximium, mentifque regendæ:
genio magnis nec deceffura Pelafgis;
ianquam ea gens & Ariftotelem, diumque Platona,
'thagoramque tulit, fatis uno Socrate dives!
ft hos incedunt famâ fuper æthera noti,
ios Parifina fuos Academia tempore longo
lit & obftupuit, magni Caffinus & Huygens.
inulus huic patuit Saturni unufque fatelles;
atuor ille alios vifu deprendit acuto:
menfi Cœlum ac terras, tot in orbe reperta
garunt, ut jam inclarefcat fabrica Mundi.

[1 s Epicureos, & quem mirare Poëtam
id, reor, æquipares. Quæ rerum infcitia fuafit,
pudor! ut ftellas majores effe negaret,
Lunæ Solifque globos, quàm cuique videntur:
mplo tædæ procul apparentis abufus?
netiam Solem fparfis per inania cœli
ninibus flammæ quæ cafus mane coëgit,
umat extingui noctis caligine cæcâ;
n poft Idæos reparatùm exurgere montes.
jue, ubi contingit fpoliari lumine Solem
Lunam, dubitat monftri num caufa fit umbra
rporis oppofiti, quafdam potiùs-ne latebras
nc fubeant, vultumque aliquo velamine celent.
rum, ni credat, velut Indum vulgus, in illos
mani horrendum rictu fævire Draconem.
les impietas habuit, jactatque patronos:
pudet infulfi commenta referre Lucreti.

Abripit astrorum, Ptolemæo judice, [illegible];
Perpetuâque trahit secum vertigine ab Euris
Ad Zephyros, primum dicit quod mobile, Cœ
Hoc super axe suo viginti & quatuor horis
Volvitur : impensè velox, quà dividit axem
Æquator ; summè tardum, quà desinit axis ;
In duplici puncto nimirum Aquilonis & Austr
Interea proprius tamen est Fixisque Planetisq
At minor, à Zephyris qui tendit motus ad E
Signa sequens : hàc quisque suum variè exigit
Vi propriâ cœlo præ cunctis Luna resistit :
Frater enim contrà dum nititur ire, diebus
Bis sex non spatii plus vincit, quàm soror ur
Concordes gyros, spatio distante, Planetæ
Decurrunt alii ; recto nunc tramite pergun
Nunc fugiunt retro, nunc stant atque otia

Non tulit hanc Mundi speciem Copernic
[illegible] longùm dominatam, ultroque

ım credamus, ubi perfecta quies est.
cus, ac portu cùm solvit nauta relicto,
ıbit, terræ fugiunt, urbesque recedunt:
i motûs imprudens, omnia ferri;
ı & navim, quam dentibus anchora fundat,
; se residem putat his, quibus innatat, undis.

: homo delususque oculis, animoque superbus,
itum errorem pronus delabitur: ac se
Planetarum numerari de grege censet;
non videat, tamen hæc sibi sidera pasci,
e loco sedet, hic Mundi consistere centrum
ait. Quoties Terra inclinata recludet
ı aliquam Cœli non visam, ea surgere signa
ıuò; quoties elatior abdet Horizon,
ıdem mergi, & sub se collapsa putabit:
tiam tantos ideo fervescere motus,
ıerpetuò stantem Cœlum omne salutet;
i, ceu Domino, famuletur deditus Orbis.
s homo es, qui tanta tibi? Sed persequor orsa.

SCORDES inter sectas incertus & hærens,
um operæ pretium & Sapientibus utile duxit,
ceret utramque Ticho, vir sanguine clarus,
ı & constructam Cœli de nomine turrim
es ædem, primum ætheris amphitheatrum,
ıi stupuit prænobilis insula Ponti.
gitur partim populari tractus ab aurâ,
n conspicuâ perculsus imagine Veri,
essit Patribus Cœlum, Solemque moveri,
Terram; at Soli comites Terræque, Planetas
ibuit: bonus ille quidem explorator Olympi;

Seu purus liquor est, in quo passim
Ut soles totidem, propriisque inst
Non minùs omnipotens Numen sp
Cujus inexhaustas æquet Sapientia
A quo facta semel, semper Natura
Sed quia cogit amor Veri, senten
Me rapit illa tamen, quæ per se
Ac mihi divinam præstantiùs expl

Altera, nam fateor, soliti
Esse utcumque potest; nec fallet c
Qui duce Niligenâ numeret: præ
Exitus, Eclipses Lunæ Solisque r
Et pariter current Idus, pariterq

At licet ad Terram quod pert
Expediat, quia nempe eadem se n

:, nequaquam ut sunt, sed ut esse videntur.
picyclorum ambages, tot vincula miris
a modis, tot multiplices Mæandros
deo sphæris errantibus æthere in alto
i Terram circum, se protinus offert
species Labyrinthi, Dædalus auctor
ier mille vias intexuit arte magistrâ.
x præterea motûs excusset euntes
retrogrado alternis, stantesque Planetas?
confusâ totius imagine Mundi,
iæ stomachum Regi commovit Ibero,
uî liquisse chaos vestigia credas.
non est opus hoc; via scilicet olli
x & constans, tenor immutabilis, unus.
est Naturæ concors, perque omnia gressu
i felix, nostri doctrina Poloni:
a exornatam tibi nunc ostendere conor,
:ri specimen, ceu Numinis argumentum.

A M longè latèque patet sine limite noto
is hic; Astrorum locus, in quo Fixa morantur
eant sphæras alienæ lucis egentes,
Sol propriam tenet inter millia sedem,
materies, tenuis, liquidissima totum
t, ubique sui similis, qui dicitur æther.
orbis terrarum in plurima Regna secatur,
titur idem Provincia plurima Regnum;
vorticibus compago hæc maxima constat
neris, alios in se multoque minores
plexis. Omnes in centro, vel prope centrum
is habent aliquod medium, molemque rotundam.
sis quæ vorticibus sedet intima moles,

gitur interdum [illegible] luminis inde [illegible]
bsidiumque petit sibi luminis inde [illegible]
aximus at vortex, unus qui continet omnes [illegible]
ossidet in medio, sua ceu præcordia, [illegible]
gniferum, certâ nunquam à statione [illegible]
Axem sed proprium circa vertigine gyrans [illegible]
Perpetuâ, quâ corripitur circumfluus æther [illegible]
Cætera compositos innantia corpora [illegible]
Concipiunt, sparsimque legunt ex ordine [illegible]
Vi propriâ splendent ergò, quæ fixa vocamus [illegible]
Sidera; dumque suos agitant de more [illegible]
Attamen in medio perstantia vortice [illegible]
Tales in Cœlo Canis & Lyra, Pegasus, Argo [illegible]
Tales in Cœlo Canis & Lyra, Pegasus, Arcturus, Orion [illegible]
Pleïadumque chorus; tales Arcturus [illegible]
Pleïadumque chorus; explicat æthere soles [illegible]
Et quot cæruleo nox explicat [illegible]

QUAMVIS illorum nequeat spectans [illegible]
Visus, & immensam celet distantia molem [illegible]
[illegible] tamen, ut formam cœli conspexit [illegible]
[illegible] talemque [illegible]

ximus in centro : vastum & mirabile corpus ,
od decies centum Terrarum millia , molem
bene scrutaris , complectitur , ac diametro
mprendit pariter centum Terræ diametros.
:uat hìc ergò Sol igneus , inque loco stans
titur assiduè proprio super axe diebus
inque & viginti , peragitque iteratque laborem.
:eus ut turbo , pueri quem fortè flagellant
stimulant plagis , puncto stat rectus in uno ,
n celer ac tacitus multos in se exigit orbes.

N T E R se formâ similes , non mole Planetæ ,
os ea vis agitat commoto flumine mersos ,
petuò Solem circumdant more clientûm ,
:umeuntque procul , variis tamen intervallis.
egnatori cùm vorticis , inter eundum ,
ertant partes convexi corporis omnes ;
is ut exactus revoluto est corpore , totum
aufere diem ; perfecto denique toto
:uitu , spatium claudunt remeabilis anni.

I C minimus properat , quo nobile ducitur agmen ,
curius : propior Soli non cernitur alter.
: hunc luciferæ Veneris nitidissima Cœlo
la meat : sequitur Lunâ cum suppare Tellus.
ic Mars sanguineâ ferrugine subruber : olli
idum deprensi comites , at fortè minores
um qui noscantur. Vivâ tum luce refulgens
piter & magnus , cui Lunæ quatuor adsunt ,
ciliare jubar : nam crebris noctibus umbras
ninuunt supplentque diem. Custodia major
lita Saturno , qui vorticis incolit oras

Quæ transvertit ge...
Quæ transvertit provisum ea ...
Tantis longinquæ propè deficientia Solis
Subsidiis ; etenim propè deficientia Solis ... sæpe
Lumina multiplici replicant augentque repe
Qualis decrepitâ confectus penè senectâ
Stipatur natis genitor numeroque nepote
Cogitur is baculo corpus fulcire labascens ;
Appositique juvare oculos munimine vitri
Et dextrâ trepidantem alienâ attollere de

Dum reliquos inter communi lege P
Imus, & emissæ Phœbi radiantis ad ig
Volvimur, en aliâ, dum nox est ; parte
Haud multùm vario currentia corpora
Sed quem describunt ovatum motibu
Nobis obliquè cernentibus inclinatu
Et quasi sub facie suâ apparere necess
Quam speciem referunt florentes la
Quam speciem conspecta procul, seu fo
Si quando ... ultrà citráque v

›ofiti ; mox defidiâ ceſſare videntur
}uadraturis , & anhelos ſiſtere curſus.
re, quidem abſimili , ſed eâdem fraude Venuſque
rcuriuſque oculis ſpectantûm illudere gaudent.
: ſpecies Tellus , dum circuit , addit utriſque.
: etenim medium Solem interioribus ambit
dior ; at curſu prævertitur exteriores.
i fortè lacûs per littora curva rotundi
us eat ſonipes , unoque tenore feratur ,
ongè poſitum , gyro ſi pergis eodem
ıior aut citior , mendax deludet imago.
›d ſi Sole ſedens , quod centrum immobile motûs
ıivagi , circumſpectes volitare Planetas ,
:etro nullum , nullum conſiſtere credas.

ıм quid ais , Quinti ? Nonne hæc prænuncia Veri
pida ſimplicitas ? Nonne hæc ſententia Suadæ
ı , compertis tam clarè conſona rebus ,
›rtos flexus Ptolemæi & ſomnia vincit
·icata , quibus neque lex , neque cauſa videtur ?
tamen hæc non eſſe ſatis ; mihi majus in illum
›ur adhuc ſupereſt , & ineluctabile pondus
;umentorum , quæ rem intellecta ſecabunt.

}u ı portentoſâ Cœli vertigine raptum
nper ad occiduas Mundi procedere partes
ebum arbitrantur , lux à quo defluit omnis ;
rum ingens oculis potiùs quàm mente ſecuti ,
niti proprio tamen in contraria motu ,
liquâque viâ ſub Olympi fornice vaſto ,
ud animadvertunt procul à ratione vagari ;
i quod fruſtra genus impoſuere laboris.

Tanto præterea motu circumdata ...
Non etiam super axe suo conversa rotetur?
Nam vel, ut in solidis, motus decrescit eund
Ad centrum; vel, ut in liquidis, cùm tendit
Si prius; extemplo Tellus versatilis iret,
Mole quidem Cœli minùs acriter, attamen i
Axe super proprio, quanquam statione rete
More rotæ; faciem Cœli aspiceremus cander
Semper; ubique dies aut nox æterna maner
Quòd si posterius; foret infinita movendæ
Vis Terræ; Cœlumque & sidera fulguris inf
Effugerent oculos; noctesque diesque redire
Horæ momento: veluti confusa videntur
Littora cum pelago, rapidè si vertat in or
Navigium Boreas, aut cæcus in æquore v

Nec satis est. Solem tantâ vertigine C
Correptum, quæ vis & ab Æquatore vagari
... vehemens, & versùs utrumque

quam lapidis facies offensa retorquet ;
sim cursum deperderet atque gradatim ,
r eò tendens quò primùm tendere cœpit ,
eum premeret tandem sopor atque veternus.
rhibent vulgò cœli decrescere motum ,
agis ad fines magni protenditur axis.

c novus illorum subitò se detegit error.
ol in Tropicis currens , ut currere dicunt ,
cœlesti procul Æquatore recessit ,
longè distare potest ; sub fornice multùm
to jam curvat iter , motuque minori
r , & gyrum spatio breviore coarctat.
gò cursum reprimit , sed causa morandi
st ; aut passu graditur si semper eodem ,
olito brevius nycthemeron ut sit , oportet.
i fortè velint teretis per concava Cœli
Solis iter speciem informare cylindri
pico in Tropicum , falluntur ; nec sibi constant.
œli motus , cui Sol parere jubetur ,
cus est. An-non , simul ipse sit incola Capri ,
ior apparet ? Facit hoc vicinia Terræ.
am statuant , minor apparere profectò
t , quia tum à Terrâ distantior esset.

c accedit , utì quot Cœlo Sidera toto
icant , & in occasum migrare putantur
oque die , perpaulum quolibet anno
i , retroque trahi spectentur in ortum.
ecus , ac si quis prono delatus ab Istro
et remis adversum vincere flumen :)
e moras tenues conatibus ille phaselo

Diſcreti verò poſthac, iterumque propinqui:
Perficiunt ita diſſimilem pro munere curſum
Quiſque ſuo. Demum tranſactis menſibus anni
Sol redit ad Cœli punctum fuit unde profectus
Obſerva, Stellam invenies à Sole relictam
Non procul, aſt uno diſtantem pene minuto.
Arietis ætherii ſic olim è cornibus unum
Viderat Hipparchus magni ſpeculator Olympi;
Hìc ubi conveniunt Æquator & orbita Solis.
Hoc ideo ſidus pro limine Veris amœni
Conſtituere patres; nunc ſe promovit Eoum
In latus, occiduo ſenſim ſenſimque relicto:
Ac propè Zodiaci duodenâ parte recedens,
Invaſit ſedem Tauri, pepulitque Gemellos
Taurus, & in Cancrum ſe produxere Gemelli
Præteritis adeò ſæclis ſimul omnia Signa
Mutavere locum, & mutabunt uſquè futuris.

[illegible] aſt Ecliptica ſola vid

ındi vertex, nec erit tranantibus æquor
ſque viæ ſignum immutabile nautis.
um tredecim bis millia tota neceſſe eſt
Te priùs, repetant quàm Sidera ſedem,
ɾuſque ſitus toti reddatur Olympo.
ıs in integrum tunc omnis reſtituet ſe.
rei quænam eſt? Veterum hanc Sententia pandat.

ᴍ ò, vel Stellas circumfert mobile cœlum
tes, veluti fixos in fornice clavos,
e compedibus fatearis nare ſolutas.
tes ferri ſi dixeris, ergò remotis
nerem Stellis Solem hunc adamantina cœlo
ligant, rutilo ceu gemma includitur auro.
oque, ais, ſolido ſuſpenſus in orbe rotatur,
conſtrictos torquet teſtudo Planetas;
n Terram obeunt, immotis nexibus hærent
rius proprio, proprio Venus in cryſtallo,
Telluri vicinior, altera Soli.
itur Solem ſupra quandoque feruntur
riuſque, Venuſque? Et quâ vi denique poſſunt
ere iter, Solemque effractis vincere regnis?
t immenſæ ſolida hæc laquearia molis,
yſtalla, levi, vitrum ceu futile, flatu
n diſſiluere; ergò non ullus euntes
habet Stellas: quòd ſi des ire ſolutas,
ıagis expedies nodum, pejoribus imò
itus laqueis. Motu nam cuncta diurno
tempus idem ſpatiis inſumere conſtat
diverſis: viden', ut Cynoſura moratur
mdem in parvo languens, quo circuit axem
num gyro, quantùm illa celerrima turba,

Ut lentè , ſic aſſiduè detorquet [illegible] ,
Ipſam , alias inter , Cynoſuram adduxerit illuc
Motus ubi citior , quia grandior orbis arandus
Dic age , quæ virtus addet nova protinus alas
Huic aſtro ? Vel quæ creſcentem in ſæcula mo
Inque dies adeò moderabitur , ut nihil ultrà
Quàm par eſt currat , nihil & minùs ; ac ſuus
Et ſua ſervetur Stellis diſtantia cunctis ?
Sed quando , ſimili revoluto tempore , tandem
Hoc erit , antiquas repetant ut ſidera ſedes ,
Et Cynoſura Polum , torpens velut antè , revi
Quæ tunc illam adeò compeſcet plumbea virt
Perque gradus motum poterit frenare diurnu
Illius in reditu , minimus ne intercidat error
Atque ita ſidereas omnes , & quâlibet horâ ,
Ceu filo , ad nutum regere & variare chorea
Ut ſpatiis tam diſparibus , verumtamen uno
Tempore complendis , curſûs momenta coa

O R A quæ cœlo circumvolvuntur in orbem,
ùs à centro diſtant, velociùs ire,
ùs verò, quo plus ſunt diſſita, conſtat.
noris habent comites Jovis & Saturni.
gè poſiti, & longos & tempore longo
peragunt; breviores tempore parvo,
è nant. Primus legem detexit in aſtris,
que auſus crebris obtutibus artem
, hanc nobis Keplerus tradidit auctor.
vis explorans in quadrijugo famulatu,
inventâ Saturni nuper in aulâ,
n! omnino reperit Caſſinus eamdem.
oſſe voles comitum loca certa duorum,
o cœli ſpatio ſit uterque remotus
i à centro, ſeu corpore principis aſtri,
n quadres revoluti tempora curſûs;
rro inter ſe rationem tempora ſervant
, hanc cubefacta etiam diſtantia ſervat.

ò, ſi veterum veſtigia trita ſequère,
in centro poſitâ, circumire jubebis
e & Lunam & cunctos cum Sole Planetas,
n immenſi molem exagitabis Olympi;
ſic diverſa regas, ut proxima Terræ
o citiùs quàm ſejunctiſſima gyrum
t: id enim Kepleri regula poſcit.
una ſuo perfuncta eſt circiter horis
& viginti; porro, quàm Luna propè abſit,
ſcis: Phœbo interea, qui volvitur ultrà
cul, ut Lunæ velari corpore poſſit
um prægrandis, viginti & quatuor horæ
t; *igitur* communi à lege recedit.

H v

NUNC videamus, utrùm sed
Cùm datur, & reliquis sociatur
Motus ad hanc omnis sese conc
Mercurius primò, qui Solem pr
Tres in circuitu menses, Venus
Tempora si quadres, minus in
Et semel & ter bis, non nil super
Si spatia interjecta cubes ab utro
Ad Solem, ut toties minus in m
Sive, ut luciferæ Veneris distant
Contineat semel & ter bis cubefa
Nunc cubica è septem prodeat
Dat ferme duo. Sic paulum reper
Quin duplo magis à Phœbo Ven
Quàm sidus leve Mercurii persæpe

Vix minùs à nobis, quàm nos à Sole, patebit.
Tum rescire cupis, quæ sit Jovis orbita magni,
Quantaque? Bissenis tantum percurritur annis.
Hinc superat Martis tria Juppiter intervalla.
Postremò cùm sex ægre Saturnus eundo
Lustra terat, manet ultra omnes à corpore Solis
Divisus, radiumque Jovis duplicare videtur,
Nec tamen omnino. Sed clarè ut singula cernas,
En cujusque tibi distantia nota Planetæ.
Mercurius distet spatiis à Sole duobus;
His duo sunt Veneri propè, quinque ipsissima Terræ;
Mars octo, sex & viginti Juppiter ingens,
Et quinquaginta demum Saturnus habebit.

ADMIRANDA quidem cœlestis regula motûs:
t mirabilior, quòd ab uno turbine Solis
ncta simul, variisque modis abrepta ferantur.
mque rei facilem paucis intellige causam.
rpora sæpe vides solida & compacta rotari:
s, quia sunt radii stabiles unâque ligati,
tima pars agitur citiùs, quàm proxima centro;
andoquidem longè majores cogitur uno
mporis in spatio cursans absolvere gyros:
d mos in fluidis & lex contraria regnat,
òd partes habeant laxas vinclisque carentes,
que ita disjungi faciles, & ab axe solutas.
tus enim à centro non vi promanat eâdem
petus, extremam neque pervenit omnis ad oram,
d minor atque minor sensim decrescit eundo.
lapide injecto si fortè exciveris orbes
stagnante lacu, videas languescere paulum
tremos; quia vis latè dispersa fatiscit:

Id motus omnes, id clarè pondera mc
Quæ propriâ verò centrum vertigine ci
Etsi diversâ videantur lege moveri,
Haud minùs hanc normam servant ac
Est in se; huc tendunt semper, nec t
Momentum est, quin id conentur, tr
Ut se summoveant à centro & origine
Ac per tangentem: quia tangens line
Incœpta est, & avent, quâ cœptum e
Et verò hàc fugiunt ubi nil fugientib
Sed quia vi quâdam oppositâ regerun
Unde abeunt, impulsa simul, pariter
Motibus è geminis medius conflatur,
Participans; rectæque loco describer
Coguntur, centrumque suo circumda
At nos in curvis aliud nihil esse vide
Præter rectarum infinita exordia, se
Obliquè posita, & semper tentata, r

ɔi centrifugæ diſtant ab origine vires
ùs, ac per eas qui circumſcribitur orbis
ior evadit, tum linea curva gradatim
ſtam accedit propiùs; langueſcere tandem
unt, ac debilior fit niſus in illis;
jam laxatæ ſpatio majore fruantur.
ſecus intorti chalybis cùm lamina primùm
:uit ſe ſe, vim magnam ex parte remittit;
clauſtra minùs, nec jam conamine tanto
npens, thecæ latera imbecillior urget.
materies noſtrum diffuſa per Orbem
:œli pars eſt, implens Solaria regna,
ıe perpetuo flammantis volvitur aſtri:
nen ut motûs, cùm ſit liquidiſſima, tantum
iat, quantum remanet vicina moventi;
m deperdat, quantum removetur ab illo,
tos regni fines diſtracta pererrat.
ılures in particulas vis tota moventis
itur, tanto ſimul imminuatur oportet.
ıs inde fluit regio Saturnia magni
:is, atque viæ quintuplo ſegniùs inſtat,
quæ Mercurium defert amplexa volantem.

ı a ſi Materies tanto fugit incita motu
ɔropior centro eſt, in centro turbinis ipſo
ı rapidè properat! Magno eruptura tumultu,
:is objecti contrà niſi ſepta reſiſtant:
repercuſſus liquor, atque coërcitus intra
a, conflictu valido miſcetur & errat
n efferveſcens, antroque exæſtuat imo.
x innumeris etiam ſubſultibus ipſe
ıtitur, fluidumque ferit quo cingitur extrà:

Vertendo traxisse moram, veloci
Munere functurum, ni sisteret in
Signa rei sunt certa levi quæ teg
Informes maculæ percurrunt atqu
Scilicet hunc fumum liquefacti m
Exsudat Sol ignivomus fuliginis
Hærentis; quæ pòst mutatâ sæpe
Crescens, decrescens, solet evan

Centrifugis dixi in Mundo c
Viribus oppositas; verè. Nam vor
Quem Sol usque ciet volvens, ext
Vorticibus variis, quibus ille est
Hi Solemque suum & sua cùm vag
Turbine perpetuo, ac simili ratior
Propulsantque alios, propulsantur

Illa volubilibus raptari mersa fluentis,
Ac circum rutilos Phœbei sideris ignes
Turmatim properare & eâdem currere, quâ Sol
Induperator iter propriâ vertigine signat,
Occasum semper fugiens ut vergat in ortum;
Hoc tibi jam notum & certâ ratione probatum est.
Quinetiam impetui cur sic respondeat omnis
Illorum inter se distantia, nullus, opinor,
Ignoras. Neque quod superest aperire molestum.
Scire cupis variè cur sic à Sole recedant;
Cur etiam præter communem in vortice magno
Circuitum quo cuique suus describitur annus,
Turbine privato qui certis conficit horis
Noctes atque dies, proprio super axe rotentur:
Expediam. Causa est eadem quam diximus antè.

NAM vis illa potens, quæ primùm à Sole profecta
'otum agitat fluidum, fundæque imitata vigorem,
Ethera circumfusum ad vorticis ultima vibrat,
)uodcunque offendit condensum ac mole resistens,
mpetit, atque elata suprà violenter ad imum
ræcipitat centrum: quin Phœbo denique mergi
:ogeret, impulsu momenta in singula adaucto,
Ut solet in casu gravium, fierique necesse est)
ii radiorum acies fervens ac vivida contrà
ibraret, quæ dimidium complexa Planetam,
ustinet illabens constanti robore pondus.
)ppositis igitur, vi colluctantibus æquâ
íotibus, inde potest neutri concedere corpus:
'it mora, fit requies; & eo consistere debet
'squè loco, fines ac centrum vorticis inter,
)uo *semper vires æquatæ*, & pugna perennis;

Diverſum idcirco pro mole ſuperfici
Suſcipiunt à particulis ferientibus ict
Et magis atque minùs parte ex utrâqu
Haud ſecus ac tubulis ubi fons deduct
Proſilit, & ſuavi ſe murmure tollit in
Mollem erumpenti Sphæram ſi objece
Contrahit, illa manet liquidâ ſuſpenſ
Altiùs inferiúſve quidem, prout ipſa
Sic tamen, ut tremulo nonnil agitat
Fluctuet, ac varios uno det tempore
Ergò patet Sphæræ grandes cur Solis
Communi non æqua per intervalla re
Atque aliæ ſuprema colant, aliæ infi
Quædam intermediæ fluitent in gurg
Omnes aſſiduè veſtigia trita revolvan
Curriculiſque ſuis haud unquam exce

rgitur, exſurgit crebrò, reciditque reditque,
nec eat, propriâ ſine vi, permiſſa fluento:
etiam ad Solem, cùm prævalet altera virtus,
cedunt æquo propiùs quandoque Planetæ;
:ro hæc illorum perihelia dicimus: & cùm
:era prævaluit, plus æquo à Sole recedunt;
que hæc illorum dicuntur aphelia. Quare
n prorſus medium Sol igneus occupat Orbem,
: vero in centro eſt: at quæ circùm orbita currit,
ipſis potiùs quàm circulus eſſe videtur.
autem quovis anno cujuſque Planetæ
tantur puncta hæc extremi à Sole receſsûs,
que aliquem progreſſum à vorticis impete ſumunt,
tandem ex illis omnino circulus extet
norum ſerie longâ perfectus & ingens,
rero cujus centro ſtat regia Solis.

[o c etiam his addam; confert ad pondera multum,
quo cuncta natant fluidi natura liquoris.
entatur aquis etenim, non aëre lignum;
uæ mercurius portat, ſorbentur ab undis.
eries igitur vehementi concita motu
procul à centro, facta hinc ſubtilior, impar
: oneri ſecum geſtando fortè futura eſt;
d facilè illa feret, quæ centro diſſita cùm ſit
guidior, jam deſidiâ ſit craſſior ipsâ.
e quòd ex illo, cœpit quo tempore Solis
ns aula rapi circùm, acquiſivit & ipſa
trifugi quiddam, quod cum vectore liquenti
nat; & in cauſis motûs & in ordine certo
ſervatur, habet partem, me judice, magnam.

Stare Planetarum loca, difcern

Tu mihi nunc, præclara nov
Tu mihi cœleftes animos infun
Uranie tu vera: tuas dum profe
Et fuccenfus amore tuî raptufq
Ultima fiderei motûs arcana re
Duc igitur qui Te tua per vefti
Ne fpatio immenfo vagus aut ir

Sunt duo materiæ tanquam
Ducentifque globum. Superis q
Uberior fanè, quia ma orem o
Sed properat lentè: minor eft
Copia, quandoquidem breviore
Sed fuga vividior. Prius hæc m

gnior infernis, partes lambentibus imas
bjicit illa moram, & posticâ parte resistit.
c veluti magnis ubi molibus agger, aquarum
ntercludit iter, gemit amnis, & agmine fluctus
gglomerant se se cumulatim; culmina donec
rdua transiliunt, & largo flumine inundant:
ncurrit sic materies effusa natantem
n scopulum, quatiens à tergo quidquid in altum
rominet. At quoniam densum pervadere corpus
aud potis est, neque segnitiem accelerare morantis;
antùm reprimitur, quanto ipsa citatior illo est.
on habet ut refluat, cùm posteriore prematur:
ec subterfugio locus est; inhibetur ab illo
lumine quod semper velociùs alluit infrà;
uin & centrifugæ vires à Sole repellunt:
ogitur in superas ergò conscendere partes,
enior est ubi materiæ progressus euntis,
uam concedentem facili conamine vincit.
ic valido appulsu molem amplexata rotundam
esuper, adradens ferit, inclinatque cacumen.
ujus descensu liquor interceptus ad ima
nditur, impellitque globum, subtusque movendo
igit infernas partes. Ea causa vicissim
midio dat dimidium succedere semper.

VINCITUR idcirco superi ubertate fluenti
nferius, quanquam citiori vincere motu
sse videbatur, totamque invertere Terram
mper ad occasum, sinerent obstantia. Verùm
on ita concedit, quin vires explicet omnes.
quia ter novies millenâ parte (parum deest)
ciùs *incurrit*, momen Telluris in ortum

Desertum putat, quamvis dei

Tertius hic motus gen
Debuit, ut constans Terræ po
In fluido, vi cujus eunt annu
Nempe aliud cùm sit centrum
Terreno molisque aliud, pars
Quæ gravior, pars quæ levior
Motum dividerent: ex uno fin
Majorem ex alio conum descr
Ergò, quod nimium superest,
Temperat exæquans motus, &
Is cùm Æquatorem, quo Eclip
Ut dictum est, gradibus prop
Ad perpendiculum scindat; fi
Sexaginta & sex gradibus prop
Perpetuus, quocunque modo f

[redacted]

promtum eſt, Newtoni induſtria quamvis
t) fluidam craſſis obſiſtere molem
bus; motum hinc minui, tandemque futurum
at. Verum hoc eſſet, ſi torpida moles
et fluidi; aut adverſo concita motu
retur contrà venientibus aſtris:
o alterutrum dicat. Fluit incitus æther,
ıæræ currunt; ſimul uno more feruntur
Solis, pulſuque moventur eodem.
eſt, æther ſphæris ut mole reſiſtat.
ɔræterea tranſverſos ire Cometas
per medium, neque concordare Planetis.

: via, nec regio nobis bene nota Cometæ,
ndeſtino motu cæcoque rotatur.
ìs magni quem ſignat in æthere, partem
:imus parvam, quoties pervenerit illuc
rri poſſunt oculi, & diſtinguere lumen
ım, ſeu cauda illum, ſeu crinis honeſtat;
:, ſeu rectè, ſeu tranſverſim obvius ille eſt.
ıdum primò, qui ſit, quem cernimus arcum;
ıamque poteſt etiam directa videri,
:rè ſit curva, & Solem cingere pergat:
os & retrogrados quandoque Planetas
:re priùs monui. Si nempe Cometis
Saturnum locus eſt, tam diſſita Soli
runt ſpatia atque globo tam diſſita noſtro,
ıa ut illorum perihelia ſint perigæis,
cilè in noſtro poſſint occurrere plano.
:m deſcribunt noſtris aſpectibus arcum
uem (quidquid ſupereſt nam cærula condunt)
:ctum, aut recti ſimilem perſæpe putamus,

Unde Cometa poteſt cu
Etſi perrarò ſe prodens unus
Aufugienſque brevi , diſpar
Quid ? Si dixerimus peregri
Alterius patriæ cives , aulæq
Finitimæ , ſeu præcipuos , ſ
Atque ibi Saturnos , ubi Siri
Tum nil miremur , quòd no
Tranſverſi ſubeant nonnunqu
Partim delibent , & concurre
Motibus oppoſitis , communi

In liquido certum eſt igitu
Et revoluta rapi fluidi torren
Propterea toto quæ ſunt craſſi
Errantes inter Stellas , fluvio
Opponunt faciem vaſtam & vi
Ociùs hæc aliis multo ſuſdeque
Cernuntur

men undenas, teftis fi admittitur Huygens,
e dum proprio torquetur, computat horas.
er inferior, fed nulli mole fecundus,
ciis annum figno cunctatur in uno :
er axe tamen denis convolvitur horis.
aulo Terrâ minor eft, Venus inclyta major;
adimit Venus è noftris, Mars adjicit unam.
eris, fateor, dubitant vertigine, verùm
magis arridet fententia. Quòd fi
ium rutilo degentem in lumine Solis
ctari perfæpe diuque liceret,
ubiè longo præ cunctis tempore motum
videretur (fortaffe videbitur olim)
re; errantûm fiquidem tenuiffimus ille eft,
em parvam cœleftibus objicit undis.

TIBUS inde dies planum eft noctefque diebus
fubftitui certo, alternifque reverti.
cies convexa globi dum vertitur, omnes
d Solem diftincto tempore partes
as aliæ obverfæ fiftuntur, ituræ
m in tenebras; & quæ modò tecta latebat,
erum liquido radiorum proluit auro.
brâ egreditur, cùm prima crepufcula fenfim,
um albefcens, & pallida fidera cernit,
tem Auroram pofthac, rofeofque colores,
rum Phœbi limbum, quem credit oriri,
tem rutilam, vultum dehinc afpicit omnem;
unde jubar, matutinofque tepores
Hinc etiam atque etiam defcendere pergens,
pendiculum magis accedentia tela
is occurfu recipit, punctumque diei

Assurgens ; tandemque suis

Turbine sic proprio n
Haud secus ac sumptis exer
Quem tuba præmonuit , lon
Protinus ingreditur campo l
Procedunt equitum turmæ ,
Ordinibus certis ; studet un
Ac ducis attenti nemo se ob
Ille recognoscit cunctos , oc
Stans in equo , visus redit i
Sol igitur varios tali ratione
E centro , variasque plagas
Tellurem inter eos , quæ turl
Temporis absumit viginti &
Leucarumque novem gyrand

Cur autem æstivo tam lo

[redacted]

rosa. Ignosce priùs non dicta canenti.

EA quæ partes Tellurem scindit in æquas
trumque Polum, motûs est norma diurni,
globus hic sequitur proprio super axe volutans,
a plano si se se Eclipticus orbis
t, (hunc peragrat via scilicet annua Terræ)
ox atque dies nullò discrimine tempus
ent : ardor fieret sub Sole perennis ;
m propiora polis loca frigus haberet ;
ubi nunc positu regnat mitissima cœli
ies, illic florerent Veris amœni
semper, tamen æstu & messe carentes.
ut se meliùs cunctas genitabilis ardor
ret in partes alternâ luce fovendas,
hyberna quies æstivi damna laboris
a effœtas repararent otia vires,
obliquè gradibus propè bis duodenis
lo poni Terræ versatilis axis ;
psâ positum semper, quócunque movetur,
parallelum sibimet perstare videmus.

ravitatis idem centrum molisque fuisset,
æc vitari poterant incommoda pacto.
ret æquator, quò nunc Eclipticus ipse
is ; Zonam spectarent ætheris unam,
lium Solem productus uterque secarent.
ique loco tempestas unica semper,
sque vices & par mora lucis & umbræ.
e fieret, sic Tellus debuit esse
is omnino variis contexta, liquentes
is ut sepositæ, ceu conspicis, essent.

Cum duplici Terræ motu ve
Nox media : undecimus jam
Apriles. Capiti impendens ı
Sol mihi ſub pedibus velatu
Ad dextram polus eſt major
Alter habet lævam , atque il
Metior hæc oculis tacitus , c
Aſpiciens , cerno quos inter
Æquator Terræ atque Eclipt
Nam quot habet Tellus , tot
lum ,
Et magni exiguis reſponden
Tum quærens quonam in pu
Circulus (in punctis etenim
Atque ſibi planè oppoſitis u
Invenio punctum hoc in qu
Temporis atque loci verè n
Ac veluti bivium ; cui quo

rpendiculum, atque polis distantibus æquè
ır lumen Sol æquâ lance duobus.
si fortè plagam alterutro sub cardine Mundi
:res, tibi Sol parte appareret ab illâ
ıs horizonti : quin talem sex quater horis,
; in occasu vel in ortu est, esse videres,
entemque solum rutilâ circumire coronâ.

c e autem, dum Terra die convertitur illo,
rente natans, quò fert Eclipticus orbis,
editur quiddam ; pars sexagesima quinta est
tercentum spatii quod perficit anno.
mari medio rapiunt vada sæpe carinam,
cuntque viâ, quamvis in vela faventes
rent Zephyri, neque declinare putetur ;
ıs erroris nautas in ponte quietos
ttit ventisque frui cœloque sereno,
merat, quæ non explevit millia rector :
os postera lux nodum transcendere cernit,
imusque viam, quæ planum Solis in ipsum
dducebat confectâ parte diei.
Solem incipimus paulisper habere sinistrum.
Æquator enim, sed circulus Æquatori
mus ad lævam, per planum Solis ubi lux
dia est, transit ; tum tertius ; inde sequentes.
ıue rotæ similis pergat decurrere Tellus
uum servante situm, magis ac magis illo
ahimur bivio, quo Sol in vertice nobis
ridebatur. Lævâ decrescere noctes,
citò percipiunt Solem, tardéque relinquunt :
ri dextrâ, nam tardè cernitur illis,
itò præripitur. Lux major & acrior illic,

TRES adeò menſes alieno turb
Dum propriâ rapitur vertigine, c
Jam novies denis unoque diebus &
Ferme viginti, Tropicorum circul
Æquatore minor, placuit quem di
Quando ſuî ſimilem cœlo deſignat
Appulit ad Solem. Tractu quicum
Ille die mediâ ſupra caput aſpicit
Hâc tranſibit enim per planum
Jam de corporibus nulla eſt, de n
Quæ cadat umbra ſolo: quapropt
Integra tunc puteis lux affulgere
Hoc eſt ſolſtitium, quo Ver fugi
Ille dies toto radiat longiſſimus a
Lævâ parte globi geminas quæ
Solis enim plano cùm proxima ſi
Circulus ad Boream ſic attenuet
Deſinat in punctum, radiis imm

que dies hìc progrediens accrevit & æstus,
x illic frigusque. Polum sex mensibus umbræ,
ligoque tenent; cis autem infirma brevisque
x oritur, vix nata perit; longissima nox est
mibus, & Tropico, quàm possit maxima, Capri.
;ò solstitium Brumæ est regionibus illis.

Nos autem positi tractu Æquatoris in ipso,
lvimur assiduâ Terræ vertigine rapti.
tera lux venit, & ferimur cum vortice magno.
irta viæ nostro pars est exhausta rotatu.
stitialis apex ille est: procedere nobis
s alios igitur menses, punctumque priori
ɔositum, soles quod rursum noctibus æquat,
igere nunc opus est. Semper sibi constat eundo,
ivæque tenax positura volvitur axis.
ane vides teretis quæ sit natura figuræ,
ta inclinato dum sic percurritur axe?
is ut à plano discesserat antè gradatim
uator Terræ, sic sensim redditur illi,
que dies propiùs, serie vertiginis unâ,
ɔcessuque globi. A Tropicó jam circulus omnis
Solem remeat, qui singula puncta vicissim
tinet, atque die mediâ superimminet illis.
cta dies ubicunque fuit, decrescere jam tum
cipit, augeri deinceps, ubicunque locorum
eperat imminui. Boreæ pars omnis ab æstu
itur; at glacie riget omnis terra sub austro:
ɔnec eò fuerit repetito turbine vectus
quator, punctum ut, trajecto corpore Solis,
spiciat, quod jam sex mensibus antè tenebat.
ic *vix appulit*, en iterum nox æqua diei:

Dimidium exegi. Nunc inferio
Viſere curriculi, Terrâ vectan
Sed quia perpetuò manet imm
Cuncta ex adverſo, quæ ſunt a
Scilicet à Solis rurſum diſcede
Cogitur Æquator noſter, dext
Quem ſex continuos menſes à
Viderat; hunc totidem à dextr
Ecce dies noctesque, ſimul rep
Commutantur ubique vices; d
Æquatore minor, ſolitâ vertig
Progrediente globo gyros agit;
Sub perpendiculum Solis tranſ
Directos in ſe radios legit ordi
Quos tunc obliquos recipit par
Sed rurſum ſpatio Terra eſt rev
Advenit huc tandem qui reſpici
Circulus, hunc Tropicum Capr

dens, axisque mero clinamine rectus
num redeat stantis non mobile Solis;
ctoque dies anno cum noctibus æquet,
remensurus cunctis vestigia sæclis.

r A minutatim sic exponenda putabam:
etuo ne, dum studui prolixior esse,
rus fuerim. Quæ dicere fusiùs ergò
boravi, forsan brevitate nitebunt.
mpe ut Solis plano non exeat unquam
hic Æquator, semperque Eclipticus orbis
rpendiculum Terræ transverberet axem:
us æqua dies nocti; sua cuique perennis
stas addicta loco. Variare cupido est?
inclinato; mutari plurima cernes:
as motum liquidi; tum plura videbis:
iido motum vertiginis; omnia fient.
lubitet reliquos eadem præstare Planetas?

P I U S in campis humiles cùm flumina ripas
rant, fossásque replent vallemque profundam,
ius hinc atque hinc vortex agitatur aquarum,
ruticum rami, segetes, abreptaque ligna,
n & pecudum rapidè torquentur in orbem
ra: sed quamvis illapsi gurgitis instar
at, & proprii servet divortia motûs,
amen ex illo capit omnem, ad eumque refertur,
m circumagens celeri rotat impete prædam.
llus, propriæ centrum vertiginis, etsi
iitur fluido totum delata per annum;
ioque hanc fluidi, quâ cingitur undique, partem
novet, volvique rotatu cogit eodem:

Ut

Materiæ nifus centrum fugie
Nifus, utì moles. Namque hæ
Vidimus, atque unâ cœleftia

Hòc igitur Tellus privato
Offendit, leucis propè centun
Diftantem. Sanè tum Luna fe
Tellurem dominam, citiúfque
Nam dum circumagitur, fpatiu
Majus habet, quantùm Telluri
Interdum Soli propior fit Lun
Scilicet exiguo cùm lumine co
Interdum femota magis, cùm
Nunc eat à latere, & lævâ dex
Cùm partim fplendet, partimq
Tum nos crefcentem, decrefcen

Hæc nos orbe fuo dum luft
Oftentat faciem

Lentiùs idcirco cernis procedere lumen
Per varios Lunæ tractus faciemque rotundam,
Et succedentes hærere diutius umbras,
Quàm si Telluris ritu versatilis esset.
Una dies illi quippe est & mensis & annus.
Nam dum viginti septemque octove diebus,
Omnia Zodiaci rapido pede signa pererrans,
Curriculum circa Tellurem absolvit, in illâ
Per medium mensem soles sine nocte videmus,
Per medium mensem solidas sine lumine noctes.

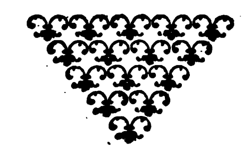
JAM VERÒ unde caret proprio sic turbine Luna?
Causa liquet. Pars est vix quinquagesima Terræ,
Si molem inspicias; nec tertia, si diametrum.
Haud igitur vasto regionem in vortice magnam
Occupat. Hinc motûs parvo discrimine currunt
Fluminis ætherii diversa volumina, quorum
Vi rapitur; pulsu vix ergò dispare, non est
Ut magis ex illâ, minùs ex hac parte prematur.
Perpaulum titubare potest, non sede moveri
Quam gravitas innata dedit: quapropter oportet
Mancipium Terræ Lunam decurrere cœlo;
Non secus ac cymbam velo remisque carentem,
Quamque gubernacli vis unica dirigit inter
Curvatas alvei ripas, fluctuque secundo
Leniter in gyrum sinuosus devehit amnis.

TALI circuitu bis in omni mense secatur
Area terreni cursûs: ubi trajicit illam
Luna celer, caput & caudam dixere Draconis.
Hi porro variant nodi, totiesque recedunt
Occasum versùs, quoties renovantur; euntque

Est ubi Sole procul, gemini t
Concordant motus aliquanto t
Innatat in pigrâ, quia summâ
Antevolat Tellus, ipsam post
Utpote quæ propior Soli, & m
Et cùm ex adverso prope Sole
Est ubi vis major liquidi, co
Tunc properat: quare nobis si
Retrorsum nodi; fieri quoque
Defectus varios Lunæ Solisque
Nam cùm Luna vagans terren
Planitiem, si tum directo trâm
Dividet à Terrâ, Terram obsc
Protinus amittit lumen, si div
Solis ab aspectu directo tramite
Altera in alterius tunc certò d
Propterea Solem non omni me
Deficere, aut Lunam spoliari l

ɔortentorum reddi mera possit imago.
:et Astronomos, & qui cœlestia quondam
'arunt oculis, & quos nova protulit ætas
emplatores, æterno nomine dignos
iuimus, quòd sint ausi signare figuram
ɔrum, & spatia, & moles variosque meatus.
:ausam supremam ipsis quæ tradidit astris
riem, formam atque situm, normamque movendi,
timo, ingrati, laudum fraudamus honore!
grave mentis opus chartâ describere Cœlum
'erras, duplicique globo diversa notare
ata, sidereumque rotis effingere motum:
otuit sine mente fabri consistere Mundus!
ɪdor! O miseræ vecors insania gentis!

ARGUMENTUM

LIBRI NONI.

JT præcipuas Naturæ partes in supremi Artificis testi-
inium vocatas absolvat , de iis quæ Terrâ Marique con-
ntur , differere sibi proponit. Hæc pars indicata tantùm
ereft : à v. 1. ad v. 26.

Sequitur totius operis conclusio , ubi præcipua quædam
lligit ; Atheorum objecta refellit , eosque ultimâ quasi
ressione profligat.

1°. *Naturam , nisi hoc nomine Deus intelligatur , rerum*
ficem esse non posse : Mundum à Mente supremâ factum :
constantiâ motuum cælestium , ex imbrium fluviorumque
nditate , ex tempestatum certis vicibus , ex ipsâ visione
ndit non à casu sed à Deo petendam esse mirabilem tam
tiplicis fabricæ industriam : à v. 26. ad v. 269.

Ut Veri sic Justi certam esse regulam mente nostrâ priorem,
ùs quàm in primo Libro probat ; nec Rationis magistram
Voluptatem , sed Naturam , hoc est Dei ipsius mentem ,
rebus omnibus & ut essent & ut moverentur dedit : à
269. ad v. 470.

1°. *Proponit ea quæ ab Atheis objici solent :* 1°. *Mun-*
n debere esse æternum. 2°. *Multa esse in Mundi opere*
ia. 3°. *Multa etiam in moribus, quæ Deum aut non sum-*
bonum , aut non summè potentem arguunt : à v. 470.
v. 551.

Respondet 1°. *Mundum per se non esse , sed à Deo crea-*
cùm voluit , ac se propter. 2°. *Mentis humanæ vitia ,*
n ab his incipit , non ex Deo , sed ex abusu libertatis
ri ; sublatâ peccandi libertate , futurum ut nec bene agere

à Religione naturali divertentem : A
debellat : ostendit esse aliquid infini
nostris, ex corporis & mentis affectibus
probat Deum esse, eumque nec M
omnibus mentibus conflatum esse. Q
ad revelatæ veritatis indagationem e
finem.

LIBER NONUS.

De Terrâ & Mari.

ɪ ʀɪᴜᴍ per iter, Quinti, at feliciùs ambo
ɪ placidum tranavimus æthera pennis.
Terras lustrare juvat Pelagusque profundum.
pectemus utì, scenâ quid agatur in illâ,
re actum annales referant ab origine rerum:
as hominum curas variosque tumultus;
nam Regum & populorum tristia bella;
ıs in medio congressas æquore classes,
ersásque rates, & tinctos sanguine fluctus;
tasve solo atque exhaustas civibus urbes;
lata imperia & Dominos servire coactos:
tionis, avaritiæ, & per secla furentis
iæ partus. Hæc dum sine more geruntur,
llunt animos: cùm præteriere, nihil sunt;
ınisque docent quantum insit rebus inane.
sum Heroës vani monumenta laboris,
pereunt ipsi, sæpe & mentita relinquunt:
posuere, volunt dum vincere secula, delet
ies; & vix cum nomine saxa superstant:
ıntque suis auctoribus ipsa cadendo
:a, & exeso corrupti marmore vultus.
immortalis quid tot mortalia curet!

ONCLUSIO

TIUS OPERIS.

Deest initium.

thesauros Pelagi, & tot ditia gazis
um vigili dum lampade lustras,
ntum felici hæc omnia cernis
u? credin' miracula tanta
ım? huic par erit illa labori?
ıid est? Aut illo nomine primam
ırum causam, Numenque supremum
iciens, intelligis; & Deus hic est:
as natam servire patique
ertis parentem legibus, orbam
filio, vi brutâ atque impete pulsam.
ın tanta queat prudentia cæco
ıgi, nullum cui cernere finem,
rias datur, aut intendere quidquam?

dem priùs edocui corpuscula quæque,
brevia, imminui in breviora potesse;
: alias in partes, atque ita semper,
gmenta queant: quia quodlibet horum
ositum est, minimoque minora tenentur,
subtilis erit pulvisculus, imò
ætheriam, aut aliquid subtilius aurâ
ui non partes infrâque suprâque,
istinctum inter dextram atque sinistram,
as, atque impenetrabile robur

Nec me animi fallit, vaſtâ in
Quid per multiplices valeant corpuſ
Seu quàm ſculptilibus ſint apta & ic
Ferramenta, rudes ut craſſo è marn
Excutiant; molleſque ſinus, projeć
Lintea, levorem carnis, ſpirantiaq
Mentitoſque animi motus in imagi
Sed, ni incocta focis priùs inſtrum
Nî gelido priùs exſtincta & durata l
Nî variis, prout uſus erat, donata
Cepiſſent rigidæ perfrictu cotis ac
Hæc neque docta manus duxiſſet r
Saxum ſtabat iners, hebes, indig
Sic & materies omnis, niſi regul
Mente ſedens operi invigilet pr
Et ſubigat partes agitans atque c
Judicio, turpis ſine formâ aut
... quam pedibus calcas, age

Hæc tibi Praxitelem conftans induftria vincit.
Arte laboratos intus nunc cerne Penates :
Quàm tersâ lucent veftita cubilia cruftâ !
Quàm vario radiant tinctu ! micat ignis & aurum ;
Purpureafque inter maculas diftinguitur Iris :
Hæc tibi pingendi folertia vincit Apellem.
Afpicis in tenui quantus labor ; ut neque fingi
Fortuitò poffint vilis miracula teftæ.
Sed qui nec potis eft concham procudere cafus ,
Num poterit vafti molem procudere Mundi ?

Præter enim quàm quòd nec funt corpufcula per fe
ateriæ ; per fe nec funt affecta figuris ;
c per fe avelli , per fe nec idonea jungi ,
ıt infinitum durare illæfa per ævum ;
per fe nullius habent primordia motûs ,
c vacuam fpatii regionem & inania regna :
ıæ fibi Fortunæ vates fundamina jecit
ugere ut poffet prudentem & fallere caufam ;
ctorem ex ipfo afpectu Natura fatetur.
ıandoquidem quæ funt , vel fic fuit effe neceffum ,
eter id omne quod eft alia ut res effe nequiret ,
l fieri poterant aliter. Si dixeris illud ;
gò in Materiâ fpecies fuit unica motûs ,
ıus item gradus , & partem proclivis in unam.
rùm his Materiæ ratio & natura repugnat ,
ıæ quocunque gradu partem eft proclivis in omnem ,
c magis hoc ritu per fe quàm mobilis illo ;
que infinitè potuit circumacta cieri.

Ergò aliter poterat , quàm fic : nec tu ipfe negabis.
ıdorum fiquidem pardorumque edita monftra.

In terris animal, quanquam ...
Sidera, sic factum ut lumen-fecer
Hæc igitur quare facies apparuit
Tantos ornatus referens tantum
Non chaos, atque rudis sine mor
Aut Casûs aut Mentis opus: nec
At Casum esse nihil, nostris pa
Quid superest? Nisi ut hæc Men
Et quæ magna cluent, & quæ p
Corporis ut fabricam nostri, sic
Papilionis, aquas propter dege
Quem natum videt una dies, v

LUNA nitet; nitidoque tan
Naturam; simul ignota & ma
Sit-ne globus Terræ similis ne
Planities pateat camporum, h
Interrupta mari, vel montibu
An montes habeant sylvas &

lucentem premere inter cornua discum.
e tam certo fiunt hæc omnia, Quinti,
ısci facilè ut possint, scriptisque notari;
diem, inque horam rata sit præsentia Lunæ,
iusque; rati quoque sint occasus & ortus,
risque gradus, necnon remeabilis umbræ.

ɪc omnes referunt oculis spectacula menses.
m at quæ sit ratio & solertia, omittis
ari; quoniam doctrinæ vicit amatæ
bra, ex animo meditandi talia curam
tulit, & Casu regimen concredidit uni.
ɔbus ille tamen nostro servire paratus,
minor, aut major quàm nunc est fortè fuisset;
ıgis elatus cœlo, terrisve propinquus;
l juvat, officeret: fidus nec jam ille Satelles,
.s at usquè sequax iret, vel inutile pondus.
propior majorve: nimis contunderet auras;
ni vastum graviori pondere corpus
imeret; fluidisque means incumberet undis.
Telluris ripas, camposque per omnes
ıs effusæ ruerent, omni aggere rupto
as cautes & promontoria latè
gerent; immensa palus abeunte maneret
ıvie, rursum mox essent omnia pontus:
ertim furvæ cùm cætera concolor umbræ
ı recens limbum nascenti lumine signat;
ubi jam totâ radiorum aspergine fulgens,
ior ostentat maculosos æthere vultus:
c etenim pelago & Terris onerosior instat.
ius interea Solem occultaret amicum,
roque ingentes tenebras offunderet Orbi.

Perpetuus vigor, ac dulci
Quam per arenosos purgat
Ac sale decusso, reddit pr

Namque ego non credan
Enasci: quanquam multis
Fontibus esse potest, quos
Cùm semel exussit campos
Et pluvialis aquæ venas ex
At rivi multùm est ratio d
Quem non æstivi soles, nc
Zona, nec urentes possum
Plurima cùm medio se præt
Quà micat in flammas ferv
Nullus ubi cadit, aut certè
Et tamen irrigui fontes per
Perpetuos volvunt Neptuni

Mox in se contractus, & omni ex parte resorbet.
Hoc sine jam paucos exsanguis & arida Tellus
Emittat gremio fontes, nec prata rigentur,
Mobilibus nec lota micent pomaria rivis;
Ergo nec impositas deportent flumina merces,
Nec diducta cavis hinc inde meatibus agros
Fecundent; languens sitiat pecus, atque hominum gens
Deciduos tantùm speret de nubibus imbres.

Nec sua deest ratio pluviis, quas Matris in almæ
Præcipitat gremium Pater Æther. Unde per Orbem
Tot populi, pecudumque greges, armenta, volantes
Pascentur, ni gramen humo segetesque vigebunt?
Et segetes qui fundet humus vel gramina campis,
Si non ebiberit latices quos nubila portant?
Hæc evecta mari Sol igneus æthere toto
Attenuat; summæ regionis congregat algor,
Inque nivem densata premit; stant pendula cœlo,
Donec ab aëriis torrentibus acta ferantur,
Et Phœbi radiis, aut Terræ ardore reflexo
In pluviam resoluta cadant: quam fervida potat
Terra parens frugum, atque sinu madefacta recondit,
Plantarumque cavis tradit radicibus, auctam
Antè suis opibus, salso & medicamine tinctam.
Ergò viventum status ac natura poposcit
Consensum hunc rerum. Sol, aër, nubila, venti
Vectores pluviarum, ac Tellus, Luna, profundum
Concordant, ut sint genitabilis organa vitæ,
Testenturque Dei vigilem per singula Mentem.

Nunc operæ est certis attendere motibus annum
Usquè renascentem; quo se globus ordine noster

Et circumtremere ...

Ut Terram in medio ftantem famula aftr
Atque Satellitibus Cœlum ambiat omne
Non tanti fumus; & fi quo præftamus ho
Gens hominum, eft totus Mentis, non
Debetur cœlo, finitæ nefcia vitæ;
Huic autem fatis eft perituro, ut munera
Participet, dum ufura brevis conceditur

Quanta fuit veftri fuper his pruden
Quàm bene difpofuit res cunctas, æmul
Judicii? Melior Cafu Mens nulla fuiffet.
Colluftrandus erat communi lampade
Ergò materiæ perquàm fubtilis acervum
Conglobat ingentem, rapidè movet, i
Ætheris infinuat globulos; concuffa re
Lucida materies animantûm offendit o
Fortè laboratos, at fic feliciter, ut fin
... lucis, fimulacrorumque capac

d defuerit, lux nulla aut irrita fulget.
ium prudentem! O ſanæ Mentis! Et omni
ındum cultu! ſapiens qui primus, opinor,
:it, Fortuna, Deam, cœloque locavit;
rum cauſa omnipotens, & ſumma creatrix!

LUD in his rebus non eſt, ut omittere poſſim.
iquid Veri, quod mens dum noſtra tuetur,
it extemplo, atque intus lætatur adepta.
:m igitur Verumque inter cognatio quædam eſt
; corporeis veluti cognata videtur
ıculis. Hæc ſi facta eſt concordia caſu,
u fit, uti Mens Verum apprendere poſſit.
: adeò ut lucem atque oculos Fortuna creavit,
ens è punctis temere occurrentibus orta eſt.
ıelior Veri quàm Mentis cauſa putatur.
verum eſt, caſu verum. Caſu accidit ergò,
ıor ut binis eſſent æquata duobus.
nâ factum eſt, ut Totum grandius eſſet
ſuî; curvâ brevior, quæ linea recta eſt;
e eadem eſſe ſimul, ſimul & non eſſe nequiret.
ıliter fieri poterant te judice? Veri
ſt lex æterna ſacri? Quæ vera reapſe
cuè, liquidò nunc ſunt, ea falſa fuiſſent,
ɛus alios habuiſſent corpora prima,
ɔus aut mentes, aut mentibus obvia conſtant?
non excipiat maleſanum dogma cachinnis?
verum eſt, hoc ante Atomos & corpora quæque,
ine corporibus verum eſt Atomiſque ſine ullis:
ue oculis hominum quæ convenientia luci eſt,
uit ante oculos & lucem, cognita Menti.

En procu[illegible]

Illam homo si finxit: novam [illegible]

finxit:

Si neutram, Natura parens utramque creavit.

Quæ facilè ut capias præfari pauca licebit;

Ac nostræ interiùs penetralia mentis adire.

Nimirum est Ratio nobis innata, [illegible]

Ut sunt innati sensus. Non [illegible] ipsa

Aures atque oculos quibus utimur; [illegible]

Objectas species: quas inter & organa sensûs

Harmoniam posuit talem Natura creatrix,

Ut, cùm obversantur, sensus [illegible]

Non magis artifices propriæ Rationis [illegible]

Possumus, aut Veri; quod [illegible]

Harmoniâ tali, [illegible] se [illegible]

Quin Ratio confestim [illegible]

Unde quod ipsa videt, [illegible] videt, [illegible]

Et quod ei certum est, certum [illegible]

[illegible] humano Rationis lumine [illegible]

atis non eft, res, ut funt, Mente tueri;
factis homines fumus. Omnis ab uno
ivendi petitur modus, atque fciendi.
ntem in Jufto poffet fi fallere noftram,
n Vero. Sed nufquam Regula fallit.
ı fabricâ dum grandis & ardua moles
ad lapides ut ferreus norma fecandos
, donec latera omni parte quadrentur:
m libella pares confidere cogat:
ıdiculo furgat directus in auras
, Interea facies circumfpicit omnes
ris; prudenfque cavet ne quid minùs aptè
ıt, fugiatve, aut exeat ordine plano.
orem, ante artificem ftat certa laboris
Sic & Mente prior ftat regula Mentis:
ıquam erraret, fi credendum huic nihil effet;
: quidquam ageret, bene fi nihil effet agendum;
nplari firmo innatoque careret.

r u m igitur Rationis & immutabile cùm fit
r, feu judiciis præeft illa ferendis,
t affectus animorum & facta gubernat,
uidò per fe fieri debentia quædam
›minum Ratione priùs, quæ Jufta vocamus;
per fefe quædam debentia credi
›minum Ratione priùs, quæ Vera vocantur.
à noftris, vel neutra, vel utraque pendent:
ıuid verum eft, aliquid juftum fit oportet.

ı r u m fi quis tibi quatuor effe negaret
, cerritum fanè meritóque vocares.
pter? Quoniam Ratio verum effe patenfque

Optatum potiùs, quàm per
Est igitur lex in nobis quæ t

Forsan in utilibus qui
Inquis; at in rebus prorsum
Ergò fateris in utilibus : nor
Fortunâ, legem hanc ut hab
Primitus è sacris Naturæ fon
Justitiæ porro virtutem non
Utilitas, divina magis comn
Constituit multas hominum
Id fateor : sed enim inventri
Lex primæva fuit, quæ non
Munere Naturæ sic mentibus
Ac tanto consensu, ut queis
Hi justas ferrent leges, aliiq
Acciperent. Nostro spirans h
Quidquid perversum est, & l

Nonne hæc in reliquos nunquam facienda fateris ?
Caupo viatorem perblandè invitat in ædes ;
Exceptum dum somnus habet, crudò ense trucidat :
Hic fureret dum dira fames, ut bobus & agnis
Parceret, occidit matrem, natosque voravit :
Pro ! Quæ flagitia ! Exclamas, quæ monstra ! Sed unde
Monstra vocas ? Si non Ratio, quæ reprobat, ulla est,
Immeritò reprobas ; si qua est, lex insidet ergò
Talia quæ damnat ; quænam est ? Eadem illa profectò,
Quæ monet ac prohibet ne bis duo quinque putentur.

Respondes forsan, tibi justum hoc omne videri
Primitus, atque ipsâ Rationis luce probatum,
Quod magis arridet : quia te nativa voluptas
Huc impellit, & hortatur nil cætera cures.
Sed mala doctrinâ quot deriventur ab illâ,
Utile quæ grato, & grato confundit honestum,
Usquè novis augens animorum incendia flammis,
Jam satis ostendi. Quòd si hæc Rationis ab ipso
Lumine monstrantur, Ratio fit causa malorum
Omnigenûm, toto quæ parturit Orbe Voluptas.
Illam autem scelerum, aut errorum dicere matrem
Æquè desipere est, ac si quis diceret esse
In causâ fabricæ canonem, cur fabrica peccet.

Natura est adeò Veri Justique magistra :
Hoc à principio, Quinti, hoc à fonte petivit,
Quas humana dehinc posuit sapientia leges,
Naturam & legem Rationis ubique secuta.
Nec vetat, à recto lex sicubi prava recessit :
Ut sunt humanis homines qui carnibus escam
Non dubitant coxisse sibi, interdumque paternis

Sed quæ causa dedit Rationem , ...
Et quæ Justitiam inspirat , justa ipsa p
Nam quocunque caret , certè hoc dare
Lex igitur primæva , Dei Mens atque v
Et legem hanc sentire , Deum est audire
Nec Verum , aut Justum sterilis Fortun

Si Casum abjicias , & ineluctabile F
Substituas , in Materiâ nihil esse nece
Vidimus ; atque aliâ quàm quâ nunc s
Almæ fecundam lucis potuisse creari
Congeriem , vel multiplici glomeram
Sidera sunt præter Solem & visuntur
Innumerabilia. Hæc propriis , à vort
Secretis , latè cumque indigenâ com
Vorticibus regnant , & ibi diversa r
Privatim ; at motus quos illic incita
Vel nulli prorsus , nullo impellente
... alios si causa d

Demonſtrant, cur Sol hâc Cœli parte, vel Orbis
Conſiſtat, quam ſemper habet, cur primitus ire
In latus hoc, illi lateri quàm obvertere frontem
Maluerit. Volvi Cœlum ſi credis ab Euris
Ad Zephyros, quidni à Zephyris decurrat ad Euros?
Par utrique modo eſt: neutro Cœlum ire repugnat.

Quæ ratio pariter, quam ſolâ ducere poſſis
Ex vi Materiæ, tam firmo cardine Mundum
Transfixit, tantoque veru Cœlum, Aëra, Terram
Perterebrata tenet, rerum ſit ut unicus axis;
Dum reliqui proprios axes habuere Planetæ,
Sol etiam ipſe ſuum, quem circum tota rotando
Verſari moles maculis oſtenditur ipſis?
Nil igitur ſine Mente putes in ſidere factum:
Nil à principio motum ſine Mente. Quot errant
In Cœlo ſtellæ, ac projectum lumen opacis
Corporibus prorſum æquato moderamine fundunt;
Quotque faces liquido nox clara accendit Olympo;
Quot ſunt in patriâ viventûm ſemina terrâ;
Et quot humus gremio ſuccos habet, atque fodinas;
Vel ſilices ipſæ, quarum de corpore duro
Eruitur ſplendens, ac Soli congener ignis;
Tot Numen cecinere tubæ: cecinere, canentque;
Quanquam Epicureas obturat perfidus aures,
Imperitare ſibi nec vult homo, quem timet. Ergò
Quid juvat ulteriùs commenta referre Lucreti?

At nunc difficiles conemur ſolvere nodos.
Ex nihilo nil fit: lex inviolabilis eſto:
Nil ruit in nihilum, clamat ſchola tota Epicuri.
Ergò ſi quæ ſunt, æterna fuere; nec unquam

Numinis æterni ? Nam si n
Materiem ac Mundum ; cur
Si fieri decuit ; quidni priù:
Et cultum voluit ? Quis cre(
Naturam , sibi quæ satis est
Sorte beata suâ ? Quid erat ;
Quòd manifestari dubiè , c
Suspicione , coli variâ sub i
Omnigenûmque Deûm mon.
Funditus , interdum nesciri
De se perpetuam , violandas
Ac genus humanum vitiis pe
Omnibus , inque suâ pateret

Præterea quamvis vastı
Quæ redolent mentem artifi(
Non tamen infinitam adeò ,
Aut summè cautam. Siquide.
Turpia sunt passim &

Quid juvat aſſiduum Solem vigilare ſub Arcto
Menſibus æſtivis, portaſque occludere nocti;
Quandoquidem concreta gelu per cetera torpet
Tempora, nec civem patitur nive conſita tellus?
Verberibus quot ſunt radiorum aut victa repenti
Frigore; quot rabie venti, aut rubigine cæcâ,
Aut fluviis magno latè erumpentibus alveo,
Intempeſtivis aut imbribus, atque procellâ
Grandinis intereunt ſata læta, hominumque labores?
Quot necat atra lues populos? Quot partubus ipſis
Denatæ matres? Vitæ quot ubique parantur
Inſidiæ? Rem quamque ſuus circumvenit hoſtis,
Ut nec ſecurâ, miſeri, brevitate fruamur.

Si Deus eſt bonus, omnipotens, ſi cuncta gubernat;
Cur mala, quæ totum fœdè graſſantur in orbem
Non averruncat? Si quæ medicamina morbis
Inſtituit; quibus hæc plerumque incognita ſervat?
Si fruges homini; num toxica tetra novercis?
Si Terram, ut colerent mortales; cur mare Terras
Exſuperat? Cur nulla pati vult littora, frenum
Sæpius indignans; cur audet diluviare,
Et totas haurire refuſis fluctibus urbes?
Cur adaperta tremit, cæco vexamine Mundi
Non nunquam, & piceos niveis è montibus ignes
Ejaculatur hians tellus, ac murmure magno
Suſdeque ipſa ruit, vaſtâque voragine ſorbet
Incautum genus, & lacubus ſola mergit obortis?
Cur pelago pluit, interea ſitientibus arvis?
Quoſque perusta libens bibat Africa, Caucaſus imbres
Accipit, empturus Libyci partem ipſe caloris?
Cur vorat ignis opes, hominum ſi natus in uſus?

Denique si Mentes nullo c
Vita manet, mercesque bon
Unde voluptatis tantæ pro
Illexit miseros; imò cuppe
Implevit, quas spernere fas
Quin nos insontes, immor
Et quantum instabilis vitæ l
Nascendo tantum ipse sui ir

VENIMUS ad Syrtes. Alto
Et cum turbinibus ventorun
Lucta fuit: nunc ad scopulo
Ipso in conspectu, Proretæ c
Ergò jam totis opus est incu
Et suprema viæ superare peri
Qui nihil è nihilo fieri plene
Credidit è nihilo sic omnia fa
Ut nihilum quasi materies foi

Per ſe ſint quæ ſunt ; atque illa ſit eſſe neceſſum.
Nam ſi ſunt per ſe, non ſunt aliquando creata :
Si per ſe non ſunt, cœpiſſe aliquando fatendum eſt.
Quærimus hoc unum, hoc igitur ſiſtamus in uno.

At lis tranſacta eſt. Atomos non eſſe, ſed ipſam
Materiem è multis concreſcere partibus, antehac
Oſtendi : nullis nativo jure figuris
Inſtructam, nullo natam ſe impellere motu
Delectuque loci. Quin Mentes eſſe probavi
Quiddam incorporeum ; ſolâque à Mente petendam
Vim motûs, quæ Materiæ ſubrepat inerti.
Supremam hinc docui Mentem conſiſtere per ſe,
Quæ moveat cuncta omnipotens, quæ cuncta creârit,
Atque etiam ex nihilo. Sic emerſiſſe fatemur
E tenebris lucem (quamvis primordia lucis
Haud tenebræ fuerint) cùm lux ſplendeſcere cœpit,
Lux ubi non fuerat. Sibi nam dare nulla poteſt res
Surgat ut è nihilo ; vel ſi infinita putetur :
Si finita, nequit per ſe conſiſtere ; quando
Nil perfectius eſt, nil excellentius, imò
Nil tam infinitum, quàm taliter eſſe, nec ulli
Principium debere ſui. Cur cetera deſint
Illi quod per ſe eſt ? ſi non ab origine limes,
Unde erit ? Eſte procul miſera argumenta Lucreti,
Argumentorum larvæ. Quid in arma reſurgit,
Et lacero noſtros umbone repercutit ictus
Nequicquam ? Qui Materiæ primordia vana
Seminat in nihilo, è nihilo qui corpora fingit,
In nihilum nexus omnes formaſque refundit,
Et non erubuit, quòd cogitet aut velit alta
Mens hominum, ex nihilo factum id naturamque fateri;

Sɪᴛ rata res igitur ſemel, ac firmat
Judicio inter nos, Quinti, cauſam effe
Materiæ; facili jam cetera luce patebu
Non enim ab æterno, ſed Mundum ea
Cùm voluit. Nec propterea mutata volu
Aſt eadem ſemper fuit, hoc ut tempore
Conficeret. Quo conſilio, neſcimus: ho
Certè haud affectans; ſatis eſt ſi condid
Se propter, non externâ ratione coactu
Seu cauſâ quâdam præeunte operumqu
Qualia agunt homines alieno lumine d
Nam Deus ipſa quidem Ratio eſt, nec
Vinciri potuit, leges qui condidit om
At quæ mens illi fuerit, dum cuncta
Quaſque ſit ille vias, quo fine modoque

ggrediar posthac (& me labor iste juvabit)
'ictatos afflante Deo producere libros,
egitimi normam cultûs monstrare; diuque
romissi Mundo mysteria pandere Christi:
!uo duce ad æternam via sternitur unica vitam;
!uo sine nil ipsum prosit cognoscere Numen.
:lc sat erit solam Naturæ attendere vocem.
lamat enim auctorem Natura, opus undique summum
.rguit artificem; Mens abdita corpore cernit
unc opus, artificem mox corpore libera cernet.
ıterea mirum non est, si corpora Mentem
ræpediunt, ac futilia & terrestria sæpe
d bona detorquent, licet ad meliora vocatam
nmensi teneat non unquam explebilis ardor,
t sitis implacata boni, & nativâ cupido:
uam si multivagis erroribus applicat ultro
iles ad nugas, irritamenta malorum,
:oc hominis vitium est, se se ipsum sponte moventis,
)ui labefactavit Naturam, & captus inani
'ersonâ, specieque boni, rem liquit, & umbram
ırripuit; dono qui libertatis abusus
)epressit proprias pravo moderamine vires,
lestitit in solâ defixus imagine, Veri
mpatiens, tandemque bonorum à fonte recessit.
ic & lucis amans pulchræ, tenebrasque perosus,
olis ad intuitum strictis caligat ocellis,
Nec tolerare potest lucis caput, atque parentem:
At sparsam cœlo potiùs, terrisque reflexam
Quærit, & in varios detortam hinc inde colores
Cernere amat: radios omni jam ex parte libenter
Accipit infractos, & debilitate placentes.

Illi exultantes irato sæpe fruuntur
Numine; sed frustra: quoniam Deus i
Inque caput vindex filo suspenditur e
At non humanis odiis hæc ultio fervet
Seu subito lapsu cœlo ruat acta tonanti
Seu claudo pede sera apprenderit ante
Regula nam recta est, summi natura I
Quod curvum reprobat: sibi nec finit
Congruere: & falsa ut semper contra
Sic animi per se vitio contrarius ille
Nec dum peccamus, dolet aut percel
Sed sua virtuti, sceleri sua præmia re
Illæsus scelere, haud nostrâ virtute b

JAM quòd Natura hæc tam multâ
Arguitur; Mundumne tibi, tibine o
Facta putas? Disce, heu! tumidos c
Quantula pars rerum, vortex, quo

æque ruunt, atque it tua machina pessum:
:ræ nobis pestes, nostrisque minantur:
: huic vitæ non est homo natus, at illum
vita manet: paucos utcunque per annos
em terris, suspiriaque ægra trahentem
ıla debacchata monent & quis sit, & unde;
ram esse sibi patriam, quam transmeat exul:
a circùm effusa docent simul esse parentem
:um, qui dum mutantur cetera, perstat:
la mixta bonis, perituro corpore mixtum
ıte haud periturâ hominem, ne flagret amore
is, erudiunt; vel nobilitate tumescat
ıor auctoris, stolidoque superbiat ausu.
:ò in pelagus cadere & deserta locorum
uviam, aut rorem, quando sitit arida Tellus,
; frustra. Sunt legum eventa minora,
:oti posuit generales Conditor Orbi.
ı propterea terris prodesse calorem,
ıportunos venturis frugibus imbres,
ıges aptas animantibus esse negabis;
ue de genere hoc jam carmine prodita nostro.

auctorem operum tantorum & cuncta regentem,
ıre insimulas? Tu-ne illum vincere posse
io speras, faber ipse peritior Orbis;
, nil in te est, quod non acceperis; imò
ne, quæ versas animo, versare nequires?
ego crediderim, bene se gessisse creantem,
qui potuit; meliùs-ne creanda fuisse,
vilis homo qui nil potes, illa creasses?
o humanæ mentis, quàm cæca superbis!
ı mente Dei, si quondam carcere rupto

Colligit, & vultus reddunt va

OBSERVAS, quid ventus
Aut tectis noceat, quid nimbis
Sed tempestatum vicibus quæ r
Servetur, quâ quisque fide revo
In se se redeat, promissáque do
Utque canorum Ver flores, fr
Æstas, & sudans Autumnus d
Non curas. Neque in id const
Conspirare putas, sit utì viven
Per Terram cibus, & segetes r
Attamen hæc alias nancisci co
Debuerant, aut his, quæ nunc
Non ruit è nimbis igitur temera
Nec nimbi sursum è pelago sine l
Nec sine more leves instigant r
Sic & vitales possint

um & frondes unà recreentur ab escâ.
a, progeniem quæ servent, semina cunctis
a seminibus, quæ protegat undique clausa.
ur trunco, sic vis accommoda ramis,
ılum vel procerum est cujusque cacumen.

ɪ ᴅ magis ex aliquo credes errare Planetas
o, Solemque suis lucere Planetis,
ardore carent, Orbes fecundet opacos,
ue foci semper volvantur ad ignem:
› atque Jovi comites adnare propinquos,
rræ Lunam; ut noctes quasi Sole recento
res facere, atque absentem reddere possint:
alios itidem Soles, quot sidera fixa
ælo, atque illis sua collustranda subesse
a, quæ comites alii majora sequantur;
: ut toti lex unaque regula Mundo.
um Casu hæc, aut vi contingere cæcâ,
on agnoscunt, vel parva mapalia causas?

mens Epicure! Dei vestigia passim
, at delere nequis; te te illa sequuntur.
id agis, quodcunque vides, ars ipsa fatetur
m. Deus hic, certè Deus. Haud timor ergò
Orbe Deos primus, nec Juppiter uno
s ex tonitru Terris regnare minaci.
sed in cunctis sibi conscia rebus egestas,
ıe totius Mundi spectacula, nostris
fusa oculis, quæ non fabricavimus ipsi,
m facunda suum, nostrumque perinde
ınt: suetique homines, miracula rerum
ùm spectant, primas inquirere causas,

Et noſtras audire preces,
Velle & poſſe ſimul, Natur
Huc timor acceſſit: quis en
Quin mala continuò metu
Jactatur; pariterque anim

At quia terrarum Domi
Quæ mortale Deo genus aſ
Sacrilegis pœnas, & ſpond
Atque in ſubſidium venit,
Legibus humanis, fuge cre
Securum ob regimen tot rel
Deberi: ne ſit crebro jactat
Publica res; aut infrenos di
Urbibus exagitet; vel comp
Atque ipſum ruat in ſolium
Libertatis amor. Nam quam
Suffragata bonis, Regum fid

Ut ratis inventor, liquidum qui currere princeps
Ausus iter, tabulâque necem sibi distulit unâ,
Non velis Zephyros, Zephyris sua vela paravit.
Nil creat ars; rebus solùm utitur illa creatis.

Si Deus haud esset, nec se passim ipse videndum
Præberet, quonam hunc poterant sibi fingere pacto
Mortales? Mera Mens sensus non afficit; illam
Reddere quæ possit, non ulla occurrit imago.
Non hunc adscivit sanè in sua vota libido,
Quem potiùs veluti censorem exosa severum
Detrectat. Superest ut homo vi luminis ipsâ
Agnorit lumen summum, & Ratione coactus.

Inde per humanas gliscente libidine mentes;
Vera Dei sensim species squalescere cœpit.
Nam populi Dominum veriti, at quis funditus esset
Obliti, non jam æternum, non simplicem & unum,
Multiplici fœdè pictum coluere figurâ:
Membratim in varios ausi discerpere Divos,
Atque Deas; prout usus erat, suasitve cupido.
Venit adulatrix & fallax turba clientûm:
Huc accesserunt Sophiæ mysteria tectæ,
Et mirabilium inventrix Facundia rerum,
Historiæ malè tuta fides, & carmina Vatum
Ingeniosa, vel affinis Pictura Poësi.
Qui quondam in rebus Numen videre creatis,
Thure salutabant res ipsas: victima trunco
Plurima, vel monstro, lapidique hominique cadebat;
Et latratorem sapiens Ægyptus Anubim,
Simiolum atque bovem, caulesque & vilia cepe,
Et pestem Nili Crocodilum in vota vocavit.

Fas erat ; illa tuos versus , argute Luc
Promeruit ; jam tunc poteras prolude
Sed furor est , Divûm impuras dum fi
Unâ sancta Dei templa involvisse ruir

An quia Mente sequi rem non pot
At tibi Materies est infinita : neque i
Finiti quidquam caperes , nisi semper
Nota infiniti , teque illustraret imago
Ut tenebras nemo , nisi noto lumine
Namque infiniti tantùm est absentia
Qui monstrat , non id quod adest ; f
Ut tenebræ nil sunt , nisi notæ abse
An quòd ab immenso refugis ? sed
Est immensa tibi. Fortè omnipoten
At tibi Materiæ non est finita potes
Æternumne ? Æterna tibi sunt semi
Jam video quid sit ; nimirum Num

quam dotem res non immensa, sed arctis
ibus conclusa tenet, quam debilis atque
da, hanc Reji, cunctis quam excellere rebus
ftare suâ sine fine modoque fateris,
ibues? Apage indocilis deliria sectæ.

M si infinitum ex finitis partibus omne
s, ut tibi sit rerum infinitus acervus,
es, quæ toti superedita præsit acervo;
s. Id suprà Vero pugnare docebam:
e Mate riæ numero punctisque minutis
rem. Simplex, unum simul esse probavi,
infinitum; non constat pluribus unis.
ernum haud innumeris componitur horæ
ntis; nec præterito, præsente, futuro:
is perpetuum est. Solis succedere rebus
pereunt, sua nec sumunt primordia per se,
mque datur carptim percurrere tempus.
apis hæc, inquis? Tua Mens finita profectò
m finitas potis est comprendere moles:
ı ex finitis aut mole aut tempore rebus,
i aliquid se supra intelligit esse:
ad effigiem (quæ nobis insita, rerum
lut exemplar) quidquid proponitur, illâ
vel hâc mancum, subitò revocare solemus.

ò D si ita non esset, tanto durabilis ævo,
mole tumens, vel tam perfecta videri
imo saltem & meditandi robore quiret,
que vi numeri, nihil ut perfectius unquam,
ırabilius, majus, numerosius esset;
nere in quovis cumulatius esse potesset.

Hoc infinitum, nolla ...
Primitus : effigies nihili non ulla relucet.
Ergò eſt infiniti aliquid ſine corpore ; nob
Quod nunc percipere eſt licitum, comp
quam,
Affari nondum : quò ſe irrequietus amand
Dum nec opinatur, contemplandoque vic
Fert animus noſter ; nec, dum potiatur a
Stare poteſt ; quamvis illum finita retard
Interea, & veris inhiantem falſa morentu

Tu quoque, qui Mundo nævos offendi
Et meliora bonis atque integriora requiri
Perfecti effigiem geris altâ mente repoſtan
Iſta ſed unde tibi nata eſt perceptio, &
Progrediens deſiderium ulteriora fruendi
Sanè hæc perfecti quædam exemplaris im
An venit ex te ipſo? Non tu perfectus.
A rebus quæ ſunt? Neque enim nihilum

ſſequitur, quæ ſponte tibi ſimulacra faceſſis,
orporeos extra fines aliquando vagatus,
ternum, immenſum quoties meditaris, & unum;
is niſi Mens ideas tibi ſumma effingeret intus,
ens incorporeos ſolers miſcere colores?
mverò referunt ipſi quæ corpora ſenſus,
ul ſe depingunt animis, ut cognita fiant?
otities etenim non eſt vicinia, motus,
ormaque Materiæ, nec progeneratur ab illis;
iverſum genus; haud radix communis utriſque
ſſe poteſt: ſi non ad eam mecum ipſe recurres
uæ rerum genitrix cunctarum & cauſa profectò eſt,
ıſinuans arcana tuæ in penetralia mentis.
enique, nec per ſe Mens ullo corpore tangi,
ec quocunque modo connexum impellere corpus
oſtra poteſt. Unde eſt igitur, quòd mutua ſe ſe
ommoveant; certiſque in corpore motibus ortis,
otities menti adveniat, tum certa cupido:
tque ex notitiâ certâque cupidine mentis,
uidam enaſcantur motus, & corpore gliſcant?
laturas adeò duplices quæ fibula nectit?
uidquid enim nectit partes, ad utramque neceſſe eſt
ertineat: ſic vitta manus, ſic lora jugales,
'incula ſic ulmo vitem, ſic ſtamina pannos.
t vinclum, ſi corpus erit, quî prendere Mentem?
t ſi incorporeum, quî prendere membra valebit?
rgò Infiniti conjunxit ſola voluntas.

Propterea non Mundi animam mentemve putabis
ſſe Deum; quaſi ſit commixtus corpore magno,
anquam immenſus homo, ceu nos compendia Mundi.
Iam ſi Materiæ ſummam pollere ſagaci

Materiæ ... componere ...
Ad numerum, rectoris egens, componere ...
Posset; & ipsa suis rueret disperdita membris.
Vel si privatis conflatam ex omnibus unam
Credideris Mentem, ceu totum è partibus, e
Corporis expertes non inficiabere cunctas;
Haud minùs errabis: quia Mens ex Mentibus
Nulla potest; nec habet varias concordia Me
Quæque suâ vi freta, suo quoque libera seorsu
Censet agitque modo; nil comparis indiga
Nescia quod reliquæ celent. Non ulla Senat
Naturam Consulta; aut Plebiscita gubernan
Nec regit unanimis totum Respublica Mund

Denique si Mundo junctam concede
Sic libeat, qualis nostro Mens corpore de
Falleris haud dubiè. Nullo sociabile nexu
Maxima quî potuit sibi Mens adsciscere co
Non etenim, ut nostro de corpore dixim
... vincula necti.

[redacted]

LIBER NONUS.

Nec proprii conſors operis, verùm arbiter & Rex
Dicetur nobis: quis & aſſentire negabit?
Quòd ſi non dederit, duo ſunt æterna. Quid ergò;
Alterum ab alterius, quod per ſe eſt, Numine pend
Quod per ſe eſt, parte ex aliquâ pendere repugnat.
Quo pacto, niſi Materiæ penetralia noſſet,
Tantos Materiæ motus, tantâ arte cieret?
Nam neque fas nobis ita noſtrum ſubdere corpus,
Quos hujus ſtructura latet, quos organa fallunt
Et quî pernoſcet, ſi non etiam ipſe creavit?
Ergò non aliter Deus eſt quàm credimus. Ille
Solus per ſe ſe eſt. Ex illo cetera rerum
Suntque, manentquè; ex ſe in nihilum reditura rep
Ni teneat, ſervetque volens. Hæc unica cunctis
Cauſa potens & prima. Hinc omnes corpore motus;
Hinc ideæ noſtris oriuntur mentibus omnes.

O felix nimiùm! ſi jam exitiabilis error
Excidit; ô felix! tua ſi bona denique noris:
Macte animo, Quinti; nova te via ducit Olympo;
Si Deus eſt, ſi tota Deum Natura parentem
Concelebrat, nonne hunc & gens humana fateri,
Et colere, & Numen debet redamare paternum?
Et quid amabilius perfecto? Quidve placebit
Menti hominum, ſi non placet infinita venuſtas;
Innumerabilium ſumma, & conſtantia dotum;
Et ſuperexcellens, atque immutabilis; ipſum
Omnino, veréque quod eſt? Nam cetera tantùm
Nonnihil, ac potiùs defectu cognita, quàm re:
Quæ vix eſſe putes, nihilo contermina ſemper.
Ten' moveat dulci natura precaria ſenſu,
Nec Natura movet, quam per ſe ſtare neceſſum e

Nam Veri eſt ; & ſi mendax , jam
Tum , ſi quid fieri velit , id faciamus : a
Nam famulos nutu Domini pendere fatea
Hinc omnis ſtat Relligio : quam ſpurca L
Rejicit impietas , & diro carmine delet ;
Ut regnet ſancto pro Numine fœda Volu

Jam , ſi humanarum quàm ſit confuſ
Conditio rerum , nova mentibus inde m
Juſtus enim Deus eſt : hominum gens lil
Debetur cunctis adeò ; & quæ debita , t
Redditur. Id planum eſt. Sontes autem
Cuncta bonis adverſa , vetat lex ipſa pa
Naturæ , nec juſtitiæ ſinit inclytus ord
Rectè igitur factis ſua reddi præmia ver
Pœnas flagitiis. At non ita ſemper utr
Dum vivunt homines & mortis regna f
Evenit. Ergò aliud merces differtur in
Nam cùm incorporeæ Mentis natura ſit
Interitûs , atque æternæ ſibi conſcia v

ROPTER geminis fundatur noſtra columnis
; quas non timor aut maleſuada cupido,
ante oculos prudens Natura locavit:
ım auctorem rerum, juſtique tenacem;
nos nullo perituros temporis ævo.
non poterant hominum diverſâ per orbem
:ta inter ſe concordi degere ſenſu;
ıam Veri effigiem turpavit in horas,
im infecto de fonte ſcaturiit error;
ıox conciderat, lex victa fluebat
, humanis niſi vox divina ſonaret
; & ſanctam cui nos ſubmittere vellet,
Deus ipſe daret velamine, legem:
aturæ, meliori lumine fulgens,
ıiæ noctis malefidas vinceret umbras.
ε natum, Quinti, atque à matre recentem
im extemplo ſaturare valentibus eſcis:
s, cùm te firmârit robore adulto
ıetudo conſtans & caſta voluptas:
leve de noſtro lac ubere ſuges.

FINIS.

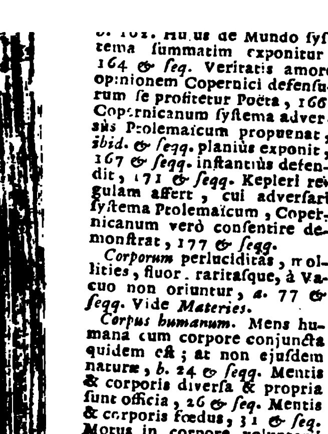

INDEX RERUM

UÆ IN HOC POEMATE TRACTANTUR.

Littera a Tomum I. littera b Tomum II. indicant.

C.

E.

N.

FINIS.

[redacted]

[illegible]

